

IVAN HOFMAN

SRPSKO-JEVREJSKO
PEVAČKO DRUŠTVO
(HOR „BRAĆA BARUH”)
125 GODINA TRAJANJA

Ivan Hofman

**SRPSKO-JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO
(HOR „BRAĆA BARUH”)**

125 godina trajanja

Beograd, 2004

Autor:
Ivan Hofman
SRPSKO-JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO (HOR „BRAĆA BARUH”)
125 godina trajanja

Izdavač:
Hor „Braća Baruh”, Beograd, Kralja Petra 71a

Za izdavača:
Hajim Levi

Recenzenti:
Mr Simha Kabiljo-Šutić
Prof. dr Milan Ristović

Jezički urednik:
Nada Mirkov-Bogdanović

Prevod rezimea na engleski jezik:
Sanja Čičanović

Kompjuterska priprema:
Željko Hrček

Dizajn korica:
Slavik Jablan

Štampa:
LION, Beograd

Tiraž:
500

ЦИП Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

78.087.684:061.23(497.11)“1879-2004”

ХОФМАН, Иван

Srpsko-jevrejsko pevačko društvo (Hor “Braća Baruh”) : 125 godina trajanja / Ivan Hofman. - Beograd : Hor “Braća Baruh”, 2004 (Beograd : Lion). - 155 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 500. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. -
Bibliografija: str. 141-142. - Summary

ISBN 86-906419-0-4

1. Хор “Браћа Барух” (Београд)
а) Хор “Браћа Барух” (Београд) -
1879-2004

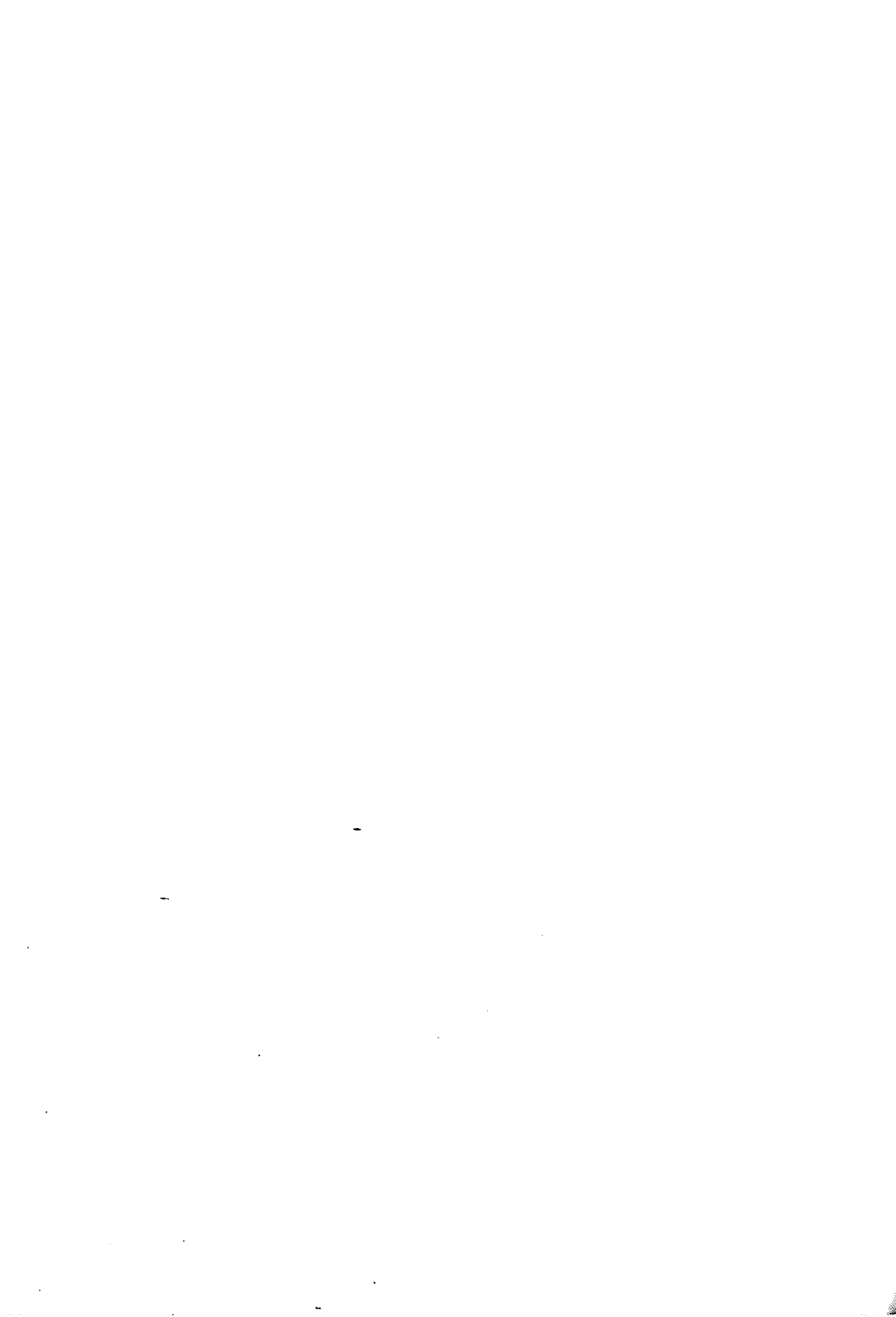
COBISS.SR-ID 118646284

*Monografija „Srpsko-jevrejsko pevačko društvo
(Hor 'Braća Baruh') – 125 godina trajanja”
osvojila je I nagradu na 48. nagradnom konkur-
su Saveza jevrejskih opština Srbije i Crne Gore,
2004. godine*

Sadržaj

Predgovor	7
Prostor i vreme	9
Kako je počelo	22
Jevrejski akademski hor	26
Obnova rada.....	31
Ime hora.....	36
Članovi hora.....	39
Nekoliko istaknutih i zaslužnih članova	43
Dirigenti	46
Predsednici hora.....	50
Saradnici i prijatelji hora	52
Repertoar	56
Jevrejski autori i njihove kompozicije	57
Srpski (jugoslovenski) autori i njihove kompozicije	61
Inostrani autori i njihove kompozicije	68
Nekoliko izvođenja kapitalnih vokalno-instrumentalnih dela	71
Nastupi u zemlji	73
Nastupi u inostranstvu	77
Prvi put u Izraelu.....	80
U Novom svetu	82
Drugi vek Hora „Braća Baruh”	88
Doba velikih poduhvata i poneki trenutak krize	88
U godini obeleženoj optimizmom	100
Istrajavanje uprkos teškoćama.....	101
Jerusalim... ..	104

... i posle njega	106
Posle dvehiljadite.....	108
Osvrt na prošlost – pogled u budućnost	113
Prilozi	115
Izbor iz kritika	115
Članovi Hora „Braća Baruh” 1952–2004	124
Aktivni članovi Hora „Braća Baruh” u proleće 2004	139
Izvori i literatura	141
Summary	151
The Serbian-Jewish Choral Society (The “Braća Baruh” Choir) – 125 Years of Existence	151

Predgovor

Godišnice znamenitih događaja prilika su da se njihovi učesnici, kao i potomci učesnika, prisete prošlosti i, što je vremenska distanca veća, da trezvenije vrednuju pređeni put. Monografija koja je pred čitaocima nastala je povodom stodvadesetpetogodišnjice osnivanja Srpsko-jevrejskog pevačkog društva (Hora „Braća Baruh”). Takođe, budući da se ove godine navršava i sedamdeset godina od osnivanja Jevrejskog akademskog hora (čija je uloga u razvoju Srpsko-jevrejskog pevačkog društva veoma važna), određeni prostor dat je i ovom ansamblu. Autorova namera bila je da protumači u novom svetlu događaje, pojave i procese iz ranije prošlosti Društva, te da po prvi put prikaže njegovu nedavnu prošlost. Prilikom rada na monografiji poštovani su principi istorijske nauke oslobođene ideoloških i drugih nenaučnih naslaga, a tumačenja poznatih događaja iz prošlosti hora data su na osnovu najnovijih naučnih rezultata. Temi se prišlo dvojako: problemski, kada je trebalo analizirati članstvo, repertoar i druga pitanja vezana za rad hora, i hronološki, kada se obrađivao najnoviji period njegovog delovanja. Istorija hora prikazana je kao deo opšte istorije društva i države u čijim okvirima je postojao, jer je život svake, pa i najmanje ljudske zajednice definisan vremenom i prostorom. Ovakvim, više akademskim pristupom jednoj u osnovi prigodnoj monografiji, autor je želeo da podvuče značaj hora i njegovog jubileja i da doprinese, ako je ikako moguće, proučavanju umetničkog amaterizma na našim prostorima. Pri tom, autor nije imao nameru da umanja značaj dela Solomona Mošića i Aleksandra Levija, pisaca ranijih monografija o Srpsko-jevrejskom pevačkom društvu (Horu „Braća Baruh”). Štaviše, odlična knjiga Aleksandra Levija bila mu je inspiracija i poslužila kao izvor mnogih informacija.

* * *

Monografija ne bi nastala da nije bilo pomoći mnogih ličnosti i pojedinih ustanova. Na prvom mestu treba spomenuti Hajima Levija koji je autoru predložio da se prihvati ovog odgovornog zadatka i kasnije pratio njegov rad, dajući mu brojne korisne primedbe i sugestije. Sledi Mirko – Miša Levi koji je autoru ustupio materijale o radu hora iz sopstvene zbirke, i koji je takođe pratio rad na knjizi i svojim savetima doprineo njenom kvalitetu. Izuzetna je bila pomoć Morica Levija, čije je zanimljivo usmeno svedočenje o brojnim pojavama iz horske prošlosti značajno popunilo praznine u pisanim izvorima. Ne treba zaboraviti ni maestra Dejana Savića koji je autoru ustupio bogatu dokumentaciju o svom radu sa horom. Značajnu pomoć pružilo je ljubazno osoblje Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu, gospođe Milica Mihajlović, Branka Džidić i Vojislava Radovanović, koje su dale autoru na korišćenje arhivsku građu o horu. Suzana Srndović, bibliotekarka Arhiva Jugoslavije (ustanove u kojoj je autor stalno zaposlen) bila je od pomoći prilikom pronalaženja različitih retkih naslova, korišćenih prilikom pisanja knjige. Najzad, pojedine kolege i prijatelji sa hora „Braća Baruh” dali su svoj doprinos tako što su, pružanjem različitih informacija o pojedinačnim problemima, razjasnili izvesne autorove nedoumice. Spomenimo: Saru – Šariku Šternberg, Aleksandra – Sašu Levija, Desanku Drobac, Novaka Apića, Natašu Kuburović i Luciu Vesnić. Autor se svim navedenim ličnostima i ustanovama srdačno zahvaljuje.

U Beogradu, avgusta 2004.

Ivan Hofman

Prostor i vreme

Polazeći od uverenja da su sve pojave i svi procesi u stvarnosti definisani prostorom i vremenom u kome egzistiraju, povest o Horu „Braća Baruh” započecemo geografsko-istorijskim diskursom.

Balkansko poluostrvo predstavlja veliku kopnenu masu na jugoistoku Evrope. Oivičeno je Jadranskim, Jonskim, Egejskim, Mramornim i Crnim morem, rekama Savom i Dunavom, te planinskim lancem Karpatata. Reljef mu je uglavnom planinski, ali ispresecan brojnim rečnim dolinama kroz koje su vekovima prolazile glavne saobraćajnice. Na tom geografskom prostoru, punom izolovanih i teško prohodnih oblasti, od davnina su bile nastanjene brojne kulturne i etničke grupe, često veoma slične, ali i međusobno netrpeljive usled različitih istorijskih okolnosti. Zbog ove zle kobi Balkanskog poluostrva u evropskim jezicima proširio se termin *balkanizacija*, u značenju podele neke šire oblasti na male, međusobno sukobljene političke jedinice.

Moderna srpska država stvorena je kroz političku, društvenu i kulturnu revoluciju tokom prve polovine XIX veka. Kada je Kneževini Srbiji na Berlinskom kongresu priznata nezavisnost, 1878. godine, bila je to mala, siromašna i pretežno agrarna država, u kojoj je oko osamdeset pet odsto stanovništva živelo od poljoprivrede. Dominirao je sitan, nerentabilan seoski posed, obrađivan na tradicionalan, nedovoljno produktivan način. Svega nekoliko gradova imalo je više od deset hiljada stanovnika. Među njima se isticao Beograd, koji je još uvek više ličio na kasabu nego na moderan grad. Industrija je tek počela da se razvija i potiskuje tradicionalne zanate, organizovane u esnafe. Pored Vojnotehničkog zavoda u Kragujevcu, na prelazu iz osme u devetu deceniju XIX veka radilo je i nekoliko parnih mlinova, pivara, fabrika tekstila i kože. U ovom periodu započeo je uzlet rudarstva, a najznačajniji poduhvat mlade srpske države

bio je izgradnja željeznice, što je Kneževina prihvatila kao jednu od obaveza na Berlinskom kongresu.

Na političkoj sceni Srbije isticao se knez Milan Obrenović, od 1883. godine kralj, čovek osrednjih sposobnosti, sklon apsolutizmu, i dve nove političke grupacije – naprednjaci i radikali. One su potisnule liberalne, staru političku elitu koja je dominirala u političkom životu još od vremena obaranja vlade ustavobranitelja i restauracije Obrenovića 1858. godine. Naprednjaci su okupljali mladu konzervativnu inteligenciju, školovanu na vodećim evropskim univerzitetima. Smatrali su da Srbija može da postane moderna evropska država samo ako je vodi obrazovana elita, u saradnji sa krunom. Radikali, koji su osnovali prvu stranku u Srbiji u savremenom smislu te reči, crpeli su nadahnuće iz mešovite ideje socijalizma, ruskog narodnjaštva i francuskog građanskog radikalizma. Oni su prvi uključili šire slojeve preovlađujućeg seoskog stanovništva u politiku. Vreme koje su obeležili ovi politički činici bilo je puno protivurečnosti, ali je u suštini bilo napredno. Srbija se politički i ekonomski vezala za Austrougarsku i u mnogo čemu postala njen satelit (čuvana Tajna konvencija iz 1881), pretrpela je i ozbiljne potrebe, kao što su Bontuova afera 1882. i Timočka buna 1883. godine, ili Srpsko-bugarski rat koji je kralj Milan nepromišljeno izazvao i izgubio 1885. godine. Međutim, ekonomski i kulturni napredak bili su očigledni: izgrađena je železnička mreža, a Beograd i drugi gradovi vremenom su dobili evropski izgled. U to vreme osnovane su brojne ustanove koje postoje i danas. Najzad, Ustav iz 1888. godine, za svoje vreme vrlo napredan, bio je još jedan pokazatelj da je Srbija prošla značajan razvojni put: od patrijarhalne zajednice kojom je knez Miloš Obrenović gospodario kao svojim imanjem stvorena je moderna država. Jedna od odredbi Ustava koja to ilustruje, a ticala se direktno pripadnika jevrejskog naroda, jeste ona kojom je priznata puna verska, politička i pravna jednakost pripadnicima svih verskih zajednica. Ovim priznanjem ispunjena je još jedna obaveza preuzeta na Berlinskom kongresu.

Nezadovoljan jačanjem vlasti parlamenta na račun krune i opterećen nesređenim privatnim životom, kralj Milan je ubrzo nakon donošenja Ustava abdicirao u korist svog maloletnog sina Aleksandra. U početku, dok je u ime maloletnog kralja upravljalo namesništvo, a vladu i skupštinu držali radikali, u potpunosti su nastavljeni procesi započeti pod prethodnim vladarom. Postepeno je mladi kralj, osoba vrlo labilnog karaktera, pokazivao sve više sklonosti ka apsolutizmu, kome nije bio dorastao. Njegovo vreme bilo je obeleženo čestim državnim udarima, promenama i ukidanjima ustava koji su obesmislili ustavni i parlamentarni poredak.

Nezadovoljstvo svih društvenih slojeva vladom Aleksandra Obrenovića kulminiralo je njegovom ženidbom sa znatno starijom dvorskom damom Dragom Mašin, za koju se govorilo da je bila osoba sumnjive prošlosti. Grupa oficira, kasnije čuvena po nazivima „Crna ruka” i „Ujedinjenje ili smrt”, organizovala je 1903. godine u saradnji sa jednim brojem političara Majski prevrat, tj. brutalno ubistvo kraljevskog para. Ovim činom, koji predstavlja jednu od najružnijih epizoda novije srpske istorije, okončana je vladavina dinastije Obrenovića.

Nova epoha, koja se vezuje za ličnost kralja Petra I Karađorđevića, trajala je od 1903. do 1914. godine. U istorijskoj svesti srpskog naroda, ali i Jevreja, koji su se u potpunosti uključili u društveni život Kraljevine Srbije tog vremena, ostala je zapamćena kao „zlatno doba”. Ta decenija zaista je bila ispunjena mnogim događajima. Svrnut je autokrata za kojim je malo ko žalio, iako je taj čin, a pogotovo način na koji je izvršen, izazvao zgražavanje civilizovanog sveta i doprineo privremenoj izolaciji Srbije. Novi vladar bio je privržen idejama ustavne i parlamentarne monarhije. Bio je svestan, takođe, da svoj neočekivani povratak, posle više od četrdeset godina provedenih u emigraciji, duguje organizatorima i izvršiocima prevrata. Samim tim, po dolasku u zemlju, prihvatio je vraćanje na snagu Ustava iz 1888. i zatečeni raspored političkih snaga. Političkim životom dominirao je sukob između dva dela nekada jedinstvene Radikalne stranke. Na jednoj strani bila je Narodna radikalna stranka, predvođena Nikolom Pašićem, koja je uglavnom zaboravila demokratske ideale iz mladosti i zalagala se za neprikosnoveni položaj izvršne vlasti u odnosu na zakonodavnu. Na drugoj strani stajala je Samostalna radikalna stranka. Nju su činili mlađi i obrazovaniji članovi nekada jedinstvene stranke, koji su se zalagali za stvarne demokratske reforme i prevlast zakonodavne vlasti nad izvršnom. Kao pretnja ustavnom poretku ostali su tokom čitave decenije oficiri zaverenici, članovi udruženja „Ujedinjenje ili smrt” („Crna ruka”). Ni kralj Petar ni drugi ustavni činioци u zemlji nisu imali hrabrosti i snage da se obračunaju sa ovom opasnom grupom, predvođenom krajnje neodgovornim i opasnim generalštabnim oficijom Dragutinom Dimitrijevićem Apisom. Oficiri zaverenici su se stalno mešali u politički život i ucenjivali kralja i vladu. Na kraju su njihove spletke dovele do Sarajevskog atentata 28. juna 1914. godine.

Deceniju pred Prvi svetski rat obeležio je optimizam. Srbija se po cenu Carinskog rata sa Austrougarskom oslobodila ekonomske i političke zavisnosti od crnožute monarhije. Srpska vlada je odredila sebi ulogu Pijemonta, tj. ujedinitelja Južnih Slovena, organizovala je kulturne i druge manifestacije na kojima je okupljala Srbe iz Habzburške monarhije i Tur-

ske, kao i jugoslovenski opredeljenu omladinu Hrvatske i Slovenije. Beogradski univerzitet, osnovan 1905. godine, bio je jedan od stožera ideje o Srbiji kao ujedinitelju Južnih Slovena. Procvetao je rad brojnih kulturno-prosvetnih udruženja koja su imala iste ciljeve. Čak je i turneja Srpsko-jevrejskog pevačkog društva po Bosni i Hercegovini 1912. godine bila tome podređena, jer je trebalo pridobiti i brojnu sefardsku populaciju u ovim pokrajinama za ideju ujedinjenja.

Srbija se tokom „zlatnog doba” nalazila pred mnogim iskušenjima. Krajem 1908. i početkom 1909. godine bila je na ivici rata zbog austrougarske aneksije Bosne i Hercegovine, izvršene da bi se zaustavila pije-montska politika Srbije i potkopavanje temelja trošne i natruple monarhi-je. Najzad, na početku XX veka, u balkanskim provincijama Osmanlijskog carstva zavladao je opšta anarhija, koju vlada u Carigradu nije mogla da zaustavi. Lokalno muslimansko stanovništvo, pre svega albansko, ugrožava-valo je svoje hrišćanske susede, dok su balkanske države, u manjoj ili ve-ćoj meri, podržavale upade i „oslobodilačke” akcije gerilskih grupa (čet-nika, komita i dr.) na turskoj teritoriji. Kada je stanje posle 1910. postalo neizdrživo, balkanske države su započele pregovore o odbrambenom sa-vezu protiv Turske, odnosno o pokretanju rata, sa ciljem da oslobode svo-je sunarodnike od osmanlijske vladavine i podele njenu teritoriju. Savez između Srbije, Crne Gore, Grčke i Bugarske sklopljen je u proleće 1912, a oktobra iste godine započeo je Prvi balkanski rat. Viševjekovna osman-lijska vlast nad Balkanskim poluostrvom srušena je za svega mesec dana. Ali, kao što to često biva, pobednici su se posvađali oko plena. Spor je iz-bio između Srbije, Grčke i Bugarske oko Makedonije. Mirovni pregovori dospeli su u pat-poziciju, učestali su incidenti na spornim područjima. Najzad, Bugarska je juna 1913. napala Srbiju i Grčku, čime je otpočeo Drugi balkanski rat. U sukob su se kao saveznice Srbije i Grčke uključile Turska i Rumunija, očekujući teritorijalne i druge dobitke. Usamljena Bu-garska je ubrzo poražena. Na mirovnim pregovorima u Bukureštu prizna-ta je nezavisnost Albanije i povučene su granice između sukobljenih dr-žava. One se, ako izuzmemo izvesne „korekcije” iz kasnijeg vremena, ni-su promenile.

„Zlatno doba” završilo se iznenada, jednim besmislenim ubistvom koje je poslužilo kao povod za dugo pripremani obračun sukobljenih ve-likih sila. U Sarajevskom atentatu, 28. juna 1914, gimnazijalac Gavrilo Princip ubio je austrougarskog prestolonaslednika nadvojvodu Franca Ferdinanda. Atentator i njegovi neposredni pomagači, takođe gimnazijal-ci, pripadali su nacionalno-revolucionarnoj organizaciji „Mlada Bosna”, iza koje je stajala „Crna ruka” kao stvarni organizator atentata. Pašićeva

vlada, regent Aleksandar Karađorđević, parlamentarna opozicija i ostali politički činioci u Srbiji nisu ni u kom slučaju želeli da nekim nepromišljenim činom uvuku zemlju u nove opasnosti i iskušenja. Uostalom, balkanski ratovi, koji su tek bili završeni, uprkos pobedi mnogo su koštali zemlju. Osim toga, pred srpskom vladom stajao je složen i dugotrajan zadatak uključivanja novooslobođenih oblasti u državni organizam (trebalo je, između ostalog, pacifikovati pobunjeno albansko stanovništvo). Novi rat Srbiji nije bio potreban, ali je bio neophodan Nemačkoj i Austrougarskoj, prvoj radi obračuna sa silama Antante, a drugoj radi obezbeđivanja prevlasti na Balkanu i sređivanja unutrašnjih prilika. Ultimatum Habzburške monarhije bio je tako koncipiran da je pozitivan odgovor bio nemoguć i 28. jula 1914. Austrougarska je objavila rat Srbiji. Tako je započeo Prvi svetski rat.

Rat vođen od jula 1914. do novembra 1918. imao je dalekosežne posledice po Evropu. Revolucijama u Rusiji srušen je carski apsolutizam i uspostavljena je država na potpuno novim osnovama – na diktaturi proletarijata; u vihoru revolucije srušeno je Nemačko carstvo i proglašena je republika; na ruševinama Habzburške monarhije nikle su nacionalne države. Već prve ratne godine, decembra 1914, ohrabren pobedama na Ceru i na Kolubari, srpski parlament je izglasao Nišku deklaraciju kojom je definisan ratni cilj Srbije: oslobođenje i ujedinjenje „sve naše neoslobođene braće Srba, Hrvata i Slovenaca”. Cilj je ostvaren uz ogromne žrtve, uprkos porazu 1915. godine i povlačenju vojske, kralja i vlade preko Albanije. Ostvaren je uprkos protivljenju saveznika, koji su se nadali da će na štetu srpskih nacionalnih interesa odvojiti Austrougarsku od Nemačke i sklopiti s njom separatni mir, uprkos tome što su saveznici obećali Italiji Dalmaciju, i uprkos ozbiljnim razmimoilaženjima između srpske vlade, Jugoslavenskog odbora i Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba oko načina ujedinjenja i ustrojstva buduće države. Jevreji u Srbiji dali su svoj doprinos pobedi: borili su se kao srpski vojnici i oficiri, a neki su, kao kapetan David Albala, obavljali značajne diplomatske misije.

Nova država, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, svečano je proglašena 1. decembra 1918. Ona je bila izraz težnji srpskog naroda i manjih ili većih delova hrvatskog i slovenačkog, ali način na koji je stvorena i njeno ustrojstvo bili su za većinu savremenika problematični. Kraljevina SHS bila je spoj delova različitih geografskih celina. Ona je bila balkanska, ali i mediteranska, panonska i delimično alpska država. Unutar nje našle su se oblasti koje su se vekovima razvijale odvojeno, pod uticajem različitih kulturno-istorijskih činilaca. Mnogi vekovima pogranični gradovi, kao Beograd, Šabac ili Bijeljina našli su se u dubini nove države, a dru-

gi gradovi, koji su oduvek bili u dubini teritorija nekadašnjih država, našli su se na granici, izgubivši vezu sa zaleđem. Takav je slučaj sa Bitoljem, Suboticom i Mariborom, na primer. Nova država nasledila je više vrlo različitih pravnih, školskih i ekonomskih sistema, te različite valute bivših država. Najzad, delovi nove države nalazili su se na različitom nivou ekonomskog razvoja: od industrijski razvijenijeg severozapada i severa, do manje ili više industrijski nerazvijenih centralnih, istočnih i južnih oblasti, sa tradicionalnom poljoprivredom kao osnovnom privrednom granom. Neke oblasti nove države, pre svega Srbija, bile su teško razorene ratnim dejstvima i okupacijom. Vlasti su nastojale da otklone sve te razlike, ali su pokušaji nivelacije izazivali brojne nesuglasice među političkim predstavnicima njenih različitih delova.

Politička elita, stari političari koji su svoju karijeru otpočeli još u XIX veku i čiji je zenit uglavnom prošao, nije razumela novo vreme. Trošili su se u jalovim raspravama oko donošenja ustava, a kasnije u beskrajnim parlamentarnim raspravama u kojima su se poslanici međusobno vređali i optuživali. Zatrovanosti političke atmosfere doprinosili su ponajviše poslanici Narodne radikalne stranke s jedne, i poslanici Hrvatske seljačke stranke s druge strane. Dugotrajna politička kriza kulminirala je skupštinskim atentatom, juna 1928. godine, kada je radikalski poslanik iz Crne Gore Puniša Račić, rasrđen debatom sa hrvatskim poslanicima, ubio dva visoka funkcionera HSS-a i teško ranio hrvatskog nacionalnog vođu Stjepana Radića, koji je umro par nedelja kasnije.

Kao odgovor kralja Aleksandra Karađorđevića na skupštinski atentat usledilo je zavođenje diktature 6. januara 1929. godine. Kralj je i ranije pokazivao sklonosti ka autoritarnoj vladavini, u čemu je podsećao na pradedu Karađorđa. Bio je vojnički vaspitan i najbolje se osećao u društvu vojnika. Ustavne i parlamentarne činioce u političkom životu osećao je kao smetnju za ostvarenje lične vlasti i zato mu je dobro došla kriza izazvana skupštinskim atentatom. Diktatura je imala tanku društvenu osnovu, jer uz kralja su stajali samo vojska, deo srpskih političara (uglavnom sa prostora Hrvatske i Slavonije), grupa vodećih hrvatskih privrednika, kao i grupa antiklerikalnih slovenačkih političara. Ideološku osnovu monarhodiktature dalo je integralno jugoslovenstvo. Ova, od tada zvanična državna ideologija, polazila je od uverenja da u Jugoslaviji postoji samo jedan jugoslovenski narod sa tri imena. Negirane su vekovne razlike između Srba, Hrvata i Slovenaca. Ideologija je nametana kroz školu, umetnost, fizičku kulturu. Ideolozi su smatrali da su formiranjem države, koja je preuređenjem iz 1929. postala unitarna, zadovoljeni svi preduslovi za stvaranje jugoslovenskog naroda, i to u unapred utvrđenim rokovima.

Ovakva ideologija mogla je da opstane samo uz primenu represije. Srbi su je prihvatili, naročito oni iz hrvatskih krajeva i Bosne i Hercegovine, jer se preko nje faktički vršila integracija srpskog naroda, ali je zato izazvala otpor kod većine Hrvata, čija je elita od početka insistirala na hrvatskoj autonomiji, pa i državnosti unutar šire zajednice. Oktroisanjem Ustava iz 1931. i obnavljanjem rada parlamenta sa ideološki „ispravnim” poslanicima, Aleksandar je pokušao da obezbedi širu osnovu svojoj vladavini, ali u tome nije imao uspeha. Najzad, oktobra 1934. pao je kao žrtva atentata u Marseju. Atentat su organizovale i izvršile ustaše, u saradnji sa probugarskom VMRO.

Još je za Aleksandrova života postalo jasno da je diktatura promašila svoj cilj, i da je upravo ona učinila još teže rešivim probleme zbog kojih je uvedena. Već krajem 1934. započeli su ozbiljni nemiri u hrvatskim oblastima (Savskoj i Primorskoj banovini). Mete napada bili su Srbi, pojedine istaknute pristalice državne ideologije i državni organi. Stanje je bilo naročito napeto uoči parlamentarnih izbora, maja 1935. godine. „Petomajski” izbori pokazali su sledeće: da su diktatura i njena ideologija integralnog jugoslovenstva potpuno promašile cilj; da je hrvatski narod jedinstven u otporu jugoslovenskoj državi; da je došlo do sjedinjavanja nosilaca rimokatoličkog klerikalizma i hrvatskog nacionalnog pokreta, oličenog u Hrvatskoj seljačkoj stranci. Sukob Vatikana i Kraljevine Jugoslavije nije bio novost. Čim je Sveta stolica uvidela da nova država nije bila pogodno tle za rimokatolički klerikalizam, jer je počivala na temeljima političkog i ekonomskog liberalizma (Ustavom je bila zagarantovana ravnopravnost svih priznatih verskih zajednica), započeo je kulturni boj države i Rimokatoličke crkve. On je bio najintenzivniji u periodu od zavođenja monarhodiktature do sloma Kraljevine aprila 1941, i bio je naročito vidljiv na polju fizičke kulture, koja je tada imala izrazito ideološku funkciju.

Knez Pavle Karađorđević, koji je vršio dužnost namesnika do punoletstva kralja Petra II, uvideo je da je nužna promena političkog kursa. Zbog toga je 1935. poverio vladu Milanu Stojadinoviću, finansijskom ekspertu i pragmatičnom političaru. Na unutrašnjem planu njegov prvenstveni zadatak bio je da reši hrvatsko pitanje, a na spoljašnjem da obezbedi Jugoslaviji nove pozicije, jer je „versajski sistem”, čiji je deo Kraljevina bila, počeo da se urušava. Stojadinović je sastavio koalicioni kabinet u čiji su sastav ušli: deo bivše Narodne radikalne stranke, Slovenska ljudska stranka (kao vodeća slovenačka stranka) i Jugoslovenska muslimanska organizacija (kao vodeća stranka bosanskohercegovačkih Muslimana). Trebalo je da Jugoslovenska radikalna zajednica, kako se zvala koa-

licija, izoluje hrvatski nacionalni pokret na čelu sa Vlatkom Mačekom i privoli ga na saradnju. Stojadinović je napustio integralno jugoslovenstvo i značajno ublažio diktaturu. Sprovedenim merama ukrotio je ekonomsku krizu koja je potresala zemlju od početka tridesetih godina, ali je protiv sebe imao jaku Udruženu opoziciju, koju su činili HSS i različite frakcije nekad jedinstvenih srpskih građanskih stranaka. Šarolika opozicija nije uspela da obori vladu, niti je vlada uspela da reši hrvatsko pitanje koje se iz godine u godinu sve više zaošttravalo. Početkom 1939. godine knez Pavle je smenio Stojadinovića, uprkos pobedi njegove liste na izborima, i poverio vladu bezličnom Dragiši Cvetkoviću. Ovaj je odmah započeo direktne pregovore sa hrvatskim predstavnicima, koji su završeni avgusta iste godine sklapanjem poznatog Sporazuma Cvetković-Maček. Sporazum je predviđao okupljanje hrvatskih oblasti u Banovinu Hrvatsku. Banovina Hrvatska je imala svoj sabor i izvršne organe, tako da je njenim osnivanjem počeo proces federalizacije Jugoslavije. Na spoljnopolitičkom planu je Cvetkovićeva, odnosno Cvetković-Mačekova vlada nastojala da drži Jugoslaviju što dalje od rata koji je izbio u Evropi 1. septembra 1939. godine. U složenim okolnostima, kakve su tada bile, neutralnost verovatno nije bila moguća. Otkako je juna 1940. kapitulirala Francuska, Jugoslavija se našla u vrtlogu diplomatskih igara Nemačke i Velike Britanije. Treći rajh je nudio Kraljevini neutralnost, a Britanija je nastojala da je gurne u rat kako bi olakšala svoj težak položaj (blokada Ostrva, svakodnevna bombardovanja vojnih i civilnih ciljeva). Knez Pavle i vlada su nakon višemesečnog odlaganja, u želji da se ne zamere nijednoj od zaraćenih strana, ipak morali da se opredele. Tako je 25. marta 1941. Jugoslavija pristupila Trojnom paktu. Na scenu je tada stupila grupa vazduhoplovnih oficira koja je, od ranije podstaknuta britanskim obećanjima, izvršila puč i zbacila kneza Pavla i vladu Cvetković-Maček. Novu vladu sastavio je general Dušan Simović, a kralj Petar II je proglašen punoletnim. Događaj je oduševljeno prihvatila srpska javnost, koja je demonstracijama 27. marta jasno stavila do znanja da ne želi pakt sa Hitlerom, te da se svrstava uz demokratski svet. Danas, više od šezdeset godina nakon ovih događaja, ostaje otvoreno pitanje da li je trebalo sklopiti pakt ili ne? Istorijska nauka ne može da odgovori na pitanje šta bi bilo da je bilo, ali ostaje činjenica da se Jugoslavija svrstala na pravu stranu, plativši za to opredeljenje izuzetno visoku cenu.

Hitlerov odgovor bio je nedvosmislen: Jugoslavija je napadnuta 6. aprila 1941. i njena je vojska kapitulirala dvanaest dana kasnije. Kralj, vlada i deo državnih činovnika i oficira napustili su zemlju. Zemlja je rasparčana, delom okupirana, delom podeljena među pobedničkim država-

ma. Od Banovine Hrvatske i Bosne i Hercegovine stvorena je Nezavisna Država Hrvatska. Ova marionetska država, na čijem su čelu bile ustaše Ante Pavelića, počivala je na genocidu nad Srbima, Jevrejima i Romima, koji je po svojoj brutalnosti daleko prevazišao industrijski genocid nad Jevrejima sproveden u Trećem rajhu.

Potpuni slom države, odlazak kralja i vlade u emigraciju i okupacija nisu pokolebali sve. Deo oficira i vojnika izbegao je zarobljavanje i predvođen pukovnikom Dražom Mihailovićem sklonio se u zapadnu Srbiju, na Ravnu goru. Tu je Mihailović počeo da organizuje pokret otpora koji je, nakon što ga je priznala vlada u izbeglištvu, dobio zvaničan naziv Jugoslovenska vojska u otadžbini. Još jedna grupacija je počela da organizuje pokret otpora, sa ciljevima koji su se u mnogo čemu razlikovali od Mihailovićevih. Radi se o komunistima, na čijem je čelu od 1937. godine bio Josip Broz Tito. Ovog, budućeg nekrunisanog vladara Jugoslavije, postavio je na čelo KPJ „Štab svetske revolucije”, tj. Kominternu. Bio je profesionalni revolucionar, provereni staljinista, čiji je zadatak bio da ukloni svaku opoziciju Staljinu u redovima jugoslovenskih komunista. U tome je imao uspeha i KPJ je u rat ušla kao malobrojna, ali odlično organizovana partija profesionalnih revolucionara. Sve ključne razlike između dva pokreta otpora proisticale su iz njihovog porekla. Iza Mihailovićevog je stajala legalna i međunarodno priznata vlast, privremeno u izgnanstvu. Samim tim su se Mihailović i njegovi politički savetnici zalagali da se posle rata obnovi stari poredak. Komunisti su, naprotiv, bili za odlučni raskid sa prošlošću, za istovremeno vođenje borbe protiv okupatora i revolucije kojom će na prostoru Jugoslavije biti uspostavljena diktatura proletarijata.

Uprkos početnoj saradnji, kada je u leto 1941. buknuo ustanak u okupiranoj Srbiji, razlike između dva pokreta otpora su se gomilale. Četnički, tj. Mihailovićev pokret, pod utiskom genocida nad Srbima u NDH, dobio je ekskluzivno srpski i pravoslavni karakter, što nije isključilo prisustvo pojedinih Hrvata, Slovenaca i bosanskohercegovačkih Muslimana u njegovim redovima. Tako su se četnici upleli u genocid, pre svega nad Muslimanima. Istovremeno, poučeni porazom ustanka u Srbiji u poznu jesen 1941, kao i nasiljem Vermahta nad civilnim stanovništvom, povukli su se iz aktivne borbe kako bi izbegli povode za dalje represalije. Prepuštali su se čekanju savezničke pobeđe na glavnim frontovima, planirajući da se tek posle toga uključe u borbu. Komunisti nisu razmišljali o ceni pobeđe. Ratovali su protiv okupatora bez obzira na sopstvene, kao i civilne žrtve. Uspeli su da se nametnu kao vođe Srbima u NDH, koji su se u proleće i leto 1941. digli protiv ustaša kako bi odbranili gole živote, a ne da bi se borili za ovu ili onu ideologiju. Dva toliko različita pokreta otpora

nisu mogla da egzistiraju jedan pored drugog, pa je među njima već u jesen 1941. izbio oružani sukob. Tako je rat vođen na prostoru Jugoslavije od 1941. do 1945. istovremeno bio borba protiv okupatora i različitih kvislinških formacija, društvena, ekonomska i politička revolucija i građanski rat. Ni general Mihailović, kao vojni vođa ravnogorskog pokreta, ni Dragiša Vasić i Stevan Moljević, kao političke vođe, nisu razumeli vreme u kome su delali: insistirali su na ekskluzivnom srpstvu, koje je od njih odbilo većinu antifašista nesrba (uključujući i Jevreje koji su odlazili u partizane ne bi li izbegli sigurnu smrt od Nemaca, ustaša i dr.); zalagali su se za nedeljivost Jugoslavije u vreme kada su se svi politički faktori u antifašističkoj koaliciji opredelili za njenu federalizaciju; branili su ideju monarhije kada su je svi napustili. Svetosavski kongres u selu Ba (januara 1944) bio je zakasneli pokušaj Jugoslovenske vojske u otadžbini da se prilagodi situaciji i nametne saveznicima kao jedini pravi pokret otpora. Ubrzo su ga se odrekli kralj i vlada u izbeglištvu i to je bio njegov kraj. Sve što se dešavalo sa četničkim pokretom do hapšenja Mihailovića 1946. godine bila je samo duga agonija.

Pobeda komunista u oslobodilačkom, revolucionarnom i građanskom ratu bila je potpuna. Građanska opozicija vrlo brzo je učutkana i u Jugoslaviji je najdoslednije sproveden sovjetski model države i privrede. Jugoslavija je u očima zapadnih posmatrača izgledala kao najčvršći oslonac SSSR-a u Evropi, a njeno komunističko vođstvo najmilitantnije. Ipak, koliko je ta predstava odgovarala stvarnosti, naročito ako se uzme u obzir sukob sa Informbiroom? Pre svega, iako je Tito svoj položaj na čelu KPJ dugovao Staljinu, između njih dvojice su se gomilale razlike još od početka rata i revolucije. Sovjetska vlada je iz obzira prema saveznicima, kao i radi sopstvenih interesa na Balkanskom poluostrvu, dugo odbijala da prizna revolucionarne promene koje je ratujući uvela KPJ. Po završetku rata izbile su nove nesuglasice zbog težnje jugoslovenske vlade da vodi samostalnu unutrašnju i spoljnu politiku. Ova težnja jugoslovenskih komunista izvirala je iz načina na koji su došli na vlast. Komunisti u „narodnim demokratijama“ svoj dolazak na vlast dugovali su Crvenoj armiji i mogli su da opstanu jedino ukoliko prihvate sovjetski protektorat. Nasuprot Klementu Gotvaldu, Valteru Ulbrihtu i drugim liderima, Josip Broz Tito je vlast osvojio sam, kao pobednik u ratu. Samim tim, samosvesni jugoslovenski komunisti nisu mogli da prihvate podređeni položaj u odnosu na Moskvu. Sukob je bio neminovan, a kada je postao javan posle objavljivanja Rezolucije Informbiroa u leto 1948. godine, Tito ga je spremno dočekao. Ogorčena borba koja se razvila između dva diktatora – učič-

telja i učenika, koja je istovremeno bila i borba za očuvanje nezavisnosti Jugoslavije, završila se potpunom pobedom učenika.

Ne može se poreći značaj sukoba sa Informbiroom, jer je Jugoslavija odbranila svoju nezavisnost. Ali, treba sagledati naličje te pobjede: baš u vreme kada je sukob bio najžešći, 1949. godine – kada je zaista pretila opasnost od invazije Crvene armije na Jugoslaviju, i kada su pristalice Informbiroa zavrbovane među Jugoslovenima na školovanju u SSSR-u i u „narodnim demokratijama” upadale na teritoriju FNRJ radi diverzantskih akcija – izvršena je nasilna kolektivizacija na selu kojom je KPJ htela da dokaže svoju ideološku pravovernost. Još nešto: tada je otvoren logor za IB-ovce na Golom otoku, koji je postao paradigma represije u socijalističkoj Jugoslaviji. Država je morala da se brani od fanatičnih staljinista, ali su se logori za IB-ovce pretvorili u, na jugoslovenskom tlu jedinstvenu, laboratoriju za uništavanje svega ljudskog u političkim neistomišljenicima. Jugoslavija, predmet Staljinovog napada, branila se istim, nehumanim staljinističkim sredstvima.

Sukob sa Informbiroom predstavlja prelomni događaj u istoriji socijalističke Jugoslavije. Napustivši staljinizam, Komunistička partija Jugoslavije je krenula u potragu za novim putevima izgradnje socijalizma. Početkom pedesetih godina došlo je do vidnog popuštanja ideoloških stega. Dopušteno je daleko kritičkije sagledavanje stvarnosti i napušten je rigidni socijalistički realizam u umetnosti. Uvidelo se da kruto, centralističko upravljanje državom i privredom ne daje očekivane rezultate. Započet je proces decentralizacije državne uprave i uvedeno je radničko samoupravljanje, tada jedinstveni eksperiment u rukovođenju privredom. Demokratizacija je bila kratkog daha, jer nije zadirala u suštinu sistema, niti joj je to bio cilj. Radnici su, doduše, verovali da sami upravljaju, ali je stvarnu vlast držala profesionalna partijska birokratija koja je decentralizacijom države i privrede dobijala sve izrazitiji nacionalni, regionalni i lokalni karakter. Proces postepenog raspadanja Jugoslavije započet je jačanjem lokalnih partijskih moćnika kojima su samoupravljanje i sa njim povezana nejasna pitanja nadležnosti i svojine otvorili prostor za zloupotrebe svih vrsta.

Promene u spoljnoj politici zemlje bile su dalekosežne: Jugoslavija je punih četrdeset godina imala, u hladnoratovskom svetu, jedinstvenu ulogu mosta između dva sukobljena vojnopolitička bloka. Kao takva, postala je značajan činilac međunarodnih odnosa, ali je ta uloga u mnogome prevazilazila njene stvarne moći. No, u svakodnevnom životu običnih Jugoslovena osećale su se samo pozitivne strane spoljopolitičkog položaja zemlje. Zahvaljujući inostranim kreditima i unosnim poslovima jugoslovenskih građevinskih firmi u nesvrstanim zemljama, standard je ra-

stao. Sopstveni stan, automobil, odlazak na more, te odlazak u inostranstvo (za šta od druge polovine šezdesetih godina više nije bilo većih ograničenja) postali su nešto sasvim uobičajeno. Beograd i drugi veći gradovi postali su mesta u kojima su se na različitim festivalima i kongresima okupljali vodeći svetski umetnici i naučnici. Jugoslovenski stvaraoci su se uključili u sve avangardne pokrete tog vremena. Sve ovo je zapravo bila supstitucija za nepostojanje stvarnih političkih sloboda, što su osetili oni koji su javno posumnjali u temelje sistema (npr. Milovan Đilas i Lazar Stojanović). Bez obzira na to što je Jugoslavija po mnogo čemu podsećala na Potemkinovo selo, ona je u očima građana „narodnih demokratija” bila zemlja slobode i bogatstva.

Jugosloveni su uživali u plodovima jedinstvenog spoljnopolitičkog položaja svoje domovine, sve dok nije došlo do sloma komunizma i kraja Hladnog rata. U izmenjenim međunarodnim okolnostima Jugoslavija više nije igrala značajnu ulogu i velike sile su je ostavile da se sama nosi sa svojim problemima (neke države su se, s druge strane, aktivno uključile u jugoslovensku krizu kako bi potpomogle dezintegraciju zemlje). Jugoslaviju je, naime, tokom osamdesetih godina potresala teška ekonomska kriza. Proizvodnja je stagnirala, dinar je gubio vrednost, državu su pritiskali veliki dugovi. Partijska birokratija nije bila sposobna da reši nastale probleme. Nije želela da pokrene suštinsku reformu društva i privrede, jer bi to dovelo do gubitka njene vlasti. U isto vreme, kao jedan od izraza krize, u državi čija je nacionalna politika počivala na stvaranju veštačkih nacionalnih simetrija i prećutkivanju svega spornog, uključujući i genocid – buknuo je dugo potiskivani nacionalizam. Javili su se sve glasniji zahtevi za uvođenjem parlamentarne demokratije i tržišne privrede, koji su, naročito u Hrvatskoj i Sloveniji, bili povezani sa zahtevom za sticanjem nacionalne nezavisnosti. Partijska birokratija, koja je dugotrajnim procesom decentralizacije države i privrede dobila usko nacionalni karakter, i sama se uključila u ponovo otvorene nacionalne sporove. Štaviše, u njima je videla šansu za opstanak na vlasti, u čemu je prednjačilo srpsko partijsko rukovodstvo. Tokom 1990. godine održani su višestranački parlamentarni izbori u svim republikama, ali ne i na saveznom nivou. Svugde su vlast osvojile nacionalističke snage, osim u Srbiji i u Crnoj Gori, gde su vlast zadržale stare partijske birokratije koje su evoluirale u predvodnike srpskog nacionalizma. Nove nacionalne elite nisu želele sporazum. Njima je bio potreban rat kako bi učvrstile svoj položaj i ostvarile nezavisnost. Tako se Jugoslavija, država koja je mogla da integriše više nego srodne južnoslovenske narode, ali čije elite to nisu umele (a često ni htele), raspala u krvavom građanskom, međuetničkom i verskom ratu.

Srbija, koja u zajednici sa Crnom Gorom predstavlja jednu od naslednica bivše SFR Jugoslavije, prolazila je nakon 1990. kroz jedan od najtragičnijih perioda svoje novije istorije. Formalno nije učestvovala u ratovima u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, ali je u njih bila i politički i vojno umešana. Njeni su građani trpeli dugogodišnju izolaciju, tj. političke i ekonomske sankcije međunarodne zajednice. Zemlju je potresala teška ekonomska kriza, čija je paradigma najveća inflacija u novijoj istoriji. Kao vrhunac, usledili su rat na Kosovu i intervencija vojske Severnoatlantskog pakta 1999. godine.

Predsednički izbori održani 24. septembra 2000. i demokratska revolucija od 5. oktobra iste godine bili su logičan odgovor građana na sve što su pretrpeli u prethodnoj deceniji. Na samom kraju XX veka otvorile su se perspektive za ruiniranu zemlju, za njeno uključenje u globalne političke, ekonomske i druge tokove. Na novoj političkoj eliti je da pronađe pravi put u bolju budućnost.

To su bili prostorni i vremenski okviri u kojima je tokom 125 godina delovalo Srpsko-jevrejsko pevačko društvo, odnosno Hor „Braća Baruh”.¹

¹Spisak literature, konsultovane prilikom pisanja uvoda, nalazi se na kraju knjige.

Kako je počelo

Nisu sačuvani podaci na osnovu kojih bismo mogli preciznije hronološki da odredimo kada su Jevreji počeli trajnije da naseljavaju prostor današnje Srbije, ali nema razloga da sumnjamo da su oni kao trgovci dolazili i boravili kraće ili duže vreme na njenoj teritoriji još u doba Rimskog carstva. Prva pouzdanija svedočanstva o njihovom prisustvu na ovim prostorima pružaju nam nekropole iz Čelareva iz VIII i IX veka, te prepiska kordovskog rabina Hisdaja ibn Šapruta sa hazarskim kaganom Josifom XI iz 950. godine, u kojoj se spominju Jevreji u Beogradu. Od tada, pa sve do kraja srednjeg veka, Jevreji se sporadično pojavljuju u istorijskim izvorima. Verovatno su poticali iz urbanih središta Vizantije i srednjovekovne Bugarske i bavili se trgovinom i zanatima. Nešto su prisutniji tokom XIV i XV veka, kada su Jevreji Aškenazi pronašli u balkanskim gradovima utočište od progona kojima su bili izloženi u Srednjoj Evropi.

Do najmasovnijeg naseljavanja Jevreja na prostor Balkanskog poluostrva (sami tim i današnje Srbije) došlo je početkom XVI veka. Naime, 1492. godine, nakon dugotrajne represije, nasilnog pokrštavanja i progona inkvizicije, španski kraljevski par (Ferdinand i Izabela) doneo je odluku o proterivanju iz Španije brojne jevrejske populacije (preko 100 000 ljudi). Zbog verskog slepila, na štetu čak i ekonomskih interesa kraljevine, za svega par meseci prestala da postoji vekovima razvijana i veoma plodna kultura Jevreja na Pirinejskom poluostrvu. Prognanici, koji su se po zemlji što ih je odbacila nazivali Sefardima (maternji jezik im je bio ladino, tj. španski sačuvan u obliku iz XV veka), pronašli su utočište u Osmanskom carstvu. Sultan Bajazit II je dozvolio da se slobodno nastanjuju širom njegove države, znajući da se radi o preduzetnim trgovcima i zanatlijama. Tako su Sefardi postali važan deo urbane populacije Balkanskog poluostrva.

Sefardi su su se nastanili u Beogradu nakon pada ovog grada u turske ruke 1521. godine. Doseljenici su mahom bili obični ljudi koji su živeli skromno, baveći se nekim zanatom ili trgovinom. Njihov ustaljeni način života bio je prekinut u prvoj polovini XVIII veka, za vreme austrijske okupacije severne Srbije (1718–1738). Tada su sa austrijskom vojskom došli Aškenazi i privremeno potisnuli Sefarde iz Beograda. Sa propašću austrijske vlasti u Srbiji i povratkom Turaka, vratili su se i Sefardi. Tada je počeo uspon njihove populacije u Beogradu i njihova dominacija među Jevrejima na ovim prostorima. U Beogradu su se nastanili pojedini učeni Jevreji iz Soluna, Plovdiva i Carigrada, koji su igrali značajnu ulogu unutar zajednice. O povećanom prisustvu Jevreja u Beogradu posle obnove osmanlijske vlasti 1738. godine svedoči i sefardsko groblje iz XVIII veka na području današnje opštine Palilula.

Jevrejska zajednica je tokom većeg dela XIX veka imala neujednačen razvoj: smenjivali su se periodi prosperiteta i stagnacije. Na početku srpske revolucije (za vreme Prvog srpskog ustanka), deo Jevreja je prešao u Zemun i uključio se u trgovinu sa ustaničkom vojskom, liferujući joj oružje i municiju. Deo Jevreja je ostao u Beogradu i nastradao kada su ga ustanici zauzeli početkom 1807. godine. Ustanička Srbija nije bila blagonaklona prema Jevrejima i oni su je najvećim delom napustili.

Doba prve vladavine kneza Miloša Obrenovića (1815–1839) bilo je prosperitetno u svakom pogledu. Knez je uspešno priveo kraju oružani deo revolucije i diplomatskim sredstvima ostvario visok stepen autonomije Srbije unutar Osmanskog carstva. Hatišerifima iz 1830. i 1833. završena politička revolucija, a 1835. godine ukinut je feudalizam, čime je završena i socijalna revolucija. Miloš je bio svestan da je prisustvo Jevreja od velikog značaja za razvoj gradske privrede i podsticao je njihov povratak u Srbiju, pre svega Beograd. Beogradska Jaliya, prostor oivičen obalom Dunava, današnjim ulicama Cara Dušana i Cara Uroša, te donjim delom Malog Kalemegdana, postao je ponovo središte jevrejskog privrednog i kulturnog života u Srbiji. Na tom prostoru, „u spletu krivudavih ulica popločanih turskom kaldrmom, sa naherenim i trošnim kućicama”, našli su dom brojni Sefardi iz Bosne i Hercegovine, Bugarske, Makedonije i Grčke. U Srbiji kneza Miloša nastanili su se i pojedini Aškenazi iz Habzburške monarhije, osetivši da mogu da iskažu svoje sposobnosti u ovoj mladoj državi, kojoj su nedostajali stručnjaci mnogih profila. Takvi Aškenazi bili su Josif Šlezinger, osnivač i dirigent prvog orkestra u Srbiji, i Lazar Levenzon, lični Milošev krojač. Između Sefarda, tradicionalno vaspitanih i slabo pokretnih orijentalaca, i Aškenaza, obrazovanijih ljudi koji su sa sobom doneli evropska shvatanja, postepeno su se razvili loši odno-

si. U drugoj polovini XIX veka oni su prerasli u ozbiljne sukobe. Zato su na prostoru Beograda, počev od 1869. godine, odvojeno postojale sefardska i aškenaska opština, što se održalo sve do 1941. i nestanka najvećeg dela jevrejske populacije u holokaustu.

Posle prvog pada dinastije Obrenovića, 1842. godine, položaj Jevreja u Srbiji se pogoršao. Ustavobranitelji su podlegli raspoloženju srpskih trgovaca i zanatlija, ogorčenih na Jevreje kao na poslovne konkuren-te. Posle niza žalbi srpskih trgovaca, vlada ustavobranitelja donela je uredbu kojom je Jevrejima zabranjen svaki dalji boravak u unutrašnjosti zemlje, kao i posedovanje nepokretnosti. Deo prognanih Jevreja se sklonio na Jaliju, suviše malu da im pruži trajnije utočište, a deo je napustio Srbiju. Liberalna Evropa je sa ogorčenjem primila vesti o represivnim me-rama srpske vlade.

Nepovoljan položaj Jevreja u Srbiji i negativan odnos Srba prema njima potrajao je do izbijanja Istočne krize i srpsko-turskih ratova (1875–1878). Pojedini Jevreji su, ratujući kao srpski vojnici, pokazali svoj patriotizam, što je doprinelo smanjivanju predrasuda pripadnika srpskog naroda prema njima. Još je značajniji bio spoljni uticaj: velike sile su na Berlinskom kongresu uslovile priznanje nezavisnosti srpske države nje-nim priznanjem pune građanske ravnopravnosti pripadnicima drugih et-ničkih i verskih grupa. Predsednik srpske vlade, Jovan Ristić, prihvatio je ovaj uslov. On je, doduše, bio formalnopravno ispunjen tek 1888. jednom odredbom Ustava, ali se već od 1878. godine osećala drugačija klima ko-ja je pogodovala jevrejskoj emancipaciji. Jevreji su se postepeno sve ak-tivnije uključivali u društveni život Srbije, a njihov broj je rastao, kako ve-likim prirodnim priraštajem tako i doseljavanjem iz susednih oblasti. Bla-gonaklonost srpske države i naroda prema Jevrejima, koja je postala oči-gledna krajem XIX veka, dobila je, uprkos brojnim iskušenjima, trajni ka-rakter.¹

Sedamdesete i osamdesete godine XIX veka naročito su značajne za razvoj Jevreja u Srbiji, jer je tada došla do izraza težnja mladih i ško-lovanih članova zajednice da izađu iz granica svoje uske i tradicionali-zmom preopterećene sredine na beogradskoj Jaliji. Ukratko, u poslednjoj četvrtini XIX veka naglo se ubrzao proces jevrejske emancipacije. Ona se manifestovala kroz osnivanje nekoliko kulturno-prosvetnih ustanova, ko-je su dalje doprinele modernizaciji jevrejskog društva i uključenju Sefar-da u srpsku sredinu. Među prvim takvim ustanovama bilo je Jevrejsko žensko društvo, osnovano 1874. godine sa zadatkom da se stara o siro-

¹ N. Popović, *Jevreji u Srbiji 1918-1941*, Beograd, 1997, str. 11-24.

mašnim i bolesnim članovima zajednice, nezbrinutoj deci, i o problemima vezanim za položaj žene. Značajan događaj je i pokretanje prvog jevrejskog časopisa, *El amigo del puevlo*, 1888. godine. Ovaj nedeljnik „za politiku, književnost i nauku” bio je čitan među Jevrejima u Srbiji, Rumuniji i Bugarskoj i višestruko je doprineo podizanju nivoa prosvete sefardske populacije. Krajem XIX veka osnovana je Srpsko-jevrejska omladinska zajednica, koja je delovala na zbližavanju Jevreja i Srba kroz književnu delatnost, jer u to vreme jevrejska sredina, naročito žene, još uvek nije dobro vladala srpskim književnim jezikom. Najzad, kao izraz povoljnije klime u kojoj su počeli da žive Jevreji u Srbiji i jedan od jasnih pokazatelja njihove emancipacije, osnovano je 1879. godine Prvo jevrejsko pevačko društvo (kako se Srpsko-jevrejsko pevačko društvo zvalo tokom prve godine rada). Bio je to, nesumnjivo, prvorazredni događaj u jevrejskoj sredini, „u kojoj je bilo vrlo malo intelektualaca, u kojoj su svetkovani praznici i održavana subota u strogo tradicionalnim i ritualnim okvirima”. Osnivači su bili školovani jevrejski omladinci, a među njima su se najviše isticali Mihailo Ozerović, Hajim S. Davičo i David A. Koen. Prvi predsednik Društva bio je Avram Mevorah, mladi trgovački agent i jedan od najobrazovanijih ljudi iz tadašnje jevrejske sredine.²

Prvo jevrejsko pevačko društvo započelo je svoj život kao muški ansambl od 21 člana. Prvobitna prostorija za vežbanje bila mu je učionica u jevrejskoj školi na Jaliji, a prvo sredstvo za korepeticiju violina jednog od pevača. Njegovi izvorni članovi bili su isključivo Jevreji Sefardi, ali je hor praktično od samog početka bio otvoren prema Srbima, što je naglašeno već 1880. godine kada je ansambl promenio ime u Srpsko-jevrejsko pevačko društvo i na svoj repertoar stavio brojna dela srpskih autora. Prvi dirigent bio je Pera Dimić, u to vreme poznati učitelj, kompozitor i horovođa iz Beograda. Među prvim dirigentima nalazili su se i takvi velikani srpske muzike kao što su Stevan Stojanović Mokranjac i Josif Marinković.

Hor je rano počeo da igra značajnu ulogu u muzičkom životu srpske prestonice, ali je njegov isključivo muški sastav postao kočnica daljeg napretka. Među mladim i liberalnim članovima ansambla postojala je od

² U Sarajevu je 1902. godine osnovano Sefardsko-jevrejsko društvo „La Lira”, koje je po karakteru bilo slično Srpsko-jevrejskom pevačkom društvu. Na repertoaru ovog hora bile su sefardske romanse, sinagogalna muzika, ali i dela Josifa Marinkovića, Stevana Stojanovića Mokranjca i Đuzepea Verdija. Jedan od dirigenata „La Lire” bio je Alfred Pordes, koji je dirigovao i Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom (K. Vidaković-Petrović, *Kultura španskih Jevreja na jugoslovenskom tlu XVI-XX vek*, Beograd, 2001, str. 43-57).

samog početka želja da se u njegov rad uključe i žene, ali je konzervativizam, ne samo jevrejske već i srpske sredine, predstavljao ozbiljnu smetnju, jer „ma koliko da bi pojedini roditelji bili srećni ... da vide svoje kćeri u horu, ipak ta radost nije mogla savladati predrasude”.

U poslednjoj deceniji XIX veka osetila se promena klime u jevrejskoj sredini. Školovani omladinci počeli su da igraju značajniju ulogu u jevrejskoj zajednici. Godine 1894. horu je pristupilo 27 omladinaca, uglavnom gimnazijalaca, članova društva „Napredak”. Sebi su postavili dva zadatka: da Srpsko-jevrejsko pevačko društvo postane stalni sinagogaalni hor i da preraste u mešoviti hor. U ostvarenju ovog drugog zadatka nailazili su na brojne prepreke konzervativaca, ali je problem rešen tako što je osnovan odbor žena koje su preuzele na sebe zadatak da uključe devojke u rad hora i da dežuraju na probama i prilikom drugih aktivnosti ansambla, kako bi se predupredili neki, po tadašnjim uverenjima suviše „slobodni” oblici ponašanja. To su bile tzv. garde dame, koje je austrijski pisac Štefan Cvajg slikovito opisao u svojim memoarima.³ Godine 1899. Srpsko-jevrejsko pevačko društvo postalo je mešoviti hor, što je ostalo do danas. Ovim je dat izvanredan podstrek ženskoj emancipaciji, ali i horu koji je od tada mogao da proširi repertoar i polje svoje delatnosti. Naredne godine, do prvog prekida u radu zbog ratova 1912–1918, ostale su upamćene po prvim međunarodnim turnejama hora, kada se putovalo u Bugarsku i Bosnu i Hercegovinu, te po izvođenju Smetanine „Prodane neveste” i Mendelsonovog „Elijasa”. To su bili izuzetni poduhvati za ono vreme, kada su u Srbiji školovani muzičari bili malobrojni.

Hor je nastavio rad po završetku decenije ratova. Sačuvane kritike iz vremena između dva svetska rata svedoče o visokom umetničkom nivou koji je Srpsko-jevrejsko pevačko društvo postizalo na svojim nastupima, kao i o velikom ugledu koji je hor tada uživao. Na repertoaru hora nalazila su se i takva dela kao što su Hendlovi oratorijumi „Juda Makabejac” i „Saul”.

Jevrejski akademski hor

Godine 1934. u Beogradu je našao utočište od nacističkih progona nemački dirigent jevrejskog porekla Mario Menaše Bronca. Imao je sreću što je u jugoslovenskoj prestonici živeo njegov rođak, koji se odmah zauzeo za njega i povezao ga sa beogradskom aškenaskom opštinom.

³ Š. Cvajg, Jučerašnji svet, Beograd, 1952.

Aškenaskoj sinagogi je tada bio potreban hor koji bi redovno učestvovao u službi za Šabat i druge praznike, a izbeglom muzičaru bio je neophodan posao kako bi obezbedio dozvolu za stalni boravak u Kraljevini Jugoslaviji. Mario Menaše Bronca je prihvatio ponudu aškenaske opštine i iste, 1934. godine, osnovan je mešoviti ansambl pod nazivom Jevrejski akademski hor. Njegovo jezgro činilo je desetak omladinaca, povezanih drugarstvom od detinjstva. Sa svojih 20–30 članova bio je manji od Srpsko-jevrejskog pevačkog društva, ali mu je kvalitet davala mladost pevača, jer svi su bili mlađi od trideset godina. Deo pevača je, osim toga, već pevao u horu „Obilić”, tako da je Menaše Bronca imao na raspolaganju odličan glasovni materijal. Kvalitet ansamblu davala je i činjenica da su, uprkos podvojenosti jevrejskih opština, u njegovom sastavu pevali zajedno i Aškenazi i Sefardi. Probe hora održavane su jednom nedeljno na galeriji aškenaske sinagoge u tadašnjoj Kosmajskoj ulici (posle Drugog svetskog rata ulica Maršala Birijuzova, gde i danas članovi hora „Braća Baruh” stoje prilikom nastupa o različitim jevrejskim verskim praznicima). Pevači su se, prema svedočenju Morica Levija, danas jedinog živog člana Jevrejskog akademskog hora, aktivno družili gotovo svakodnevno, nezavisno od proba i redovnih nastupa. Okupljali su se po kućama i u tada poznatoj poslastičarnici „Akademija”. Kako su svi bili gimnazijalci ili studenti, željni da pokažu svoje ne tako malo znanje, vodili su česte i žive rasprave o muzici, kao i o mnogim drugim aktuelnim pitanjima kulture, umetnosti i društva.⁴

Na repertoaru Jevrejskog akademskog hora nalazile su se sinagogalne kompozicije Salomona Sulcera i Luisa Levandovskog, dva najznačajnija predstavnika jevrejskog muzičkog romantizma (Prvi je bio kantor u bečkoj sinagogi i stvarao pod uticajem bečkih ranih romantičara; drugi je bio kantor berlinske sinagoge, prvi Jevrejin koji je upisao berlinsku Umetničku akademiju, i prvi kantor koji je uveo stalnu pratnju orgulja prilikom Službe.) Radu Jevrejskog akademskog hora pomagali su kantori Grosman (tenor) i Gusman (bariton). Sinagogalne kompozicije pevane su uz instrumentalnu pratnju, što je u skladu sa shvatanjima „reformisanih” Jevreja Aškenaza. Hor je priredio nekoliko samostalnih koncerata sa delima jevrejske, jugoslovenske (srpske) i svetske muzičke literature, à cappella ili povremeno uz pratnju manjeg instrumentalnog sastava. U beogradskoj javnosti naročito je toplo bio primljen celovečernji koncert održan u zimu 1935. godine.

⁴ Usmeno svedočenje Morica Levija dato autoru.

U nemirnim vremenima, politika se često meša u živote običnih ljudi i razara ono što su dugo, godinama, strpljivo stvarali. Tako je bilo i sa Jevrejskim akademskim horom. Zbog pogoršanog međunarodnog položaja Jugoslavije, u predvečerje i na samom početku Drugog svetskog rata, kada se zemlja našla u vrtlogu političkih igara Nemačke i Velike Britanije, morala je njena vlada da popušta pred različitim pritiscima sukobljenih velikih sila. Tako je već vlada Milana Stojadinovića, a potom i Dragiša Cvetkovića (od avgusta 1939. Cvetkovića i Mačeka), počela da vodi represivnu politiku prema Jevrejima. U početku su na udaru bile jevrejske izbeglice iz Nemačke, Austrije i Čehoslovačke, kojima su jugoslovenske vlasti nastojale da spreče ulazak u zemlju, odnosno da im ograniče boravak.⁵ Na udaru nove političke klime našao se i Mario Menaše Bronca, koji je morao da napusti zemlju.⁶ Jevrejski akademski hor ostao je bez svog umetničkog rukovodioca i postalo je akutno pitanje njegovog opstanka. Rešenje je pronađeno u fuzionisanju sa Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom. Uostalom, bilo je jasno da u Beogradu, u kome je pred Drugi svetski rat živelo oko 10 000 Jevreja, nema potrebe za postojanjem dva jevrejska hora. Započeti su pregovori koji nisu bili laki, jer je trebalo prevazići brojne razlike u funkcionisanju dva hora. Prava i obaveze članova na jedan način su bila rešena u jednom, a na drugi način u drugom horu. Razlikovao se i položaj dirigenta. Teško premostiva prepreka bio je i generacijski jaz, koji je delio članove Jevrejskog akademskog hora od članova Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Na jednoj strani bila je školovana omladina, puna energije i želje da se dokaže. Na drugoj strani stajali su ljudi u četrdesetim i pedesetim godinama, već pomalo inertni, a često i slabijeg obrazovanja od akademaca iz konkurentskog hora. Pregovori su završeni utapanjem Jevrejskog akademskog hora u Srpsko-jevrejsko pevačko društvo, ali su ton združenom horu davali u potpunosti akademci. Kako se izrazio Moric Levi, oni su izvršili pravu revoluciju, preuzevši u svoje ruke upravljanje združenim horom i uvodeći u njegov rad moderna shvatanja. Pred obnovljenim Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom staja-

⁵ O problemu jevrejskih izbeglica u Kraljevini Jugoslaviji, u predvečerje Drugog svetskog rata, v. M. Ristović, *U potrazi za utočištem; jugoslovenski Jevreji u bekstvu od holokausta 1941-1945*, Beograd, 1998.

⁶ Mario Menaše Bronca je pronašao utočište u Bugarskoj, odakle je prešao u Palestinu. Godine 1955. u Izraelu je boravio Hor pri Jevrejskoj opštini Beograd (današnji Hor „Braća Baruh”), kao učesnik druge „Zimrije” (festivala svih jevrejskih horova sveta). Tada su se susreli Menaše Bronca i preživeli članovi Jevrejskog akademskog hora. Susret prijatelja, posle petnaestak godina nesigurnosti i stradanja, bio je veoma dirljiv.

le su sjajne perspektive. Tokom 1939. godine hor je održao celovečernji koncert preko talasa Radio Beograda. Na programu su bili Mendelsonov „Psalm XLII” i odlomci iz Hendlovog oratorijuma „Saul”. Solisti su bili Žana Menaše i Isak Amar. Klavirsku pratnju vršila je Vida Todorović, a dirigovao je proslavljeni horovođa Milan Bajšanski.⁷

Nažalost, usledili su poznati istorijski događaji: aprila 1941. godine Jugoslavija se našla u vrtlogu Drugog svetskog rata, bila je okupirana i rasparčana, a njena jevrejska populacija našla se pred najvećim iskušenjima u svojoj dugoj istoriji. Srpsko-jevrejsko pevačko društvo raspalo se i delilo je u svemu tragičnu sudbinu jevrejskog naroda.

⁷ A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo – Hor „Braća Baruh”. Spomenica 1879-1979*, Beograd 1979, str. 83.

Slika 1: Srpsko-jevrejsko pevačko društvo oko 1930. godine
(Jevrejski istorijski muzej)

Slika 2: Članovi Srpsko-jevrejskog pevačkog društva i sarajevske "La Lire",
Gradski park, Zemun 1931. godine (Jevrejski istorijski muzej)

Obnova rada

Zgarišta, popaljena zemlja, ruševine. Uništeni čitavi, nekada napredni gradovi, kao što su Varšava i Drezden. Milioni mrtvih, bogalja i izbeglica. Pobjeda nad nacizmom, najmračnijom ideologijom koju je čovečanstvo upoznalo, ali i gorko saznanje da je čovek sposoban da efikasno, industrijski, ubija milione ljudi, kao što je sposoban da stvara dela od trajne vrednosti. To je slika Evrope 9. maja 1945. godine.

Nekada napredna jevrejska zajednica u Kraljevini Jugoslaviji, koja je brojala oko 75 000 hiljada pripadnika, bila je desetkovana. Oko 60 000 ljudi oba pola, svih uzrasta, različitog porekla, obrazovanja i zanimanja, našlo je smrt u koncentracionim logorima, logorima smrti, različitim stratištima i u borbi. Preživelih petnaestak hiljada suočilo se sa gubitkom najbližih, uništenom i opljačkanom imovinom. Trebalo je obezbediti prehranu i smeštaj povratnicima, kojima nije preostalo ništa osim golih života; trebalo je obnoviti opštinu i druge jevrejske ustanove.

U poznu jesen 1944, tek što je Beograd bio oslobođen, okupilo se nekoliko preživelih članova nekadašnjeg Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Oni su, danas ne znamo na čiju inicijativu, od tada raspoloživih pevača, koji su pre rata pevali u drugim beogradskim horovima, i od muzikalnih boraca koji su se zatekli u gradu, sastavili *ad hoc* hor i priredili koncert u velikoj sali Jevrejskog doma. Sala je bila nezagrejana, zbog opšteg nedostatka energenata u tek oslobođenoj jugoslovenskoj prestonici, a prozori zgrade polupani, što nije sprečilo Beograđane da prisustvuju priredbi u velikom broju. Koncertom, na kome su pevane narodne, patriotske pesme i himna, dirigovala je Meri Levi-Dragutinović, klavirsku pratnju vršila je Rea Ašerović, kasnije poznatija kao Rea Dizdar, a stihove je recitovao dramski umetnik Dobrica Milutinović. Ne znamo kakav je bio umetnički nivo koncerta, ali je njegov uspeh kod publike bio veliki. Posle gotovo četiri godine rata i okupacije, jedan takav koncert davao je snagu

¹ A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo*, str. 18.

preživelim da nastave dalje, uprkos nebrojenim ličnim tragedijama i sumnjama u dalji smisao života. Koncert je ponovljen nekoliko dana kasnije u dvorani Kolarčevog narodnog univerziteta, takođe uz topao prijem publike.¹

Okupljanje preživelih članova nekadašnjeg Srpsko-jevrejskog pevačkog društva krajem 1944. godine bilo je privremeno. Rat je bio završen i trebalo je obnoviti razrušenu zemlju, kao i jevrejsku zajednicu. Opočela je ubrzana izgradnja zemlje na osnovu Prvog petogodišnjeg plana, a ubrzo su usledila i ozbiljna iskušenja izazvana sukobom sa Informbirom. Najzad, već malobrojna jevrejska zajednica dodatno se smanjila iseljavanjem nekoliko hiljada Jevreja u Izrael, nakon njegovog osnivanja maja 1948. godine. U takvim okolnostima, želja preživelih članova da se trajno obnovi rad hora nije mogla biti realizovana.

Podsticaj za obnovu hora stigao je iznenada, iz inostranstva. Početkom 1952. godine Savez jevrejskih opština Jugoslavije primio je obaveštenje „Hazamira”, svetske organizacije jevrejskih horova, da se u Izraelu priprema „Zimrija”, festival jevrejskih horova iz celog sveta. Nijedna jevrejska opština u Jugoslaviji u tom trenutku nije imala vokalni ansambl, pa je odlučeno da se formira jedan, koji će predstavljati sve jugoslovenske Jevreje. Prema svedočenju Morica Levija, koji je aktivno učestvovao u obnovi hora, poziv na festival su mnogi pripadnici zajednice shvatili kao priliku da izađu iz zemlje i posete svoje rođake i prijatelje koji su se iselili u Izrael. U partijskoj i policijskoj državi, kakva je bila Jugoslavija u to vreme, kada je odlazak u inostranstvo bio moguć samo posle detaljnih provera ideološko-političkih karakteristika potencijalnih putnika, ovo je bio jedini legalni način da se ode u inostranstvo. Zato je broj Jevreja zainteresovanih da pevaju u horu i preko njega odu na put, ali i Srba koji su sa njima imali manje ili veće veze, daleko prevazilazio predviđeni broj članova. Organizovana je audicija na kojoj je trebalo da se izaberu zaista kvalitetni pevači, te je sastavljen hor od 30 ljudi, većinom iz beogradske, ali i sa nekolicinom pevača iz zagrebačke, subotičke i sarajevske jevrejske opštine. Jezgro tada obnovljenog hora činili su preživeli članovi nekadašnjeg Jevrejskog akademskog hora, između ostalih: braća Aleksandar i Josif Levi, Moric Levi, Riko Kalef i Jakov Bencion. Među članovima obnovljenog hora bile su i vokalne solistkinje pred kojima je tek bila karijera, kao što su Breda Kalef i Sara – Šarika Šternberg. Hor je pripremio Svetolik Pašćan Kojanov, ali, kako on iz određenih razloga nije mogao da pođe na put, dirigenti hora na „Zimriji” bili su Andrija Preger i Rafajlo Blam. Uspeh hora u Izraelu bio je veliki, pa je rukovodstvo jevrejske zajednice odlučilo da se *ad hoc* formirani ansambl ne rasformira već da nastavi sa

radom i neguje tradicije nekadašnjeg Srpsko-jevrejskog pevačkog društva.² Od tada je Hor pri Jevrejskoj opštini Beograd (od 1962. Hor „Braća Baruh”), predvođen mnogim uglednim dirigentima, izveo brojne celovečernje koncerte, učestvovao na mnogim manifestacijama, revijama i takmičenjima u zemlji i inostranstvu. Stekao je veliki ugled koji je zadržao i danas, kada proslavljamo njegov jubilej.

² Usmeno svedočenje Morica Levija dato autoru.

Slika 3: Prvi put u Izraelu, avgust 1952. (vlasništvo M. Levija)

Slika 4: U Beču, jun 1955. (vlasništvo M. Levija)

Slika 5: Pred polazak u Izraelu, avgust 1958. (vlasništvo M. Levija)

Slika 6: Jerusalem, avgust 1958.
(vlasništvo M. Levija)

Ime hora

Prvobitan naziv današnjeg Hora „Braća Baruh” bio je Prvo jevrejsko pevačko društvo. Ono je posle približno godinu dana promenilo ime u Srpsko-jevrejsko pevačko društvo i pod tim nazivom delovalo je do prestanka rada 1941. godine. Ime je trebalo da definiše smisao postojanja hora, kao društva koje je nastojalo da neguje jevrejsku tradiciju, ali i da gradi mostove prema Srbima. Zato su, uostalom, mnogi dirigenti hora bili Srbi, i to istaknuti umetnici, kao Mokranjac, Hristić i Marinković; zato je među pevačima bilo Srba, a na repertoaru su od prvog dana, pored jevrejskih bile i kompozicije srpskih autora.

Ansabl nije zadržao staro ime kada je 1952. godine obnovljen. Bratstvo i jedinstvo, koncept rešavanja nacionalnog pitanja u socijalističkoj Jugoslaviji, počivalo je na prećutkivanju genocida i drugih spornih pitanja među Južnim Slovenima, i na stvaranju veštačkih nacionalnih simetrija. Naziv Srpsko-jevrejsko pevačko društvo nije mogao da prija ukusu partijske birokratije i ansabl je dobio ime Hor pri Jevrejskoj opštini Beograd. Ime je, svakako, definisalo pojavu, ali je bilo vrlo suvoparno. Proteklo je deset godina u pronalaženju adekvatnog naziva, dok 1962. godine nije odlučeno da se ansabl preimenuje u Hor „Braća Baruh”. Pod ovim imenom, hor je postao poznat i priznat u zemlji, kao i na mnogim festivalima u svetu.

Ko su bili braća Baruh? Među Jevrejima Sefardima, koji već više od 400 godina nastanjuju Balkansko poluostrvo, Baruh je vrlo rasprostranjeno prezime. Ovi Barusi, po kojima se nazivaju jedna beogradska ulica, osnovna škola i hor, rođeni su Beograđani – Dorćolci. Isidor, najstariji sin krojača Eljahua (Ilije) i domaćice Buline Baruh, rođen je 1910. godine. Po struci mašinski inženjer, radio je u nekoliko beogradskih fabrika, ali je zbog komunističke agitacije bio više puta otpuštan iz službe. Bio je jedan

od organizatora antifašističkog ustanka u užičkom kraju, u leto 1941. Avgusta iste godine poginuo je u borbi sa Nemcima.

Isidorov brat Bora bio je diplomirani pravnik i poznati akademski slikar. Rođen 1911. godine, studirao je slikarstvo u Parizu, gde se aktivno uključio u rad Komunističke partije Jugoslavije. Tokom Španskog građanskog rata (1936–1939), prihvatao je i prebacivao jugoslovenske antifašiste koji su se borili u redovima Internacionalnih brigada. Tokom Drugog svetskog rata, za vreme kratkotrajne Užičke republike, bio je službenik agitprop aparata. U Srbiji je ostao i posle sloma Užičke republike, dok ga jula 1942. nisu zarobili pripadnici Jugoslovenske vojske u otadžbini (pokret generala Draže Mihailovića). Predali su ga Nemcima i ovi su ga streljali. Kao slikar, Bora Baruh je u početku stvarao pod uticajem impresionista i postimpresionista. Glavni uzori bili su mu Alfred Sisli i Pol Sezan. U poslednjoj fazi stvaralaštva privlačile su ga društveno angažovane teme. „Tematski registar [bio] mu je dosta širok, ali je najviše slikao pejzaže i mrtve prirode. Boja mu je [bila] čista i prozirna, zanat siguran.”¹ Počev od 1933. godine, Bora Baruh je redovno izlagao na prolećnim i jesenjim izložbama u Beogradu. U Parizu je izložio četiri pejzaža u Salonu de Tiljeri. Godine 1938. imao je samostalnu izložbu u Inženjerskom domu u Beogradu, a 1939. samostalnu izložbu u Zagrebu.

Najmlađi brat, Josip – Joži Baruh rođen je 1913. godine. Diplomirao je filozofiju i jedno vreme radio je kao profesor gimnazije u Petrovcu na Mlavi. Zbog komunističke agitacije bio je otpušten s posla i više puta hapšen. Bio je jedan od organizatora ustanka u Bajinoj Bašti u leto 1941. Septembra iste godine bio je teško ranjen u borbi sa Nemcima. Nekoliko nedelja kasnije, podlegao je povredama.

Elijahu i Bulina Baruh imali su i tri kćeri: Rašelu, Sonju i Bertu. Rašela – Šela rođena je 1917. godine. Bila je tekstilna radnica, aktivista sindikata i član komunističke partije. Sa svojim mužem, Lazarom Simićem, poznatim beogradskim komunistom, izrađivala je tokom okupacije eksplozivne naprave. Gestapo ih je uhapsio oktobra 1941. i streljao. Sonja, rođena 1922. godine, jedina je među braćom i sestrama Baruh preživela Drugi svetski rat. Bila je aktivista u prokomunističkom sportskom društvu „Polet”. Rat je provela krijući se u Jagodini. Po oslobođenju grada, 1944. godine, bila je angažovana u agitprop aparatu Vrhovnog štaba NOVJ. Najmlađa sestra, Berta – Bela rođena je 1924. godine. Kao i sestre, bila je krojačka radnica, aktivista sindikata i prokomunističkog sportskog

¹ *Enciklopedija likovnih umjetnosti I*, Zagreb 1959. str. 276.

društva „Polet”. Za vreme okupacije radila je kao ilegalac, dok je Gestapo nije uhvatio i streljao 1943. godine. Majka Bulina Baruh preživela je rat. Za vreme okupacije krila se u selu Drugovac kod Smedereva.²

Svi sinovi i sve kćeri Elijahua i Buline Baruh bili su komunisti i profesionalni revolucionari. Ali, oni su na taj put pošli ogorčeni zbog nepravdi i hipokrizije građanskog društva. Naivno su verovali da će novo, komunističko društvo, doneti istinsku pravdu, jednakost i bratstvo među ljudima. U borbu protiv fašizma ušli su odmah i bezrezervno, ne štedeći svoje živote, jer prepoznali su u hitlerovskoj ideologiji zlo koje je pretilo da uništi ne samo njihov, jevrejski narod, već i sve prave vrednosti čovečanstva. Zbog toga im ne treba zameriti na njihovom danas po mnogo čemu kompromitovanom ideološkom opredeljenju, već treba negovati uspomenu na njih kao na borce za jedan bolji svet. Samim tim, oni zaslužuju da hor, koji je predmet ove monografije, nosi njihovo ime.

² J. Romano, *Jevreji Jugoslavije 1941-1945. žrtve genocida i učesnici NOR*, Beograd, 1980. str. 328-330; M. Belić-Koročkin, R. Davidović, *Povest o braći Baruh*, Beograd 1988.

Članovi hora

Pogledajmo spisak članova na samom početku rada današnjeg hora „Braća Baruh”, davne 1879. godine:

Prvi tenori

- 1) Leon Koen, slikar
- 2) Samuilo Cevi, trgovac
- 3) Bukas Alkalaj Šorvino
- 4) Isak Adanja, špediter
- 5) Miha Mejuhas, trgovac

Drugi tenori

- 1) Avram Mevorah, trgovački agent
- 2) Nisim S. Davičo, trgovački agent
- 3) Leon Mašijah, trgovac

Prvi basovi

- 1) Solomon Nafusi, limar
- 2) Hajim S. Davičo, konzul
- 3) Marko Baruh, menjač
- 4) Jakov Čelebonović Koen, advokat
- 5) Avram Aroeti, trgovac
- 6) Avram Salom, trgovac
- 7) Rafailo Jelišić, trgovac
- 8) Jovan Talvi, izvoznik

Drugi basovi

- 1) Sason Kapon, menjač
- 2) Eliša Koen, žitar
- 3) David Pijade, trgovac

¹ A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo*, str. 13.

4) Bukus E. Adanja, trgovac

5) David Josif, trgovac¹

Ono što prvo pada u oči jeste da je sastav ansambla bio isključivo muški, što je razumljivo ako se ima u vidu konzervativizam sredine iz koje je hor potekao. Drugo, kada se pogleda etnički sastav, zapaža se da su svi bili Jevreji, i to Sefardi. Najzad, treba obratiti pažnju na socijalnu i profesionalnu strukturu članova. Od 20 pevača samo njih dvojica su se bavili slobodnim profesijama: Leon Koen bio je slikar, a Jakov Čelebonović Koen advokat. Bas Hajim S. Davičo bio je konzul, tj. državni službenik. Svi ostali, izuzev prvog tenora Bukasa Alkalaj-Šorvina, čije je zanimanje ostalo nepoznato, bili su sitni trgovci i zanatlije, što su bile dominantne profesije pripadnika jevrejske populacije na čitavom Balkanskom poluostrvu tokom XIX veka.

Na samom kraju XIX veka, pod uticajem liberalnih ideja koje su prodrle u jevrejsku sredinu, u rad ansambla uključile su se i žene, tako da je Srpsko-jevrejsko pevačko društvo postalo mešoviti hor. Takođe, kako se jevrejska zajednica sve više uključivala u društveni život Kraljevine Srbije i kasnije Kraljevine SHS (Jugoslavije), njeni su se pripadnici u sve većem broju školovali i zapošljavali kao državni činovnici, lekari, ili su se bavili slobodnim zanimanjima. Studenti su igrali sve značajniju ulogu u jevrejskom društvenom životu, te je fuzionisanje Jevrejskog akademskog hora sa Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom, 1939. godine, dalo izvanredan podsticaj daljem razvoju muzičkog amaterizma unutar zajednice, kao i na širem beogradskom planu. Spisak članova Jevrejskog akademskog hora je sledeći:

- 1) Albert Abinun
- 2) Stela Adanja
- 3) Albert Albahari
- 4) Vinko Alkalaj
- 5) Rahamim Alkalaj
- 6) Ernest Almozlino
- 7) Vojka Amar
- 8) Isak Amar
- 9) Samuilo Amodaj
- 10) Rea Ašerović
- 11) Nisim Behar
- 12) Klara Becaler
- 13) Jakov Bencion

- 14) Blanša Beraha
- 15) (?) Bondi
- 16) Mirko Davičo
- 17) Debora Demajo
- 18) Bukica Elazar
- 19) Zumbula Jontović
- 20) Ela Kalef
- 21) Riko Kalef
- 22) David Kapon
- 23) Naftali - Bota Karić
- 24) Hajim Koen
- 25) Matilda Koen
- 26) Blanka Konforti

27) Aleksandar Levi	36) Rifka Mešulam
28) Josif Levi	37) Margita Mihler
29) Klara Levi	38) Đorđe Roder
30) Moric Levi	39) Marsel Ruben
31) Aleksandar - Šilja Marinković	40) Stela Ruben
32) Lilika Mejugas	41) Lea Semuic
33) Bernard Menaše	42) Vinko Semo
34) Žana Menaše	43) Joško Simončić
35) Matilda Mešulam	44) Alisa Talvi ²

Ratovi koji su obeležili prvu polovinu XX veka ostavili su teške posledice na rad hora. Hor je za vreme balkanskih ratova i Prvog svetskog rata izgubio predsednika Benka Daviča i članove Avrama Majoa, Isaka Amara, Monija Levija, Živka Baruha i Mošu A. Amara, koji su svi poginuli kao srpski vojnici. Za vreme Drugog svetskog rata i tragedije holokausta hor je delio sudbinu čitave zajednice, izgubivši gotovo čitavo članstvo i tri dirigenta. U logorima, na stratištima, u borbi, našli su smrt sledeći pevači:

Soprani

- 1) Žanka Levi
- 2) Buna Atijas
- 3) Kukuca Atijas
- 4) Serafina Saso
- 5) Bukica Albahari
- 6) Rašel Abinun
- 7) Rebeka Elijas
- 8) Mara Avramović
- 9) Laura Albahari
- 10) Netuška Arueti
- 11) Ela Koen
- 12) Lujza Alkalaj
- 13) Sarina Altarac
- 14) Žana Menaše
- 15) Ela Kalef

Altovi

- 1) Coca Nahum
- 2) Mila Semo
- 3) Ana Bararon
- 4) Žana Almuzlino
- 5) Luna Alšeh
- 6) Olga Koen
- 7) Lea Kalmić
- 8) Vojka Amar
- 9) Matilde Mešulam

Tenori

- 1) Isak Albahari
- 2) Avram Alšeh
- 3) Solomon Sid
- 4) Žak Cevi
- 5) Isak Demajorović

² Isto, str. 16. Spisak članova Srpsko-jevrejskog pevačkog društva pre fuzionisanja sa Jevrejskim akademskim horom nije sačuvan.

- 6) David Nahum
- 7) Jakov Karaoglanović
- 8) Žika Hajim
- 9) Nisim Gozes

Basovi

- 1) Naftali Karić-Bata
- 2) Ruben Franko
- 3) Moric Atijas
- 4) Avram Romano
- 5) Avram Testa
- 6) Žak Levi

- 7) Žak Arueti
- 8) Mirko Konforti
- 9) Majer Mešulam
- 10) Avram Lazar
- 11) Avram Pesah
- 12) Moša R. Amar
- 13) Avram Koen
- 14) Sima Kazes
- 15) Albert Albahari
- 16) Rahamim Alkalaj
- 17) Isak Isak³

Poginuli dirigenti bili su Alfred Pordes, Erih Samlaić i Rihard Švarc. Gubitak od pedeset pevača i tri dirigenta je stravičan: to je praktično čitav jedan hor!

Neko se zapitao, u stanju opšte apatije koja je uprkos pobedi zahvatila čitavu Evropu oko 1945. godine, da li umetnost ima smisla posle Aušvica? Jer, pokazalo se da ljudska volja može da ostvari i najdestruktivnija dela sa podjednakim uspehom kao i kada stvara dela od trajne vrednosti. Razum pak govori da život ne treba da stane, da uprkos svim preživljenim strahotama i trajno nanesenim ožiljcima mora da se nastavi. Tako su, malo-pomalo, obnovljene jevrejske ustanove, a sa njima i hor. Od tada ansambl deluje neprekidno, do današnjeg dana. Članstvo ovog, današnjeg hora kvalitativno se razlikuje od onog predratnog. Kada se pregledaju spiskovi pevača u razdoblju 1952–2004. prvo pada u oči da hor više nema prevashodno jevrejski sastav, odnosno da u njemu pored Jevreja pevaju i pripadnici drugih naroda sa ovih prostora, pre svega Srbi. To je direktna posledica holokausta, u kome je stradao najveći deo jevrejske populacije. Ali, okolnost da je veliki deo pevača nejevrejskog porekla daje, s druge strane, novi i nesumnjivi kvalitet „Baruhu”, jer svi njegovi nejevrejski članovi sa radošću pevaju jevrejsku pesmu i potpomažu negovanje jevrejske kulture, bez obzira na svoju nacionalnu i versku pripadnost. Isto tako i Jevreji, članovi ansambla, sa radošću pevaju srpsku pesmu, kao i dela koja pripadaju svetskoj kulturnoj baštini.

Nije samo nacionalna struktura hora promenjena: obnovljeni hor danas pretežno čine mladi ljudi. Pokušaćemo da izvršimo analizu starosne strukture „baruhovaca”, koristeći kao uzorak učesnike na festivalu u

³ Isto, str. 29.

Goriciji (Italija) jula 2003. godine.⁴ Na put je pošao 51 pevač, sledeće starosne strukture:

rođeni 1921-1930	1	1,96 %
rođeni 1931-1940	2	3,92 %
rođeni 1941-1950	6	11,76 %
rođeni 1951-1960	5	9,80 %
rođeni 1961-1970	6	11,76 %
rođeni 1971-1980	12	23,52 %
rođeni 1981-1990	19	37,25 %
UKUPNO	51	100 %

Najstariji aktivni član rođen je 1927, dok je najmlađi rođen 1986. godine.

Profesionalna struktura putnika u Goriciju bila je sledeća:

učenici	8	15,68 %
studenti	20	39,21 %
zaposleni	19	37,25 %
penzioneri	4	7,84 %
UKUPNO	51	100 %

Priložene tabele nedvosmisleno pokazuju da je „Baruhov” kolektiv vrlo mlad. Čak je 28 pevača rođeno između 1978. i 1986. godine. Mladost uvek daje novu energiju u radu svakog kolektiva, ali joj, po prirodi stvari, nedostaje iskustvo. Uspešan rad ansambla se, zato, ne može zamisliti bez spoja mladih pevača, željnih da se dokažu, i starih, iskusnih horista.

Nekoliko istaknutih i zaslužnih članova

Priča o članovima Srpsko-jevrejskog pevačkog društva (Hora „Braća Baruh”) ne bi bila potpuna ako ne bi smo rekli par reči o pojedincima koji su, svaki na svoj način i u svoje vreme, ostavili traga u radu hora. Jedan od onih koji su obeležili rad hora u periodu do 1941. bio je **Solomon Mošić** (1889–1974). Rođen je i odrastao u jevrejskoj mahali na Dorćolu. Bio je ugledni ekonomista, osnivač i rukovodilac kulturno-prosvetne usta-

⁴ Podaci su preuzeti iz liste putnika, napravljene radi pribavljanja šengenske vize.

nove „Jevrejska čitaonica”, jedan od upravnika sefardske kreditne zadruge „Rad i štednja” i jedan od funkcionera Jugoslovenske radikalne zajednice, vladajuće koalicije u predvečerje Drugog svetskog rata. U Srpsko-jevrejskom pevačkom društvu proveo je preko 35 godina. Osim kao pevač, istakao se i kao umetnički rukovodilac i korepetitor. Po potrebi, bio je i zamenik dirigenta, iako nije imao formalno muzičko obrazovanje. Bio je dugogodišnji predsednik hora i član Južnoslovenskog pevačkog saveza. Za predanu aktivnost na polju horskog amaterizma odlikovan je Ordenom takovskog krsta i izabran je za počasnog člana Prvog beogradskog pevačkog društva i Pevačkog društva „Stanković”. Umro je u dubokoj starosti u Ašdodu, Izrael.⁵

Samuilo Koen (1914–1976) je bio jedan od najistaknutijih članova hora nakon njegove obnove 1952. godine. Važio je za izuzetnog poznavaooca muzičke umetnosti i odličnog pevača (tenora), iako nije bio formalno muzički obrazovan. Bio je prototip amatera – entuzijaste, koji je „gotovo sve svoje slobodno vreme posvećivao ... horu ... [i to] s puno strasti, savesti, ljubavi i volje”. Bio je dugogodišnji sekretar i hroničar mnogih horskih zbivanja. Za svoj rad primio je veći broj priznanja, između ostalog Orden rada sa srebrnim vencem (koji je dodeljivao predsednik republike) i Megilu zahvalnicu (Saveza jevrejskih opština Jugoslavije).⁶

Aleksandar – Aca Levi (1915–1999) bio je ličnost bez čijeg se angažovanja ne može zamisliti postojanje hora „Braća Baruh”. Po profesiji pravnik, bio je zamenik republičkog javnog tužioca u više mandata. U horski amaterizam ušao je još pre Drugog svetskog rata, kao član hora „Obilić” i istaknuti član Jevrejskog akademskog hora. Po završetku Drugog svetskog rata postao je jedan od rukovodilaca Jevrejske opštine Beograd i Saveza jevrejskih opština Jugoslavije. Učestvovao je u obnovi rada Srpsko-jevrejskog pevačkog društva, a kasnije je bio njegov dugogodišnji predsednik. Važio je za dobrog organizatora, ljubitelja i poznavaooca muzičke umetnosti, ali i poznanika mnogih muzičkih umetnika, što mu je omogućilo da vodi hor u pravom smeru. „Imao je snagu da jedan veliki mehanizam kakav je amaterski hor, sastavljen od ljudi raznih profesija, raznih karaktera, pa i kulturnih i socijalnih navika, koji se zasniva na dobrovoljnom učešću pevača u njegovom radu, uvek drži na okupu, u uslovima podeljenih mišljenja i suprotnih stavova”.⁶ Aleksandar Levi je zadu-

⁵ N. Popović, *Jevreji u Srbiji 1918-1941*, Beograd, 1997, str. 56, 96, 115; A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo*, str. 30-32.

⁶ Isto, str. 32.

žio hor i jevrejsku zajednicu i kao autor veoma vredne Spomenice o Srpsko-jevrejskom pevačkom društvu (Horu „Braća Baruh”).

Josif – Bata Levi (1914–1997) prošao je sličan razvojni put kao njegov brat Aleksandar. Pevao je u „Obiliću”, a potom bio jedan od vodećih članova Jevrejskog akademskog hora. Po završetku Drugog svetskog rata postao je rukovodilac obnovljene Jevrejske opštine Beograd i Saveza jevrejskih opština Jugoslavije. Sa bratom i još nekolicinom članova nekadašnjeg Jevrejskog akademskog hora, učestvovao je u obnavljanju rada Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Bio je dugogodišnji solista obnovljenog hora, član uprave, umetničkog saveta i predsednik. Po profesiji je bio pravnik, a karijeru je vezao za muzičku umetnost, kao direktor Zavoda za zaštitu autorskih muzičkih prava Republike Srbije (jedno vreme i kao generalni direktor istog zavoda na nivou Jugoslavije).⁷ Braća Aleksandar i Josif Levi uživali su iskreno poštovanje članova hora, a u drugim ansamblima govorilo se „blago 'Baruhu' kad ima Acu i Batu”.

Sara – Šarika Šternberg je najstariji aktivni član hora. Rođena je u Sarajevu, provela je teške ratne godine u koncentracionom logoru na ostrvu Rabu. Kao profesionalni operetski pevač bila je dugogodišnji član ansambla Pozorišta na Terazijama. Član je Hora „Braća Baruh” još od 1952. godine i učesnik prve „Zimrije” – festivala svih jevrejskih horova sveta (Izrael, 1952).⁸ Uprkos godinama, redovno pohađa probe i nastupa na koncertima. Krasi je mladalački duh kome mogu da pozavide mnogi nekoliko decenija mlađi ljudi.

⁶ Kazivanje Mirka - Miše Levija autoru.

⁷ Kazivanje Aleksandra - Saše Levija autoru.

⁸ Kazivanje Sare - Šarike Šternberg autoru.

Dirigenti

Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom (Horom „Braća Baruh”) dirigovali su tokom 125 godina postojanja mnogi dirigenti. Neki su se zadržali kraće, neki duže; neki su bili već afirmisani umetnici, neki tek na početku karijere. Najzad, bilo je onih koji su ostvarili visoke umetničke domete i ostali upamćeni po izuzetnim koncertima i osvojenim nagradama, dok delatnost drugih nije ostavila vidnijeg traga. No, bez obzira na značaj i postignute rezultate, na ovom mestu kazaćemo ponešto o svakom od 37 dirigenata, koliko ih je vodilo hor od 1879. godine do danas:

- 1) Pera Dimić (1837–1898), učitelj u Beogradu, kompozitor i prvi horovođa Srpsko-jevrejskog pevačkog društva, bio je osnivač Pevačke družine „Kornelije” i počasni član i dirigent Akademskog pevačkog društva „Obilić” i Beogradskog pevačkog društva.
- 2) Mihailo Ozerović, talentovani amater i ljubitelj horskog pevanja, bio je osnivač Srpsko-jevrejskog pevačkog društva i kasnije njegov horovođa.
- 3) Stevan Stojanović Mokranjac (1856–1914), istaknuti kompozitor, dirigent i etnomuzikolog, nesumnjivo najvažnija ličnost u muzičkom životu Srbije u drugoj polovini XIX i na početku XX veka, bio je osnivač i rukovodilac većeg broja muzičkih društava i Srpske muzičke škole, čiji je bio direktor. Zbog svojih zasluga na muzičkom polju bio je izabran za člana Srpske akademije nauka.
- 4) Toša (Teodor) Andrejević Australijanac (1852–1931), fagotist, nastavnik muzike i kompozitor, dirigovala je u većem broju beogradskih horova.

- 5) Josif Marinković (1851–1931), jedan od najistaknutijih kompozitora u Srbiji u drugoj polovini XIX i na početku XX veka, bio je umetnički rukovodilac većeg broja horova.
- 6) Stevan Šram (1853 – ?), nastavnik pevanja u Bogosloviji u Beogradu, bio je horovođa većeg broja amaterskih pevačkih društava.
- 7) Oskar Malata, češki muzičar, tokom dvogodišnjeg službovanja u Beogradu (1896–1898) bio neko vreme i dirigent Srpsko-jevrejskog pevačkog društva.
- 8) Vlad. Nikolajević Štirski (1862–1931) profesor gimnazije, bio je dugogodišnji dirigent Srpsko-jevrejskog pevačkog društva.
- 9) Jovan Zorko (1881–1942) bio je profesor violine i kamernе muzike u Muzičkoj školi u Beogradu;
- 10) Petar Krstić (1887–1957), kompozitor, dirigent, muzički kritičar, bio je dirigent Narodnog pozorišta u Beogradu i profesor muzičke škole „Stanković“;
- 11) Dragutin Pokorni (1868–1956), vojni kapelnik u Beogradu, Valjevu i Nišu, bio je dirigent Narodnog pozorišta u Beogradu.
- 12) Jovan Srbulj (1893 – ?), dirigent Narodnog pozorišta u Beogradu i Beogradske operete, vodio je Srpsko-jevrejsko pevačko društvo od 1928 do 1935. godine.
- 13) Hinko Maržinec, vojni kapelnik, bio je dirigent „Obilića“, Prvog beogradskeg pevačkog društva i hora Muzičkog društva „Stanković“.
- 14) Stevan Hristić (1885–1958), istaknuti kompozitor i dirigent, pionir simfonijske, operске i baletske muzike u Srbiji, dirigent Beogradske filharmonije, dirigent i direktor Beogradske opere, bio je jedan od osnivača Muzičke akademije u Beogradu i član Srpske akademije nauka i umetnosti;
- 15) Ivan Brezovšek (1898–1942) bio je dirigent Narodnog gledališća u Ljubljani i Beogradske opere.
- 16) Boris Dobrovoljski, ruski emigrant, bio je dirigent opere i muzički pedagog;
- 17) Erih Samlaić, dirigent i kompozitor muzike sa jevrejskom tematikom, bio je član Društva za jevrejsku kulturu „Omanut“ iz Zagreba. Žrtva je holokausta.

- 18) Alfred Pordes (1907 – ?) dirigent Jevrejskog pjevačkog zbora „Lira” iz Sarajeva i umetnički rukovodilac nekih amaterskih operskih ansambala, jedno vreme bio je dirigent Beogradske opere. Žrtva je holokausta.
- 19) Milan Bajšanski bio je jedan od najistaknutijih horskih dirigentata u Srbiji, umetnički rukovodilac većeg broja beogradskih horova, šef hora Beogradske opere, saradnik većeg broja muzičkih časopisa i profesor u muzičkoj školi „Stanković”.
- 20) Mario Menaše Bronca (1900–1974) bio je dirigent simfonijskih orkestara u Berlinu. Napustio je Nemačku nakon dolaska nacista na vlast. Našavši utočište u Beogradu, osnovao je Jevrejski akademski hor.
- 21) Rihard Švarc (1897-1942); dirigovao je u Osijeku i Splitu, predavao je u školi „Stanković”, te „Isidor Bajić” u Novom Sadu; žrtva je holokausta;
- 22) Mirko Polić (1890–1961) bio je dirigent pozorišta u Trstu i opera u Osijeku, Zagrebu, Ljubljani i Beogradu; vodio je Pevačko društvo „Stanković” i hor Glazbene matice u Ljubljani.
- 23) Andrija Preger (1912), pijanista, profesor Fakulteta Muzičke umetnosti u Beogradu, muzički urednik Radio Beograda, muzički kritičar, dugogodišnji je član Umetničkog saveta Hora „Braća Baruh”.
- 24) Rafajlo Blam (1910–1990) bio je kompozitor i dirigent. autor je većeg broja horskih kompozicija na jevrejsku i jugoslovensku tematiku.
- 25) Borislav Pašćan (1924–1981) bio je dirigent Beogradske opere; gostovao je u mnogima muzičkim centrima u inostranstvu.
- 26) Bogdan Babić (1921–1980) bio je dirigent Beogradske opere i jedan od najznačajnijih horovođa KUD „Branko Krsmanović”.
- 27) Slobodan Krstić vodio je hor „Ivo Lola Ribar”, hor Umetničkog ansambla JNA i hor Beogradske opere.
- 28) Krešimir Paskutini (1938), bio je dirigent hora i orkestra savremenog pozorišta u Beogradu, kasnije dirigent Opere u Frankfurtu.
- 29) Dušan Maksimović (1932), dirigent većeg broja beogradskih horova i profesor muzičke škole „Stanković”.

- 30) Valentin Gamboc (1943) bio je šef hora u Beogradskom Pozorištu na Terazijama.
- 31) Kamenko Berić (1926) bio je profesor Pedagoške akademije u Beogradu i dirigent većeg broja horova. Pisao je rasprave iz metodike muzičkog obrazovanja.
- 32) Aleksandar Vujić (1945), istaknuti kompozitor, dirigent i pijanista, autor je većeg broja zapaženih horskih kompozicija (jevrejskih, katoličkih, pravoslavnih, svetovnih). Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja za svoj kompozitorski i dirigentski rad.
- 33) Bojana Matorkić-Ivanović, dirigent i magistar opšte muzičke pedagogije, profesor je Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu i dugogodišnji dirigent Akademskog hora „Jovan Bandur” iz Pančeva.
- 34) Dejan Savić (1957), dugogodišnji dirigent Hora „Braća Baruh”; dirigent i jedno vreme direktor Beogradske opere.
- 35) Tatjana Mihić (1970), dirigent, profesor u Muzičkoj školi „Stanković” i asistent na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu.
- 36) Aleksandar Spasić (1967) bio je dugogodišnji dirigent Hora „Mokranjac”; danas dirigent i reditelj Kamerne opere „Madlenianum” i umetnički rukovodilac vokalnog ansambla „Oktoih”.
- 37) Uroš Stepanović (1974), dirigent Hora „Sveti kralj Milutin” iz Beograda, profesor na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu – predmeti horske partiture, horsko dirigovanje i orkestar. Marta 2004. postao je dirigent Hora „Braća Baruh”.

Predsednici hora

Najveća odgovornost za rad jednog hora leži na njegovom dirigentu. On je glavni kreator programske politike ansambla, on rukovodi njime tokom dugotrajnog procesa uvežbavanja, sve do javnog izvođenja odabranog programa. Njemu pripada najveći deo slave u slučaju uspeha, ali i najveći deo krivice za neuspeh. Dirigent, naravno, ne može da se nosi sa svim tekućim problemima hora (kopiranje nota, obaveštavanje pevača o različitim obavezama, iznajmljivanje autobusa za odlazak gostovanje, obezbeđivanje novca za projekte, isplate honorara).

Svi ansambli, kao i druga kulturno-umetnička društva, imaju različite administrativne organe, izabrane iz redova samih članova društva (ili na neki drugi način) koji rešavaju tekuća pitanja. Na čelu tih organa nalaze se ugledni članovi ansambla, ljudi sa dugogodišnjim stažom u njemu, koji često imaju određenu ulogu u javnom životu. To su predsednici horova, koji učestvuju u kreiranju strategije ansambla, rukovode obavljanjem organizacionih poslova i, u saradnji sa dirigentom, predstavljaju hor u javnosti. Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom (Horom „Braća Baruh“) rukovodio je tokom 125 godina veći broj predsednika. Među njima bilo je uglednih članova jevrejske zajednice, kao i znamenitih ličnosti iz javnog života. Njihov spisak je sledeći:

- 1) Avram Mevorah (1879–1882)
- 2) Isak S. Adanja (1883–1887)
- 3) Marko Baruh (1888–1890)
- 4) Hajim D. Azrijel (1891–1895)
- 5) Solomon D. Azrijel (1896–1904)
- 6) Benko Davičo (1905–1913)
- 7) Žak Davičo (1914–1920)
- 8) Šemaja Demajo (1921–1932)

- 9) Solomon Mošić (1933–1941)
- 10) Riko Kalef (1952–1956)
- 11) Josif – Bata Levi (1957–1962)
- 12) Aleksandar Levi (1963–1974)
- 13) David Kapon (1975)
- 14) Aleksandar Levi (1976–1980)
- 15) Hajim Levi (1981–1987)
- 15) Svetlana Davičo (1987–1992)
- 16) Vladimir Uršič (1992–2003)
- 17) Hajim Levi (2003–)

Saradnici i prijatelji hora

Rad jednog ansambla, kako profesionalnog tako i amaterskog, ne može se zamisliti bez podrške različitih ustanova i pojedinaca. To je pre svega materijalna pomoć, jer redovne aktivnosti ma kojeg kulturno-umetničkog društva veoma koštaju. Ansamblu su neophodne odgovarajuće prostorije za rad: za vežbanje, za čuvanje opreme i dokumentacije. Te prostorije treba da zadovoljavaju određene higijenske standarde, da budu dovoljno prostrane, svetle, vazduh mora biti dovoljno svež i temperatura adekvatna godišnjem dobu, jer bez ovih uslova normalan rad nije moguć. Mnoga amaterska društva ne mogu sebi da priušte odgovarajuće prostorije, a mnoga se i gase kada ostanu bez radnog prostora. Kopiranje notnog materijala je takođe značajan trošak, jer partituru svake kompozicije treba umnožiti u bar pedeset primeraka, kako bi svaki pevač mogao da prati tok probe. Još veći su troškovi nastupa. Treba zakupiti odgovarajuću koncertnu salu, platiti honorar eventualnim solistima i orkestru. Ako hor putuje na turneju, mora se obezbediti prevoz, smeštaj i ishrana. Putovanja u inostranstvo, za koja u većini slučajeva troškove snosi sam hor (mali je broj međunarodnih festivala čiji organizatori pokrivaju bar deo troškova, bilo prevoza učesnika, bilo smeštaja), predstavljaju nedostižan ideal mnogih amaterskih ansambala. Iz svih ovih razloga, uspešan rad hora, pa i njegov opstanak, zavise od materijalne pomoći određenih ustanova i pojedinaca.

Srpsko-jevrejsko pevačko društvo (Hor „Braća Baruh”) kao sekcija Jevrejske opštine Beograd uživa njenu pomoć i zaštitu. Ona se ogleda, pre svega, u tome što hor već decenijama (još od vremena pre Drugog svetskog rata) koristi za vežbanje njene prostorije na drugom spratu zgrade u ulici Kralja Petra 71a, a za koncerte svečanu salu u prizemlju. Svi tekući troškovi održavanja radnih prostorija hora padaju na teret Jevrejske opštine. Jevrejska opština Beograd, kao i Savez jevrejskih opština Jugo-

slavije (danas Srbije i Crne Gore) glavni su finansijeri svih redovnih i vanrednih horskih aktivnosti. Hor im se odužuje nastupima na različitim proslavama ili komemorativnim skupovima, ali i tako što pevajući jevrejski repertoar promoviše jevrejsku kulturu u široj zajednici. Materijalnu pomoć horu pružale su oduvek pojedine međunarodne jevrejske humanitarne organizacije, kao što je Memorijalna fondacija za jevrejsku kulturu (koja je finansirala mnoge projekte iz 60-ih godina XX veka), Američki JOINT, te Holandski jevrejski humanitarni fond. Ova poslednja organizacija finansira projekte hora tokom jubilarne 2004. godine, na čemu joj se zahvaljujemo.

Srpsko-jevrejsko pevačko društvo (Hor „Braća Baruh”) pomagali su mnogi donatori pojedinci, kao što je Moris Demajo Majeti (novac je darovao sa željom da se osnuje fond iz koga bi se finansiralo prikupljanje, obrada za hor i publikovanje jevrejske muzike), Solomon Azriel (horu je darovao svoju porodičnu kuću u Beogradu), a u novije vreme Šemaja Avramović. Hor povremeno koristi i neke privatne fondove od opšteg značaja za Jevrejsku opštinu Beograd, kao što su Jevrejski kulturni humanitarni fond „Sabitaj – Buki Finci” i Fond „Dr Nikola Volf”. Rad hora se, takođe, ne može zamisliti bez redovne pomoći države, tj. Sekretarijata za kulturu grada Beograda i Ministarstva kulture Republike Srbije. Najzad, jednokratnu pomoć povremeno pružaju i neka privatna preduzeća i nevladine organizacije. Spomenimo Kompaniju „Braća Karić” i Fond za otvoreno društvo.

Pored materijalne pomoći, za uspešan rad ma kojeg kulturno-umetničkog društva potrebna je i stručna pomoć pojedinih lica i ustanova. U slučaju Srpsko-jevrejskog pevačkog društva (Hora „Braća Baruh”) radi se o saradnji sa brojnim vokalnim solistima, instrumentalistima i orkestrima sa kojima je ansambl održao brojne koncerte i snimio brojne kompozicije. Pre Drugog svetskog rata istakli su se kao saradnici: Popovića, članica Narodnog pozorišta u Beogradu, Josif Mejuhas, Solomon Mošić, Isak A. Demajo, Paula Majer, Rihard Štern, Cipora Papić, Otilija Kaljević, Glišić, David Levi, Moric Levi, Rašela Altarac, Solomon Sid, Mara Karaoglanović, Ilonka Becaler, Ana Bararon, Žana Menaše, Bata M. Amar i tada poznati operiski pevač Aleksandar – Šilja Marinković. Posle Drugog svetskog rata rad hora su pomagali dirigenti Svetolik Pašćan Kojanov, Milan Bajšanski, Bogdan Cvejić i Oskar Danon. Prva dva dirigenta obnovljenog hora, Andrija Preger i Rafajlo Blam, ostali su privrženi ansamblu i nakon što su umetničko rukovodstvo prepustili drugim horovodama. Ostali su prisutni kao članovi umetničkog saveta, kao instrumentalni pratioci, kompozitori i kao kompetentni kritičari horskih nastupa.

Značajno mesto među prijateljima hora pripadalo je kompozitoru i profesoru Enriku Josifu. On je nekoliko kompozicija napisao specijalno za „Baruh”, a kao nadahnuti muzički kritičar pratio je godinama njegov rad. Najzad, veliki prijatelj hora bio je Eugen Verber, istaknuti jugoslovenski hebraista, prevodilac i priređivač kritičkog izdanja „Talmuda” i prevodilac mnogih dela Isaka Baševisa Singera. Njegova stručna pomoć bila je uvek dobrodošla, kada je pevačima trebalo objasniti sadržaj i smisao određenih kompozicija ili pravilan izgovor teksta.

Sa horom su saradivali brojni instrumentalisti, kao što su: Rea Dizdar, Konstantin Vinaver, Dragomir Radojević, Milica Barić, Saša Vajništangl, Mirjana Vaić, Danilo Stefanović, Silvio Abinun, a u novije vreme Sandra Belić (koja je i član umetničkog saveta hora), Srđan Jaraković, Srđan Palačković, Željka Sponza-Verbič, Aleksandar Radulović, Gorjana Zekić, Stefan Zekić (aktuelni asistent dirigenta hora), Jelena Bubulj i Dijana Cvetković. Hor je saradivao sa brojnim orkestrima. Spomenimo: Beogradsku filharmoniju, Nišku filharmoniju, orkestar „Natan”, „Gudače svetog Đorđa” i „Pro Klasiku”. Najzad, veliki je broj vokalnih solista koji su pevali prilikom različitih nastupa. Prvih godina nakon obnove radali su se: Breda Kalef (svojevremeno prvakinja Beogradske opere), Sara Šternberg (danas najstariji aktivni član hora), Rut Antunović, dr Dušan Cvejić, Branislav Simonović, Vladislav Mijušković. Kasnije su im se pridružili ugledni vokalni solisti Blanka Danon-Kurpjel, Ester Danon-Čolović, Zora Mojsilović, Čedomil Momčilović, Milan Stavrić, Branislav Matić, Tomislav Reno, Venecija Breder-Levi, Čedomir Aćimović, Olga Mirković, Afrodita Sekros, Josif – Bata Levi, Ljuba Romanović, Slavoljub Kocić, Jasminka Nikolić, Živojin Ćirić, Mirjana Vojinović, Jadranka Jovanović (danas prvakinja Beogradske opere), Ana Dapčević, Ana Jovanović, Kerol Gilmor, Aleksandar Manevski, a u novije vreme Jelena Vlahović, Nikola David, Dušan Plazinić, David Bižić, Marko Milanović, Dušica Bijelić, Teodora Karas i Vuk Zekić. Na kraju, spomenimo i Mirka – Mišu Levija, dugogodišnjeg i predanog tumača solo deonice u kompozicijama „Ma tovu” i „Kadiš”, Luisa Levandovskog. Bez navedenih solista i ansambala ne može se ni zamisliti višedecenijski uspešan rad Srpsko-jevrejskog pevačkog društva (Hora „Braća Baruh”).

Posebno mesto među saradnicima i prijateljima hora pripada Amerikancu Džoši Džekobsonu (Joshua Jacobson). Ovaj ugledni dirigent i muzikolog, osnivač i umetnički rukovodilac hora „Zamir” iz Bostona (The Zamir Chorale of Boston), dobitnik brojnih priznanja za rad na polju pronalazačenja, publikovanja i izvođenja dela jevrejskih autora, ukratko, danas najveći autoritet kada je u pitanju pitanju jevrejska muzi-

ka – pružio je Horu „Braća Baruh” stručnu pomoć u više navrata. Ne samo što je svojim istraživanjima utvrdio da je hor „Braća Baruh” danas najstariji aktivni jevrejski hor na svetu, što njegove članove čini naročito ponosnim, već je boraveći u Beogradu 1990. godine pružio horu brojne dragocene savete i poklonio mu jedan broj partitura jevrejskih autora koje su na repertoaru „Baruha” i danas. Deceniju kasnije poklonio je horu, posredstvom autora ovih redova, skoro četrdeset novih partitura različitih jevrejskih kompozicija. Koristimo priliku da mu se ponovo srdačno zahvalimo.

Repertoar

„U početku rada, na repertoaru Srpsko-jevrejskog pevačkog društva pretežno su se nalazile, što je s obzirom na vreme i muzičke mogućnosti ansambla bilo sasvim razumljivo, razne rodoljubive i herojske pesme, kao 'Oštre su naše sablje, vrela je naša krv', 'Hej trubaču, de zatrubi zbor...' Josifa Marinkovića i dr."¹ Vremenom, hor je proširio svoj repertoar delima različitih jevrejskih, srpskih (jugoslovenskih) i stranih autora, sve do izvođenja velikih vokalno-instrumentalnih dela.

Repertoarska politika je ozbiljno, strateško pitanje jednog hora. Ona zavisi od svrhe postojanja ansambla, od postavljenih kratkoročnih ili dugoročnih ciljeva, od vremena i mesta u kome hor deluje i od afiniteta umetničkog rukovodstva i pevačkih sposobnosti samih članova. Hor „Braća Baruh” već decenijama neguje vrlo specifičan program koji čine jevrejska i srpska duhovna i svetovna muzika, te dela svetskih autora od gregorijanskog koralu do savremenih kompozitora. Izvođenje jevrejske muzike prirodno proističe iz osnovne uloge hora kao sekcije Jevrejske opštine Beograd, dok negovanje muzičke baštine srpskog i drugih naroda, kao i pravoslavne, katoličke i protestantske muzike, proizilazi iz shvatanja ove umetnosti kao nečeg svojstvenog i razumljivog svim narodima sveta, kao vida komunikacije koji prevazilazi granice država, ruši ideološke i političke barijere. U tom pogledu, muzika deluje daleko snažnije od sporta, koji se pretvorio u sredstvo enormnog bogaćenja pojedinaca, a neretko služi i kao oružje ideoloških i političkih nadmetanja. Manihejska podela na višu i nižu kulturu, na stariju i mlađu, ili poželjnu i nepoželjnu, izraz je frustracija pojedinih slojeva društva. Njena krajnja konsekvencija može da bude nasilje prema onima koji se razlikuju od većine i od unapred datih kulturnih obrazaca. Jevreji su to osetili više puta. Zato hor „Braća Ba-

¹A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo*, str. 59.

ruh”, polazeći od uverenja da se sopstvena tradicija i kulturna baština poštuju onoliko koliko se poštuju baštine i tradicije drugih naroda, etničkih i verskih grupa, neguje na svom repertoaru dela Mokranjca, Hristića i Tajčevića, dela Monteverdija, Baha, Mocarta, Dvoržaka, Li Poa i mnogih drugih. U ovome je istinski kvalitet hora i to predstavlja njegovo trajno, strateško opredeljenje.

Na ovom mestu pokušaćemo da damo spisak svih autora i njihovih kompozicija koje su se nalazile na repertoaru Hora „Braća Baruh”, počev od 1952. godine.

Jevrejski autori i njihove kompozicije

1) H. Aleksandar

- Vekibatsi ethem (Psalm 112)
- Lemaan Cion lo ešehe

2) S. Alman

- Ribojnoj šel olom
- Hamehabe es haner
- Fahlej vafele
- Der Rebe hot gehajsn frejlilh zajn

3) E. Amiran

- Ki mi Cion

5) P. ben Hajim

- Kolot balajla
- Pisu beoz
- Den Milner's trejn

6) M. ben Josef

- Hora Nahalal

7) K. Berić

- Sefardske pesme (aranžman)
- Jidiš narodna pesma

8) L. Bernštajn

- Čičesterski psalmi
- Simhu'na

- 9) **M. Bik**
– Uri adama
- 9) **R. Blam**
– Jevrejske narodne pesme
– Tužna pesma
– A-dudele
– Kineret
– Hava nagila (aranžman)
- 10) **A. Cvi Idlson**
– Usefartem lohem (aranžman)
– Vael jedei avodeho ha-neviim
- 11) **Dž. Džekobson**
– Az ih vel zogen leho dojadi (aranžman)
- 12) **Faktori**
– Hava nagila (aranžman)
- 13) **M. Finkelštajn**
– Le dor va dor
- 14) **K. Fraknoi**
– Gde je narod Izrailja?
– Tužbalica
- 15) **H. Gebirtig**
– Es brent
- 16) **J. Hajes**
– Pesma jevrejskih partizana
- 17) **Ž. Hiršler**
– Dve jevrejske narodne pesme
– Iz ciklusa ljubavnih pesama
- 18) **M. Janovski**
– Le dor va dor
– Ahavat olam

- 19) E. Josif
– Nema ničega
- 20) E. Jospe
– A din toire mit got
- 21) R. Kadoša
– Kol lel šabat
- 22) Z. Kodalj
– Adoration
– Psalm 121
– Baruh šem kevod
- 23) S. Kojanov
– Šluf majn kind
– Jume, jume
- 24) R. Kosakoi
– Hasidska pesma
- 25) E. Koseto
– Ša štil
- 26) M. Lavri
– Hora
– Šir haemek
– Šuvi hašulamit
– Sirati
– Emek
– Lo jeamer lah azuva
- 27) L. Levandovski
– Psalm 150
– Tov lehodos
– Enoš
– Ma tovu
- 28) F. Mendelson-Bartoldi
– Koral

- 29) I. Miron**
– Hava nagila (aranžman)
- 30) K. Napravnik**
– Šir haemek
– Anu banu arca
- 31) N. Nardi**
– Sisi admat hašaron
– Jom bom bom
- 32) S. Naumburg**
– Seu šearim
– Misira
- 33) N. Nisimov**
– Kešuv jadin
– Telušena
- 34) A. Partos**
– En adir
- 35) S. Postoljski**
– Kuma eha
– Elef lajla
- 36) B. Prister**
– Širat hašomer
– Hine ma tov
– Dve izraelske narodne pesme
- 37) S. Rosi**
– Elohim hašivenu
– Keter
- 38) E. Samlaić**
– Balada
- 39) S. Segor**
– Becet Israel

- 40) **Š. Sekunda**
 - Dona, dona
- 41) **I. Seleni**
 - Hora
 - Tamna noć
- 42) **S. Sperber**
 - Der Rebe
- 43) **J. Stučevski**
 - Uspavanka
- 44) **S. Sulcer**
 - Psalm 111
- 45) **F. Šubert**
 - Tov lehodos
- 46) **A. Talmi**
 - Kulanu ahim
- 47) **Š. Vajsfiš**
 - Simona mi Dimona
- 48) **Š. Vinaver**
 - Mašpil gejim
- 49) **A. Vujić**
 - Anenu
 - Hasidska pesma
 - Avinu malkenu

Srpski (jugoslovenski) autori i njihove kompozicije

- 1) **E. Adamić**
 - Nič ne marem
- 2) **M. Aleksinački**
 - Svatovske šaljivke

- 3) **S. Anđelić**
 - Radnička koračnica
- 4) **K. Babić**
 - Žablja idila
- 5) **I. Bajić**
 - Srpkinja
- 6) **M. Bajšanski**
 - Dok ulica spi
- 7) **J. Bandur**
 - Jugoslovenska partizanska rapsodija
- 8) **K. Baranović**
 - Herojeva majka
 - Balada o Titu
 - Prvomajska
 - U ime domovine
 - Kompartijo, mirisavo cveće
- 9) **V. Berdović**
 - Lindžo
- 10) **K. Berić**
 - Splet narodnih pesama jugoslovenskih naroda i narodnosti (aranžman)
- 11) **R. Blam**
 - Splet pesama iz Makedonije (aranžman)
 - Splet narodnih pesama (aranžman)
 - Dve slovenačke narodne pesme (aranžman)
 - Splet narodnih pesama iz Srbije (aranžman)
 - Splet narodnih pesama iz Dalmacije (aranžman)
 - Splet jugoslovenskih pesama (aranžman)
 - VII splet jugoslovenskih pesama (aranžman)
 - Marš pobede
 - Pozdrav savezu

- 12) S. Binički**
– Divna noć
– Hvalite
- 13) S. Bombardeli**
– Majko pravoslavna
- 14) V. Borisavljević**
– Beli grade, Beograde
- 15) O. Danon**
– Kozara
– Uz maršala Tita
– Lička balada
– Steg partije
- 16) N. Devčić**
– Lenjinov posmrtni marš
– Partijo slavna
- 17) Ž. Firfov**
– Cucul stoji na grutka
- 18) B. Gajić**
– Pesme o Titu
– Radnički pozdrav
- 19) S. Gajdov**
– Ajde, slušaj, Anđo
- 20) B. Gajdović**
– Ajde, slušaj, slušaj
- 21) V. Gamboc**
– Plovi barka (aranžman)
– Ne stoj Done, Donke (aranžman)
– Po jezeru (aranžman)
- 22) R. Gobec**
– Pesem o svobodi

- 23) J. Gotovac**
– Jadovanka za teletom
– Jedan mali brodić
– Nove brazde
– O, more duboko
- 24) D. Gostuški**
– Kolo devojačko
- 25) N. Hercigonja**
– Svečana pesma
- 26) S. Hristić**
– Bila jednom jedna ruža
– Jesen
– Svjati bože
- 27) R. Hrovatin**
– Zdignite brati
- 28) I. Iljevski**
– Partijo naša
- 29) B. Karakaš**
– Pod stijegom crvenim
– Pesme o Lenjinu
- 30) Đ. Karaklajić**
– Đelem, đelem
- 31) S. Kojanov**
– Vsi so prihajali
– Malo ja, malo ti
- 32) P. Konjović**
– Pod onom jelom zelenom
– Na rijekah vavilonskih
– Glas gospoden na vodah
- 33) E. Koseto**
– Devojačko nadmetanje

- 34) **D. Kraljić**
– To je pesma komunista
- 35) **V. Lisinski**
– Oj, talasi
- 36) **M. Logar**
– Himna Beogradu
– Pesma radu
– Omladinska pesma
- 37) **F. Lotka**
– Polet mladosti
- 38) **D. Maksimović**
– Oj, vrbo zelena
- 39) **M. Maksimović**
– Kolovođa
- 40) **K. Manojlović**
– Sever duva
– Likuj dnes, Sione
- 41) **J. Marinković**
– Oče naš
– Heruvimska pesma
– Proletnja zora
- 42) **I. Matečić-Ronjgov**
– Ča je more
– Pjesma o slobodi
- 43) **M. Milojević**
– Dugo se polje zeleni
- 44) **P. Milojević**
– Tri narodne pesme
- 45) **S. S. Mokranjac**
– Druga rukovet
– Treća rukovet

- Šesta rukovet
- Sedma rukovet
- Osma rukovet
- Deveta rukovet
- Deseta rukovet
- Jedanaesta rukovet
- Primorski napjevi
- Kozar
- Birčare si jok
- Liturgija
- Opelo
- Akatist
- Statija treća
- Tebe, Boga hvalim

46) Đ. Novković

- Druže Tito, mi to se kunemo

47) J. Paču

- Brankovo kolo

48) R. Petrović

- Molitva ciganska jasenovačka
- Proleterska rapsodija
- Madrigal

49) B. Popović

- Konjuh planinom
- Pisma o Savi

50) D. Prašelj

- Druže Tito, ljubičice bijela

51) M. Radenković

- Budi se istok i zapad

52) D. Radić

- Gungulice

- 53) **B. Simić**
– A ća
- 54) **V. Simić**
– Pošla moma na voda
– Oče naš
- 55) **R. Simoniti**
– Bolen mi leži
– Le vkup uboga gmajna
- 56) **T. Skalovski**
– Makedonska humoreska
– Pesmata na Goce
- 57) **J. Slavenski**
– Zagorska pjesma
– Voda zvira
– Tri narodne pesme
– Jesenske noći
– Splet jugoslovenskih narodnih pesama (aranžman)
– Rugalice
– Slepačka
- 58) **K. Stanković**
– Dostojno jest
– Hvalite
- 59) **D. Šarković**
– Pozdrav prazniku
- 60) **M. Špiler,**
– Drug Tito
- 61) **M. Tajčević**
– Magdo, Magdo
– Pesma mrtvih proletera
– Borjano, Borjanke
– Jedin svjat
– Tri madrigala

- Komitske pesme
- Treći duhovni stih

62) Z. Vauda

- Himna miru

63) U. Vrabec

- Bilećanka

64) A. Vujić

- Kondurice i opanci

65) M. Vukdragović

- Pisma moje zemlje
- Tri pesme sa Kosova

66) S. Zlatić

- Narodnoj armiji

67) B. Žganec

- Pod kopnom

68) M. Živković

- Najmanja pesma

Inostrani autori i njihove kompozicije

1) J. Arkadelt

- Ave Maria
- Il Bianco e dolce cigno

2) J. S. Bah

- Dona nobis pacem
- Kantata br. 61
- Schau, lieber Gott
- Wenn ich einmal soll scheiden
- Ach Gott, erhöhr mein seufzen

3) L. van Betoven

- Fantazija za klavir, hor i orkestar

- 4) **J. Brams**
 - Psalm LI
 - Der Bräutigam
- 5) **Dž. Benet**
 - Weep, o mine eyes
- 6) **A. Brukner**
 - Ave Maria
 - Antiphon
- 7) **P. I. Čajkovski**
 - Svjati bože
- 8) **A. Davidovski**
 - Bandura
- 9) **A. Degejter**
 - Internacionala
- 10) **J. Deik**
 - Tempera
- 11) **G. Dojčman**
 - La musica
- 12) **O. di Laso**
 - Bonjour mon coeur
 - Matona mia cara
 - Jubilate deo
- 13) **A. Dvoržak**
 - Napadli pisne
- 14) **N. Eftimijadis**
 - Karaguna
- 15) **G. Fore**
 - Requiem
- 16) **J. Galus**
 - Ecce quom modo

- Regem natum
- Pueri concinite
- 17) A. Glazunov**
 - Vniz po matuške po Volge
- 18) F. J. Hajdn**
 - Missa Brevis
- 19) M. Hajdn**
 - Tenebrae factae sunt
- 20) J. Herston**
 - Elia Rock
- 21) D. Hristov**
 - Živ e toj
- 22) K. Žanken**
 - Ouvrer moy l'huis
- 23) A. Kjus**
 - Talasi Amura
- 24) Li Po**
 - Nočno veselje
- 25) S. Mihaelides**
 - Crux fidelis
- 26) V. A. Mocart**
 - Misa Brevis
 - Ave verum corpus
 - Sancta Maria
- 27) M. Milet**
 - El cant de la senyera
- 28) K. Monteverdi**
 - Adoramus te Christe
- 29) S. Prokofjev**
 - Aleksandar Nevski

30) F. Pulank

– Belle et ressenblante

31) Đ. Rosini

– La tua danza

– Stabat Mater

32) A. Skandeli

– Bongiorno Madonna

33) A. Vivaldi

– Gloria

– Credo

34) Đ. Verdi

– Hor Jevreja iz opere „Nabuko”

– Hor Cigana iz opere „Trubadur”

– Ave Maria

– Stabat Mater

35) H. Volf

– Ergebung

Današnjim čitaocima može da zasmeta ne tako mali broj ideološki obojenih kompozicija sa repertoara Hora „Braća Baruh”, kao što su npr. „Steg partije” Oskara Danona, ili „Druže Tito, mi ti se kunemo” Đ. Novkovića. Ipak, to je svedočanstvo o jednom vremenu i deo je naše prošlosti od koje ne treba bežati. Svi amaterski i profesionalni horovi negovali su na svojim repertoarima tzv. masovne pesme i učestvovali na svim manifestacijama u organizaciji Saveza komunista Jugoslavije. Sakrivati to, ili negirati, bilo bi nasilje nad istorijom.

Nekoliko izvođenja kapitalnih vokalno-instrumentalnih dela

Na repertoaru amaterskih horova obično se nalaze manje kompozicije, kao što su moteti, madrigali, korali, ili obrade narodnih pesama. To je razumljivo, budući da većini pevača amatera nedostaju znanja potrebna za kvalitetno izvođenje velikih misa, oratorijuma i kantata. Amater je prinuđen da posveti daleko više pažnje horu radi uvežbavanje kapitalnih dela, da provede mnogo slobodnog vremena na probama, ponekad i na

štetu profesionalnih ili porodičnih obaveza. Fenomen velike fluktuacije članova amaterskih ansambala takođe otežava pripreme velikih projekata, jer je kontinuitet u radu nemoguć ako je pevački sastav stalno promenljiv. Najzad, čak i u slučaju da ansambl poseduje potencijal za kvalitetno izvođenje nekog kapitalnog dela, kao što je npr. Bahova „Pasija po Mateju”, čak i da ima dovoljan broj stalnih i pouzdanih članova, nepremostiva prepreka može da bude nedostatak novca, a to je uobičajena pojava u radu amaterskih kulturno-umetničkih društava. Treba angažovati i platiti orkestar, vokalne soliste i zakup dovoljno velike koncertne dvorane. Zato se umetnički rukovodioci amaterskih horova retko odlučuju da na repertoar stave cela kapitalna dela i zadovoljavaju se nekim karakterističnim odlomcima, obično uz pratnju klavira, umesto orkestra.

Srpsko-jevrejsko pevačko društvo (Hor „Braća Baruh”) tokom svoje duge istorije ipak se okušalo u izvođenju nekih kapitalnih vokalno-instrumentalnih dela. Neka od njih su tom prilikom imala beogradsku premijeru. Oko 1910. godine hor je izveo čuvenu operu „Prodana nevesta” Bedžiha Smetane. To je bilo premijerno izvođenje ove opere u Beogradu. Godine 1912. hor je izveo oratorijum Feliksa Mendelzona „Elijas”. U periodu između dva svetska rata izvedeni su oratorijumi Georga Fridriha Hendla „Juda Makabejac” (1926) i „Samson” (1932). U novije doba, hor je izveo kantatu Sergeja Prokofjeva „Aleksandar Nevski” (1966, 1972, 1973), „Čičesterske psalme” Leonarda Bernštajna (1987, 1997), „Rekvijem” Gabrijela Forea (1989), „Misu Brevis” V. A. Mocarta (1990), kantatu „Naissi Laudes” Josipa Magdića (1990), „Fantaziju za klavir, hor i orkestar” L. van Betovena (1992), „Gloriju” Antonija Vivaldija (1996, 1997, 1998), „Stabat Mater” Đoakina Rosinija (1999), te kantatu „Nun komm, der Heiden Heiland” J. S. Baha (2000). Stavljanjem nabrojanih vokalno-instrumentalnih dela na repertoar, Srpsko-jevrejsko pevačko društvo (Hor „Braća Baruh”) želelo je da iskorači iz uobičajenog programskog kalupa amaterskih ansambala i da pokaže da poseduje potencijal za izvođenje velikih umetničkih formi, čija je vrednost neprolazna.

Nastupi u zemlji

Pisati o nastupima Hora „Braća Baruh” na domaćoj sceni nije ni malo lak zadatak, jer o ovom segmentu rada ansambla ostalo je daleko manje svedočanstava od onih o putovanjima u inostranstvo. To je razumljivo, mada ne i vredno hvale, budući da u svesti članova jednog ansambla daleko snažniji utisak ostavljaju nastupi u stranim koncertnim dvoranama od onih kod kuće. Nastupi u zemlji, osim toga, predstavljaju često i redovnu aktivnost, koja se periodično ponavlja. Samim tim, oni daleko lakše promiču pažnji hroničara horskih zbivanja od nekih zaista atraktivnih nastupa van zemlje. Zbog toga će pregled nastupa Srpsko-jevrejskog pevačkog društva (Hora „Braća Baruh”) na domaćim koncertnim podijumima imati značajne praznine.

Najstariji zabeleženi nastup Srpsko-jevrejskog pevačkog društva je iz 1903. godine, kada je učestvovao na takmičenju beogradskih horova povodom proslave pedesetogodišnjice rada Prvog beogradskog pevačkog društva. Od tada, sve do prekida 1941. godine, zabeleženi su sledeći nastupi:

- 1) Oko 1910. hor je učestvovao u premijernom izvođenju opere „Prodana nevesta” Bedžiha Smetane, u Narodnom pozorištu u Beogradu.
- 2) Godine 1912. izveden je oratorijum „Elijas” Feliksa Mendelso-
na.
- 3) Sudbonosnog Vidovdana 1914, kada je Gavrililo Princip ubio nadvojvodu Franca Ferdinanda, što je imalo poznate tragične posledice po čitavu Evropu, hor je u društvu ostalih pevačkih ansambala nastupio na Kalemegdanu.
- 4) Krajem 1918. nastupio je na svečanom dočeku srpske vojske u Beogradu.
- 5) Učestvovao je na proslavi venčanja regenta Aleksandra Karađorđevića sa kraljicom Marijom.
- 6) Učestvovao je na dočeku pevačkog društva „Smetana” iz Praga i „Glazbene matice” iz Ljubljane

- 7) Oktobra 1919. bio je uključen u manifestacije povodom prenošenja posmrtnih ostataka Stevana Stojanovića Mokranjca.
- 8) 1926. godine hor je izveo Hendlov oratorijum „Juda Makabejac”.
- 9) 1932. hor je izveo Hendlov oratorijum „Samson”.
- 10) 1937. nastupio je prilikom otkrivanja spomenika Jevrejima poginulim u oslobodilačkim ratovima 1912–1918.
- 11) Nastupio je na proslavi srpskog Crvenog krsta, u društvu ostalih beogradskih horova.
- 12) Nastupio je na proslavi 50-togodišnjice umetničkog rada bivšeg dirigenta Društva Hinka Maržineca 1939.¹

Nakon obnove rada hora 1952. godine broj nastupa, što samostalnih, što u saradnji sa drugim ansamblima, bio je neuporedivo veći. Zbog toga ćemo navesti samo one najznačajnije.

Hor „Braća Baruh” je redovno učestvovao na smotrama organizovanim od strane Saveza kulturno-umetničkih društava Beograda, kao što su „Pozdrav prazniku”, uoči Praznika rada, 1. maja i „Jugoslavijo, jačaj sve moćnija...” (ova manifestacija, danas poznata kao Revija beogradskih horova, održavala se svake godine uoči Dana Republike, 29. novembra, a u novije vreme početkom proleća). Više puta je hor nastupio na Jugoslovenskim horskim svečanostima, koje se održavaju svake parne godine u Nišu (1968, 1970, 1972, 1978, 1980, 1988, 1990, 1992, 1996, 1998, 2000). Nastupio je na prestižnim „Mokranjčevim danima” u Negotinu (1978, 1987), „Konfinovim danima humora” (1981), na Vranjanskom kulturnom letu (1988), smotri „Mermer i zvuci” u Aranđelovcu (1988), na festivalu „Budva grad teatar” (1990) i na smotri „Horovi među freskama” (1995, 1997, 2003, 2004). Godine 1969. horu „Braća Baruh” je pripala posebna čast da nastupi na Beogradskim muzičkim svečanostima.

Poštujući svoju osnovnu namenu, kao sekcija pri Jevrejskoj opštini Beograd, hor učestvuje u različitim redovnim ili vanrednim manifestacijama u okviru jevrejske zajednice. Svake godine hor nastupa na Jom ha-Šoa, danu sećanja na žrtve holokausta; na smotri prilikom dodele Medalje pravednika onim nejevrejima koji su rizikujući svoje živote, ne tražeći nikakvu nadoknadu, spasili makar jednog Jevrejina od zarobljavanja i sigurne smrti; na proslavi Hanuke, pevajući prigodnu pesmu. Od učešća na vanrednim manifestacijama izdvojili bismo koncert u okviru proslave 400-togodišnjice doseljavanja Sefarda u Bosnu i Hercegovinu, 1966. godine. Tom prilikom je „Baruh”, u saradnji sa horom „Moša Pijade” (pri zagrebačkoj jevrejskoj

¹ A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo*, str. 53.

² *Jevrejski istorijski muzej*, SE 259, oktobar 1966.

opštini) i Sarajevskom filharmonijom, pod dirigentskom palicom maestra Oskara Danona, izveo kantatu „Aleksandar Nevski” Sergeja Prokofjeva.² Septembra 1990. hor je nastupio na svečanom otvaranju IX evropskog kongresa hebraista, te oktobra 1992. u okviru Svečane akademije povodom 500-togodišnjice dijaspore Jevreja iz Španije 1492–1992.³

³ Programi i pozivnice na ove manifestacije, vlasništvo maestra Dejana Savića.

Slika 7: Jugosloveenske horske svečanosti, Niš, 1968. (vlasništvo H. Levija)

Slika 8: „Jugoslavijo jačaj sve moćnija...”,
Kolarčev narodni univerzitet 1978. (vlasništvo H. Levija)

Nastupi u inostranstvu

„Prema raspoloživim podacima, prvo gostovanje Srpsko-jevrejskog pevačkog društva u inostranstvu bilo je 1905. godine, a putovalo se u Sofiju i Ruščuk.”¹ Tako je počelo. Od tada je hor „Braća Baruh”, tokom 125 godina svog postojanja, ostvario preko 50 međunarodnih turneja, nastupajući u sledećih 18 država:

Austrija

1955, 1971, 1973.

Austrougarska (Bosna i Hercegovina)

1912.

Belgija

1959, 1962, 1964, 1972.

Bosna i Hercegovina

1994, 1997, 1999, 2001, 2002, 2003, 2004.

Bugarska

1905, 1935.

Francuska

1959, 1972.

Grčka

1985, 1987, 1989, 1999.

Holandija

1959, 1972, 1995.

¹ A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo*, str. 69.

Irska

1992.

Italija

1972, 1980, 1982, 1988, 2003.

Izrael

1952, 1955, 1958, 1964, 1986, 1988, 1996.

Luksemburg

1962.

Mađarska

1932, 1957, 2002.

Rumunija

1932.

Sjedinjene Američke Države

1978.

Španija

1975, 1980, 1983, 1990.

Švajcarska

1957, 1964, 1991.

Velika Britanija

1966, 1970, 1977.

Šta sve možemo da zaključimo iz priloženog popisa? Pre svega, očigledna je nesrazmera u broju od 5 ostvarenih turneja u periodu od 1879. do 1941, u odnosu na 50 turneja u deset godina kraćem razdoblju od 1952. do 2004. godine. Da bismo ovo razumeli, moramo da se podsetimo na opšte istorijske okolnosti u kojima je hor delovao u oba naznačena perioda. Kraljevina Srbija, odnosno Kraljevina SHS (Jugoslavija), bila je privredno nerazvijena, pretežno agrarna država. Povoljan geografski položaj pružio joj je, doduše, preduslove za razvoj železničkog i rečnog parobrodarskog saobraćaja (koji su u prvoj polovini XX veka još uvek prednjačili u odnosu na drumski), ali je prevoz veće grupe putnika, kao što je jedan hor, i njen smeštaj u nekom inostranom gradu, bio ozbiljan i vrlo skup poduhvat. Dodajmo još jednu pojavu karakterističnu za celu Evropu toga doba: širi društveni slojevi su sve do vremena posle Drugog svetskog rata putovali u inostranstvo uglavnom u potrazi za poslom ili, u

manjoj meri, radi školovanja. Putovanje radi zadovoljstva bilo je privilegija manjine, a masovni turizam je pojava novijeg datuma, vezana za ekonomski „bum” i demokratizaciju Evrope posle Drugog svetskog rata.² Zbog svega ovoga, iako je postojala želja da se organizuju turneje Srpsko-jevrejskog pevačkog društva u neku stranu zemlju, objektivne okolnosti tome nisu bile naklonjene.

Jugoslovenski državljani nisu krajem četrdesetih i tokom pedesetih godina XX veka imali privilegiju da slobodno odlaze u inostranstvo. To je razumljivo kada se ima na umu nedemokratski, policijski karakter tadašnje države, ali je partijski aparat pomagao ona putovanja umetnika i sportista koja su mogla da posluže u svrhu propagande nove, revolucionarne vlasti. Dozvola za odlazak u inostranstvo dobijala se tek nakon temeljitih provera ideološko-političkih karakteristika putnika, jer strah Udbe od delovanja „reakcije” i povremena bežanja jugoslovenskih građana u inostranstvo činili su svaku nameru odlaska iz zemlje sumnjivom.³ Liberalizacija jugoslovenskog društva i ekonomski procvat, započeti šezdesetih godina, omogućili su drugačiji odnos partijske birokratije prema fenomenu putovanja u inostranstvo. Jugoslavija je nakon sukoba sa Informbiroom 1948. godine nastojala da se pred međunarodnom javnošću pokaže kao zemlja slobode. Samim tim, bilo je poželjno da amaterska kulturno-umetnička društva što česće predstavljaju zemlju pred svetom. Već šezdesetih godina pasoš se dobijao lakše nego ranije, dok su sedamdesetih i osamdesetih ograničenja bila vrlo mala. Najzad, podizanje standarda stanovništva, kao i razvoj drumskog i avionskog saobraćaja učinili su putovanje u inostranstvo daleko lakše ostvarljivim nego pre Drugog svetskog rata. U tom periodu retka je bila godina kada Hor „Braća Baruh” nije otišao na neku međunarodnu turneju.

Ako pogledamo popis turneja još jednom, videćemo da je broj ostvarenih putovanja u inostranstvo opao tokom devedesetih godina (naravno, ako ne računamo jednodnevne i dvodnevne ture po Bosni i Hercegovini, odnosno Republici Srpskoj). To je danak ratovima, političkoj i ekonomskoj izolaciji zemlje, te njenom ekonomskom slomu. Danas, tri i po godine posle petooktobarskih demokratskih promena, u uslovima eko-

²Proces demokratizacije, naravno, nije zahvatio tadašnji SSSR, "narodne demokratije" i pirinejske profašističke države.

³Jedan od članova Hora pri Jevrejskoj opštini Beograd iskoristio je krajem pedesetih godina XX veka turneju u jednu od zapadnoevropskih zemalja kako bi zajedno sa porodicom pobeo iz FNR Jugoslavije.

nomske krize izazvane tranzicijom, putovanje hora u inostranstvo postaje ponovo teško izvodljiv poduhvat.

Nije nimalo lak zadatak posebno izdvojiti neku od turneja. Neke su ostale zapamćene po uspešnim nastupima, neke po brojnim malim nezgodama sa puta, neke po odličnom provodu pevača... Ipak, smatramo da bi trebalo nešto više reći o dva velika putovanja Hora „Braća Baruh”: o učešću na prvoj smotri jevrejskih horova u Izraelu 1952. i o šestonedeljnoj turneji po Sjedinjenim Američkim Državama 1978. godine.

Prvi put u Izraelu

Za svaki umetnički ansambl koji deluje pri nekoj od jevrejskih zajednica u rasejanju turneja po Izraelu predstavlja poseban doživljaj. Pevači, glumci i plesači amateri jevrejskog porekla tada su u prilici da upoznaju svoju pradomovinu i da dođu u neposredan dodir sa njenom kulturnom baštinom. To je prilika da i članovi ansambala koji nisu Jevreji upoznaju i zavole Izrael. Upravo to je bio cilj prvog posleratnog putovanja Hora „Braća Baruh” u inostranstvo. Hor je učestvovao na „Zimriji”, festivalu svih jevrejskih horova sveta, avgusta 1952. godine.

Putovati prvih godina posle Drugog svetskog rata nije bilo jednostavno. Izrael je tada bio mnogo „dalji” nego danas. Nisu postojale direktne avionske linije, pa je višednevno putovanje hora u jevrejsku pradomovinu bilo prava avantura: prvo se išlo vozom od Beograda do Đenove, gde su horisti nameravali da se ukrcaju u brod za Haifu. No, u Đenovi su saznali da se brod pokvario i da im predstoji nekoliko dana čekanja u ovom gradu. Pošto je vest izazvala nezadovoljstvo putnika, pronađeno je rešenje da horisti provedu vreme potrebno za popravku broda u Rimu, i to o trošku domaćina: Putnici nisu ni sanjali da će imati gratis boravak u Večnom gradu i maksimalno su ga iskoristili. Obišli su spomenike, muzeje, gledali su operске predstave, a nisu zapostavili ni nezaobilazni šoping. Tek posle pet-šest dana bili su obavešteni da je brod spreman za polazak i ukrkali su se u Napulju. Plovidba do Haife je trajala nekoliko dana. Povratak je takođe bio dugotrajan, jer se brodom iz Haife putovalo do Marseja, pa odatle vozom za Beograd.⁴

Organizator prve „Zimrije” bio je „Hazamir” – Svetska organizacija jevrejskih horova. Program festivala bio je u osnovi isti kao i danas: horovi su u ateljeima uvežbavali jevrejski repertoar, koji su potom zajedno

⁴ Usmeno svedočenje Morica Levija dato autoru. V. takođe: Jevrejski istorijski muzej, AO-647, 1739/52, 11. septembar 1952.

izvodili, a svaki je ansambl izvodio i svoj posebni program sastavljen od jevrejskih duhovnih i svetovnih kompozicija, te kompozicija iz zemlje koju je predstavljao. Na festivalu je učestvovao 41 hor: iz Izraela, SAD, Kanade, Belgije, Irske, Italije, Velike Britanije, Francuske, Finske i Jugoslavije. Bilo je ukupno oko 2 000 pevača. Hor pri Jevrejskoj opštini Beograd bio je jedini predstavnik Jugoslavije. Činilo ga je 30 pevača (među njima 6 pridruženih članova iz Zagreba, Sarajeva i Subotice, a pomoć tenorima bio je dr Dušan Cvejić), predvođenih dirigentima Andrijom Pregerom i Rafajlom Blamom. Odgovorni vođa puta bio je Aleksandar – Aca Levi, član Izvršnog odbora Saveza jevrejskih opština Jugoslavije i kasniji dugogodišnji predsednik hora.

Hor pri jevrejskoj opštini Beograd imao je više nastupa u koncertnim dvoranama i na otvorenom. Glavne festivalske večeri pevao je na stadionu u Ramat Ganu kraj Tel Aviva, pred blizu 50 000 slušalaca. Na programu je bila „Zagorska pesma” Josipa Slavenskog i „Kozara” Oskara Danona. Hor je potom učestvovao na proslavi 60-togodišnjice osnivanja grada Zihron Jaakov. U velikom amfiteatru, pred 40 000 slušalaca, izveo je spletove dalmatinskih, makedonskih i srpskih narodnih pesama. U Haifi, u sali „Armon”, pred 2 000 slušalaca, otpevao je Mokranjčevu „Osmu rukovet”, Tajčevićeve „Borjano, Borjanke” i „Magdo, mori Magdo”, „Kozaru” Oskara Danona i „Vsi so prihajali” od Paščana. Hor je imao nekoliko samostalnih koncerata u Jerusalimu i brojnim kibucima.

Mediji su intenzivno pratili nastupe hora. Izraelske radio stanice prenosile su sve koncerte u okviru festivalskog programa, a štampa je, zahvaljujući angažovanju Udruženja jugoslovenskih Jevreja u Izraelu (Hitahdut Olej Jugoslavija), pratila i samostalne nastupe. Tako je *The Jerusalem Post* u broju od 27. avgusta 1952. objavio sledeću kritiku:

Koncert jevrejskog hora iz Jugoslavije kojim je dirigovao prof. Andrija Preger u dvorani YMCA⁵ u utorak, bio je prijatno iznenađenje. Mladi ansambl ima izvrstan materijal i pripremio je privlačan i karakterističan program. Pevali su à cappella. Koncert je počeo sa „Taemi Evrim” i „Kulanu Ahim”. Čuli smo odličnu intonaciju i lep piano jednog homogenog ansambla. Horske kompozicije Mokranjca, Tajčevića, Žganeca, Paščana, Danona i Slavenskog bile su bogate folklorom, pune slovenskog kolorita i živahnosti, a katkada su imale blještavi accelerando na kraju, u čemu je hor bio izvrstan. Bilo je divnog nijansiranja.

⁵U dvorani Hrišćanske zajednice mladih ljudi.

Drugi deo koncerta imao je veselu crtu narodnih motiva. Prof. Rafajlo Blam dokazao je svoju virtuoznost na prvoklasnoj harmonici. Breda Kaf (sopran) oduševila je slovenskim narodnim pesmama. Od srpskih, makedonskih i dalmatinskih pesama – poslednje su bile najprivlačnije. Vrtoglavo kolo bilo je vrhunac programa.

Dirigenti Andrija Preger i Rafajlo Blam imali su i samostalne nastupe na Izraelskom radiju. Preger je izvodio klavirske kompozicije jugoslovenskih autora, dok je Blam svirao na harmonici jugoslovensku narodnu muziku.

Koncerti su bili tek jedna od aktivnosti hora tokom turneje. Pevači su imali prilike da se sastanu sa svojim prijateljima i rođacima koji su se iselili u Izrael, da se upoznaju i druže sa članovima drugih horova i svojim domaćinima. Obišli su kulturno-istorijske spomenike, videli prirodne lepote... Jedne večeri bili su gosti Moše Šareta, izraelskog ministra spoljnih poslova i pokrovitelja festivala.

Dr Albert Vajs, predsednik Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, zaključio je svoj opširni izveštaj o učešću hora na festivalu u Izraelu konstatacijom da je turneja uspela, „naročito ako se uzme u obzir relativno mali broj pevača i relativno kratko vreme za koje je hor spremio svoj repertoar. Pred širokom jevrejskom javnošću u Izraelu i iz drugih zemalja, on je pokazao lep uspeh u popularisanju jugoslovenske pesme, a bio istovremeno jedan dokaz više o životu i radu naše zemlje i njenom širokogrudom stavu prema svim njenim narodima i manjinskim grupama. Njegova turneja-u Izraelu shvaćena je i kao jedna u nizu manifestacija kulturne saradnje i prijateljskih odnosa između naše zemlje i mlade države Izrael.”⁶

Hor „Braća Baruh” učestvovao je još šest puta na „Zimriji” (1955, 1958, 1964, 1986, 1988 i 1996. godine). Svaki put je odlazak u Izrael davao poseban polet horu. Pevači bi tada bili naročito motivisani, željni da hor male beogradske jevrejske zajednice prikažu u jevrejskoj pradomovini u što boljem svetlu. U tome su uvek imali uspeha!

U Novom svetu

O čuvenoj, šestonedeljnoj turneji Hora „Braća Baruh” po Sjedinjenim Američkim državama 1978. godine napisao je Aleksandar – Aca Levi sledeće:

⁶Arhiv Jugoslavije, Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ (fond 317), f. 89, dok. br. 7910, 3. novembar 1952.

... Želja je mnogih umetničkih ansambala i pojedinaca, ne samo u našoj zemlji, da gostuju u SAD i Kanadi. Ta želja nije motivisana nekom materijalnom stimulacijom, pogotovu ne za amaterske ansamble, pošto ove daleke zemlje uglavnom ne pružaju naročito mnogo u tom pogledu, ukoliko nije reč o vrhunskim umetnicima i ansamblima. Nešto drugo privlači pažnju i rastuću želju da se dostigne Amerika. Pre svega, to je mogućnost da se vidi Novi svet! Upravo onako kao što mnogi Amerikanci žele i sanjaju o tome da posete Stari svet! Tu je zatim želja za afirmacijom pred mnogobrojnom publikom koja voli i razume umetnost ... [jer] su Sjedinjene Američke Države veliko, ili bolje reći ogromno tržište za umetnost, kao uostalom i za svaku robu. A prođu, naravno, ima samo kvalitetna ... roba! A posetilaca koncerata u toj mnogoljudnoj zemlji ima uvek, iako je sigurno da u nekim sredinama 'starog' sveta postoji srazmerno veći broj ljubitelja muzičke umetnosti. Stoga nije nikakvo čudo da je i hor „Braća Baruh” unazad više godina usmerio svoje želje preko okeana – na gostovanje u SAD i Kanadi.

Ovu Koncertnu turneju organizovali su Kulturni departman Udruženja jevrejskih opštinskih centara za SAD i Udruženje jugoslovenskih Jevreja u SAD u saradnji sa Jugoslovenskim informativnim centrom iz Njujorka i Maticom iseljenika Srbije iz Beograda, dok su finansijsku pomoć pružili Republička zajednica kulture SR Srbije i Samoupravna interesna zajednica kulture Beograda. Savez jevrejskih opština Jugoslavije i Jevrejska opština u Beogradu pomogli su da se turneja ostvari.

Na šestonedeljnoj turneji po SAD, hor je od 24. februara do 7. aprila 1978. godine priredio 30 koncerata u 28 gradova: u Njujorku, Vašingtonu, Čikagu, Klivlendu, Bafalu, Olbeniju, Pitsburgu i drugima, a prisustvovalo je ukupno oko 15 000 slušalaca.

U prvom delu programa izvođene su duhovne svetovne i folklorne jevrejske kompozicije, a u drugom delu klasične jugoslovenske horske kompozicije i kolaž jugoslovenskih narodnih pesama uz instrumentalnu pratnju. U drugom delu koncerta hor je nastupao u narodnim nošnjama naroda i narodnosti Jugoslavije, što je publika toplo pozdravila prilikom izlaženja ansambla na scenu.

U Pitsburgu je hor otvorio .”Dane kulture jugoslovenskih naroda i narodnosti”. Koncert u Njujorku je održan u čuvenoj koncertnoj dvorani Karnegi hol, a u ostalim gradovima u dvoranama jevrejskih opštinskih centara, ili po sinagogama koje su bile prilagođene za izvođenje koncerata.

Pošto su domaćini i organizatori koncerata bili jevrejski opštinski centri ili pojedine sinagoge, članovi hora imali su priliku da razgledaju te ustanove. Bilo je za mnoge interesantno da saznaju kako postoji veliki broj

centara i sinagoga sa [svojim] članovima, da saznaju za njihove razlike i sličnosti, nepostojanje jačih međusobnih veza i saradnje, za razlike između ortodoksnih, konzervativnih i reformnih sinagoga (u ovim poslednjim nije bilo problema da se na koncertu peva uz instrumentalnu pratnju i da se po završetku koncerta igraju kola i pevaju pesme). Pojedini članovi imali su mogućnost da se upoznaju sa organizacijom kulturnog, vaspitnog, zabavnog, socijalnog i sportskog života po centrima koji raspolažu modernim prostorijama i uređajima za rad.

Američka publika je veoma topla primila i pozdravila hor i dugotrajnim aplauzima izražavala svoje zadovoljstvo, što je naročito došlo do izražaja u drugom delu i na kraju programa, kada je sa oduševljenjem burno pljeskala često priređujući izvođačima i prave ovacije.

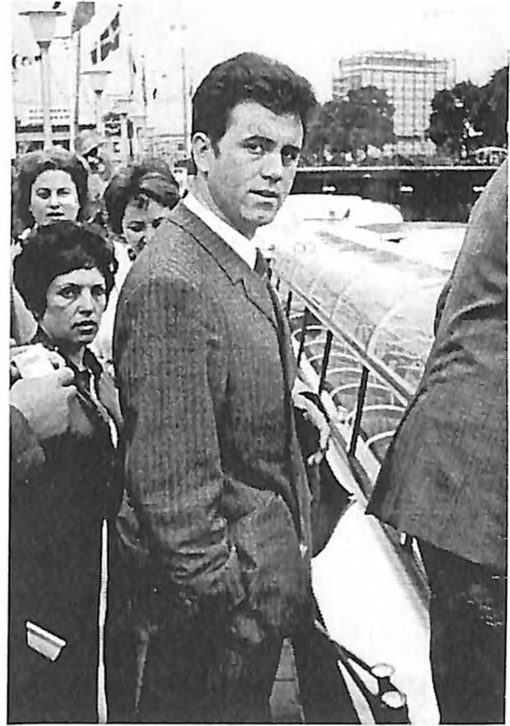
Po završetku svakog koncerta, članovi ansambla su silazili sa scene među publiku, pevali i igrali jevrejske i jugoslovenske pesme i igre, pa tako spontano produžili koncert, što je publika topla pozdravljala, a mnogi su prihvatili pesme ili se hvatali u kolo: kraj je gotovo svuda bio isti: burni aplauzi, česte prave ovacije i srdačna čestitanja. Zaista je bilo divno videti kako se američka publika diže na noge, aplaudira u taktu, peva i igra sa izvođačima! A sutradan bi se često dešavalo da su nastavljena čestitanja i pohvale čim bi se u razgovoru doznalo da su sagovornici članovi hora.

Za sve vreme turneje jevrejska i nejevrejska štampa dale su vidan publicitet koncertima hora kao beogradskog jevrejskog hora, a neki listovi doneli su pozitivne članke o našoj zemlji.

Hor je učestvovao i u snimanju jednog dokumentarnog filma o Jevrejima koji su preživeli strahote nacističke okupacije i Drugi svetski rat, a danas imaju vidnu ulogu u javnom i kulturnom životu svoje zemlje. Za to je uzet portret Brede Kalef, prvakinje Beogradske opere, pa je snimljena Gebirtigova kompozicija „Es Brent!“ sa solistkinjom Bredom Kalef i Hajesova „Pesma jevrejskih partzana“.

Članovi hora bili su vrlo često srdačno pozivani ... [da budu] gosti pojedinih porodica, te su imali priliku da sa njima razgovaraju o raznim pitanjima. Posebno interesovanje domaćina odnosilo se na život i položaj jevrejske zajednice u Jugoslaviji i na prilike u našoj zemlji. Takvi razgovori su umnogome doprineli da se otklone neke zablude koje su postojale kod pojedinaca, ili su omogućili da se oni upoznaju sa pravim stanjem stvari kod nas.⁴

⁴ A. Levi, Srpsko-jevrejsko pevačko društvo, str. 74

Slika 9: Današnji predsednik Hora
Hajim Levi na svojoj prvoj turneji,
Amsterdam 1959.
(vlasništvo H. Levija)

Slika 10: Ispred „Atomijuma”, Brisel, 1964. (vlasništvo M. Levija)

Slika 11: U gostima kod jugoslovenskog ambasadora, Tel Aviv, 1964.
(vlasništvo H. Levija)

Slika 12: „Indijski paviljon” u Brajtonu, Velika Britanija 1966.
(vlasništvo M. Levija)

Slika 13: Negde u Italiji... sredina 60-tih godina XX veka (vlasništvo M. Levija)

Slika 14: Sinagoga u Milanu, oktobar 1972. (vlasništvo M. Levija)

Drugi vek Hora „Braća Baruh”

Doba velikih poduhvata i poneki trenutak krize

Hor „Braća Baruh” započeo je drugi vek svog postojanja promenom umetničkog rukovodioca. Usled bolesti, povukao se dotadašnji dirigent Kamenko Berić. Jedno značajno razdoblje, krunisano šestonedeljn timernejom po SAD, bilo je završeno i započelo je novo, na čelu sa istaknutim beogradskim dirigentom, kompozitorom i pijanistom Aleksandrom Vujićem. Ovaj vrsni muzičar, koji je u svojoj karijeri osvojio veći broj nagrada i kao kompozitor i kao reproduktivni umetnik, uneo je novi kvalitet u rad hora: obogatio je repertoar sopstvenim kompozicijama na jevrejske ili hrišćanske tekstove, kao i obradama starih narodnih napeva.

Prvi put je hor javno nastupio sa novim dirigentom u Nišu, na VIII jugoslovenskim horskim svečanostima. Na koncertu, održanom 4. jula 1980, „Baruh” je izveo sledeći program:

- 1) L. Levandovski, „Psalm 150”;
- 2) O. di Laso, „Bonjour mon coeur”;
- 3) E. Samlaić, „Balada”;
- 4) M. Vukdragović, „Tri pesme sa Kosova”;
- 5) K. Babić, „Žablja idila”.

U praksi amaterskih horova promena dirigenta uvek izaziva manju krizu u radu. Amateri su skloni da se naviknu na, kako se to kaže, dirigentovu ruku, na jedan način izvođenja neke kompozicije, pa drugačije koncepcije kod njih često nesvesno, ali ponekad i namerno, izazivaju otpor. Promena dirigenta odrazila se na kvalitet nastupa hora u Nišu, ali je, kako je istakla muzički kritičar Mirjana Ivanović, „najvažnije ... da je ... hor našao u Aleksandru Vujiću dobrog dirigenta i veoma prilježnog poslenika.”¹

¹ *Jevrejski pregled, Beograd*, godina XXXI, broj 7-8, juli-avgust 1980, str. 36.

Prilika da se hor pokaže u svom pravom, sjajnom svetlu, ukazala se ubrzo nakon Jugoslovenskih horskih svečanosti, učešćem na XVI međunarodnom horskom festivalu u Barseloni, početkom septembra 1980. godine. Na ovom prestižnom festivalu, Hor „Braća Baruh” bio je jedan o 34 hora učesnika, iz 11 zemalja Evrope, Afrike, Azije i Južne Amerike. Pedeset pevača, među kojima su se isticali solisti Slavoljub Kocić, Jasminka Nikolić, Ana Dapčević, Josif Levi i Sreten Nenezić, na čelu sa maestrom Aleksandrom Vujićem, imalo je svake večeri po jedan koncert u Barseloni i okolnim mestima, Vilakardenasu, Badaloni i Hospitaletu. Nastupi, na kojima su izvedena dela jevrejskih i jugoslovenskih autora, bili su vrlo uspešni. Naročito je bio zapažen koncert u sali Jevrejske opštine u Barseloni, čijem je uspehu doprinela i „izvršna konferansa na odličnom španskom jeziku Svetlana Davičo-Đurović”.²

Svega mesec dana nakon takmičenja u Barseloni, hor se predstavio u „Teatru u šatri”, na Festivalu jevrejske narodne muzike u Rimu. Na ovoj manifestaciji učestvovali su mnogi jevrejski umetnici i ansambli iz Italije i drugih zemalja, koji su nastupali na večerima jidiš folklor, sinagogalne muzike, izraelskih pesama i plesova. Hor „Braća Baruh” predstavio se na večerima jidiš i duhovne muzike. Rimljani su toplo primili oba nastupa. Hor je izveo nekoliko biseva, dok je ponesena publika spontano zapevala sa horistima. Rimska televizija je snimila deo nastupa. Festival u Rimu bio je prilika da se predstavi danas ugledni dirigent Bojana Matorkić-Ivanović, tada student IV godine Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu. Ona je, iako samo asistent dirigenta Aleksandra Vujića, pone-la na svojim plećima sav teret ove turneje.³

Godina 1980. završena je učešćem hora na smotri „Jugoslavijo, ja-čaj sve moćnija...”. Ova smotra održavala se svake godine krajem novembra u sali Kolarčevog narodnog univerziteta, u čast proslave Dana Republike i bila je jedna od najprestižnijih horskih manifestacija u socijalističkoj Jugoslaviji. Hor „Braća Baruh” je, osim obavezne kompozicije, „Mar-ike” Vojislava Vučkovića, izveo „Bonjour mon coeur” Orlanda di Lasa, „Molitvu cigansku jasenovačku” Radomira Petrovića i „Horu” Marka Lavrija. Hor je osvojio nagradu za odlično izvođenje kompozicije Radomira Petrovića.⁴ Nastup je prokomentarisao kompozitor Mihailo Vukdragović sledećim rečima: „Stabilnost izvođačke forme i solidnost prilaženja izve-

² *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXI, broj 9-10, septembar-oktobar 1980, str. 3.

³ Isto, str.7.

⁴ *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXI, broj 11-12, novembar- decembar 1980, str. 27.

denim delima i ovoga su puta bile odlike hora 'Braća Baruh'. Od skora pod rukom novog dirigenta Aleksandra Vujića, pouzdanog, temperamentnog, inspirisanog i autoritativnog. Jednu kompoziciju ('Hora') dirigovala je s lakoćom i muzikalnošću, koja je privlačila pažnju, Bojana Matorkić.⁵ Tako je završena prva godina drugog veka Hora „Braća Baruh”. Novo umetničko rukovodstvo unelo je dodatni kvalitet starom i uglednom ansamblu, otvorivši novo poglavlje u njegovoj istoriji.

19. aprila 1981. godine hor je održao jedan od svojih najboljih koncerata u novijoj istoriji. Publici se u beogradskom „Kolarcu” predstavio u saradnji sa solistima Jadrankom Jovanović, Slavoljubom Kocićem i Aleksandrom Manevskim, potpuno novim i smelim programom, koji je činilo osamnaest hebrejskih napeva, „počev od drevnih sinagogalnih, preko obrednih slavospeva, blagoslova, prazničnih, tužbaličko-krstaških, do hasidskih i drugih, kod nas još neizvedenih i prvi put čutih u stilizovanoj obradi Aleksandra Vujića.” Koncert je, prema nadahnutim i kompetentnim rečima kompozitora Enrika Josifa, poprimio dimenzije od naučnog muzikološko-istraživačkog značaja. „Stepen izvođačke uigranosti podmlađenog i obnovljenog hora 'Braća Baruh' došao je do punog izražaja naročito u impresivnim homofonim tihim delovima napeva, sa tananom i razgovetno izdiferenciranom artikulacijom, sa pročišćenom stilskom uravnoteženošću i potpunim usredsređenjem na unutarnju duboku izvođačku koncentraciju, ne žrtvujući ništa površnoj estradnoj egzibiciji ... Ovim smelim zahvatom ... hor 'Braća Baruh' ukazao je na znatno proširene mogućnosti negovanja amaterskog horskog zvuka poduhvatima koji bogato unapređuju i programsku politiku hora i proširuju umetničku kulturnu misiju hora.”⁶

Koncert u dvorani Kolarčeve zadužbine je uz manje izmene u programu ponavljen u novosadskoj sinagogi, septembra iste godine. Muzički kritičar Dušan Mihalek je o koncertu napisao sledeće: „Izbegavajući standardne klišee repertoara amaterskih horova koji vrve od stotinama puta ponavljanih 'Matona' i 'Mara Resavkinja', Aleksandar Vujić je sa svojim kolektivom izveo izuzetno interesantan i privlačan program koji se do sada nije čuo u Jugoslaviji ... Iz bogate riznice jevrejskih obrednih napeva (skupljenih uglavnom u zbirci Abrahama Cvi Idlsona), Vujić je odabrao i za hor aranžirao najkarakterističnije, koji pripadaju različitim epohama jevrejske istorije, različitim podnebljima i jezicima.” Izvesni nedo-

⁵ *Politika ekspes*, Beograd, 14. decembar 1980.

⁶ E. Josif, „Koncert stare jevrejske muzike u izvođenju hora 'Braća Baruh'”, *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXII, broj 3-4, mart-april 1981, str. 8.

staci horskog zvuka „zapravo su koristili prikazivanju ovakvog repertoara. Relativno mlad kolektiv, još neopterećen zahtevima belkantističke vokalne tehnike, bio je veoma autentičan tumač vokalnih deonica koje dolaze iz druge kulture i drugog shvatanja ljudskog glasa.”⁷

Hor je tokom 1981. godine ostvario još jedan značajan nastup, gostujući na „Konfinovim danima humora” u Leskovcu. Program je bio u skladu sa karakterom manifestacije, organizovane u znak sećanja na Žaka Konfina, istaknutog člana jevrejske zajednice, humoriste i rođenog Leskovčanina. Izvedene su, između ostalog, „Makedonska humoreska” Todor Skalovskog, „Žablja idila” Konstantina Babića, Mokranjčeve „Druga” i „Sedma rukovet”, „Sefardske pesme” u obradi K. Berića, te spletovi jidiš i jugoslovenskih narodnih pesama. Dirigovala je Bojana Matorkić.⁸

Sledeće godine Hor „Braća Baruh” je ponovo učestvovao na jednoj međunarodnoj manifestaciji posvećenoj jevrejskoj zajednici. Bili su to „Dani naroda – Jevreji Italije: progon, bratstvo i otpor”, održani marta 1982. u italijanskom gradu Asiziju, blizu Peruđe. Aleksandar – Aca Levi, nadahnuti hroničar mnogih horskih zbivanja, zabeležio je atmosferu jednog od nastupa: „Kao retko kad, publika je u veoma akustičnoj većnici srdačno i sa ovacijama pozdravila izvođenje programa. Bilo je pravo uživanje videti, čuti i doživeti tu atmosferu u kojoj su posetioci pozdravljali članove hora na samoj sceni, prilikom dolaska i odlaska sa nje kao pobednika nekog velikog meča.”⁹ Osim u Asiziju, baruhovci su nastupili na jednom manjem koncertu u Rimu i još nekim mestima u okolini. Kako je hor na ovom putovanju imao dovoljno slobodnog vremena, pevači su imali prilike da uživaju u lepotama spomenika Večnog grada – mnogi među njima po prvi put.

Svega nekoliko nedelja nakon zapažene turneje po Italiji, hor se predstavio beogradskoj publici u sali Galerije fresaka. Na temeljima impozantne sefardske sinagoge Bet Jisrael, brutalno srušene za vreme nacističke okupacije, sazidana je galerija u kojoj se nalaze kopije najlepših srpskih srednjovekovnih fresaka. Ambijent izuzetan: odlična akustičnost dvorane, savršenstvo likovnog izraza jedne davne epohe. To su zaista uslovi koji podstiču svakog pevača da duboko proživljeno i nadahnuo peva, uprkos velikoj vrućini i preteranoj vlažnosti vazduha, koji su takođe karakteristični za ovu salu. Program je bio multikonfesionalan. Pevane su

⁷ Dnevnik, 16. septembar 1981.

⁸ Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXII, broj 5-6, maj-juni 1981, str. 14.

⁹ A. Levi, „Koncertna turneja hora 'Braća Baruh' u Italiji”, Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXIII, broj 3-4, mart-april 1982, str. 8.

stare jevrejske pesme – hvalospevi o praznicima i tužbalice. Usledio je jedan Bahov koral, katolička himna „Senjor mio”, jedna crnačka duhovna pesma i najpoznatije Mokranjčeve liturgijske kompozicije. Dirigovali su Aleksandar Vujić i Bojana Matorkić, a od solista, pored dugogodišnjeg saradnika Slavoljuba Kocića, nastupili su Amerikanka Kerol Gilmore i Dimitrije Golemović, danas istaknuti profesor etnomuzikologije na beogradskom Fakultetu muzičke umetnosti.¹⁰ Težnja Hora „Braća Baruh” da pored jevrejske sinagogalne i laičke muzike izvodi još i pravoslavna, katolička i protestantska dela, te svetovnu muziku različitih naroda, izvire iz osećanja da se ne može poštovati sopstvena tradicija ako se ne poštuje i tuđa. Potekao iz nekada zatvorene jevrejske sredine, hor je tokom decenija svog delovanja postao jedan od najistaknutijih čuvara jevrejske kulture i tradicije, ali je rano počeo da neguje muzičku baštinu drugih naroda i kultura i time pokazao, i u vremenima u kojima je preovladavala mržnja, šta je to istinska tolerancija.

Kraj godine je period kada se sumiraju rezultati. Decembra 1982. održana je redovna godišnja skupština hora. U takvim prilikama pevači javno iznose svoje mišljenje o raznim problemima u radu ansambla. Obično se vodi diskusija o ispunjavanju horskih obaveza i problemima nediscipline (izbegavanje povremenih neatraktivnih nastupa na komemoracijama i godišnjicama značajnih događaja, neuredno dolaženje na probe), kao i o pitanjima nedovoljne discipline na samim probama (kašnjenje na probe, stalno žamorenje pojedinaca koje ometa pevanje i sl.). Ovog puta diskutanti su se najviše žalili na nedostatak prave motivacije za rad. Pojedinci su imali primedbe na repertoarsku politiku, a drugi su tražili više nastupa i, naravno, više atraktivnih putovanja, jer to je, od kada postoji horski amaterizam, mnogima glavni motiv za dolazak na probe. Kao i obično, i na ovoj godišnjoj skupštini odlučeno je da se raspiše audicija za prijem novih pevača, da se povede računa o disciplini članova ansambla i da hor pokuša da ostvari što veći broj nastupa u zemlji i inostranstvu.¹¹

Po svoj prilici, proleće je doba godine kada Hor „Braća Baruh” ostvaruje vrhunske celovečernje koncerte: setimo se koncerta na „Kolarcu” aprila 1981. i u Galeriji fresaka maja 1982 (narednih godina bilo je još kvalitetnih koncerata u prolećno doba). Primećeno je, takođe, da je hor svake jeseni u krizi, nekad blažoj, nekad ozbiljnijoj. Da li turneje, koje se najčešće organizuju tokom leta, previše iscrpljuju hor? Da li dolazi

¹⁰ Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXIII, broj 5-7, maj-juni-juli 1982, str. 36.

¹¹ Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXIII; broj 11-12, novembar-decembar 1982, str. 32.

do izvesnog zasićenja ansambla? Možda horisti, koji žive još mesecima nakon atraktivne turneje u mislima o njoj, ne mogu da se naviknu na novi ciklus uobičajenih proba (ima naravno i utilitarista koji su došli na hor samo radi putovanja, pa po povratku više nemaju razloga da pohađaju probe) – tek, ponekad treba da prođe cela jesen da se sakupi dovoljan broj pevača i da novopridošli nauče program i uklope se u kolektiv. Zato je tek proleće doba godine kada je hor potpuno spreman za izvođenje zahtevnog celovečernjeg koncerta. Aprila 1983. Hor „Braća Baruh” se predstavio publici Kolarčeve zadužbine novim i vrlo ozbiljnim celovečernjim programom. Program je bio ekumenski, u skladu sa najboljim tradicijama hora. Izvedeni su:

- 1) O. di Laso, „Jubilate deo”;
- 2) J. S. Bah, „Dona nobis pacem”;
- 3) J. S. Bah, „Ach Gott, erhör mein seufzen”;
- 4) S. S. Mokranjac, „Akatist”;
- 5) S. S. Mokranjac, „Tebe pojem”;
- 6) Z. Kodalj, „Baruh šem kevod”;
- 7) L. Levandovski, „Psalm 150”;
- 8) A. Z. Idlson, „Usefartem lohem”;
- 9) A. Z. Idelson, „Veal jedei avodeho”;
- 10) A. Vujić, „Anenu”;
- 11) A. Vujić, „Hasidska pesma”.

Prema rečima uvek objektivnog kritičara Enrika Josifa, postignuta je uspela interpretacija religiozne muzike i „Baruh” se potvrdio kao solidan ansambl. Muški i ženski glasovi bili su primerno ujednačeni, dikcija solidna, dinamika pažljivo odnegovana uz mogućnost da forte dobije još više u lepoti. Solo sopran je ponovo bila Amerikanka Kerol Gilmor. Dirigovao je Aleksandar Vujić, koji je „sugestivno, temperamentno i istovremeno odmereno ... uspeo da sadržajno gradivo ozbiljnih zahteva približi horu i iz njega izvuče maksimum neophodnog kvaliteta kojim je ostvario ubedljive umetničke interpretacije.”¹²

Nastup u Barseloni 1980. godine nije ostao nezapažen, pa je usledio poziv na novi festival, koji je održan početkom septembra 1983. godine. Ponovo se okupio veliki broj horova iz Evrope, obe Amerike i Azije. Centralni događaj festivala bio je završni svečani koncert, održan 10. septembra. Svi horovi učesnici i njihovi domaćini iz Barselone izveli su po jednu popularnu narodnu pesmu iz svoje zemlje. Hor „Braća Baruh”

¹² E. Josif, „Koncert hora 'Braća Baruh'”, Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXIV, broj 3-4, mart-april 1983, str. 17-19.

predstavio se dalmatinskom pesmom „A ća”, u aranžmanu Borivoja Simića. Hroničar Aleksandar – Aca Levi naglasio je značaj ovog zajedničkog nastupa, u svetlu tada veoma zaoštrene međunarodne političke situacije (oštar kurs administracije američkog predsednika Ronalda Regana prema SSSR-u i svim njegovim stvarnim i potencijalnim saveznicima, intervencija Izraela u Libanu 1982. godine, koja je izazvala talas antisemitizma i terorističkih napada na Jevreje i njihove ustanove širom sveta, te Foklandski rat). U okviru gostovanja u prestonici Katalonije, hor je po treći put nastupio u dvorani Jevrejske opštine Barselona (prethodni nastupi bili su 1975. i 1980). Na programu, u prvom delu, bile su jevrejske duhovne i svetovne kompozicije. Solisti su bili Ana Dapčević, Slavoljub Kocić i Josif Levi, a pratnja na harmonici Silvio Abinun. Sve kompozicije ... izazvale su kod slušalaca povremene suze tuge ili radosnice, već u zavisnosti od toga koja je pesma izvođena i na šta je podsećala: na mladost, prošlost, stradanje, borbu, a zatim i burne aplauze.”¹³ U drugom delu koncerta izvedeni su jugoslovenski, španski i drugi nejevrejski autori. Publika je najtoplije primila „Makedonsku humoresku” Todora Skalovskog i „A ća” Borivoja Simića.

Pisati hroniku jedne ustanove ne znači samo beležiti njene uspehe, jer život se sastoji iz smene uspona i padova. Tako 1984. godina nije ostala zapamćena po značajnim poduhvatima i dostignućima hora „Braća Baruh”. Ansambl je učestvovao na redovnim manifestacijama u okviru jevrejske zajednice i van nje, kao i svake godine do tada. Bio je to Jom Hašoa, dan sećanja na žrtve holokausta, nezaobilazni nastupi povodom Praznika rada, 1. maja, Oslobođenja Beograda... Uoči Dana Republike, 29. novembra, hor je tradicionalno učestvovao na smotri „Jugoslavijo, jačaj sve moćnija...”. Nepotpisani hroničar ovog nastupa zabeležio je sledeće reči: „Mada je hor 'Braća Baruh' po broju osvojenih bodova dobio bronzanu plaketu i novčanu nagradu, ipak je prema pisanju kritike izvođački utisak bio ispod očekivanja i pored dva repertoarska osveženja, s tim što je publika propratila 'Hasidsku pesmu' frenetičnim aplauzom”.¹⁴ Slabi rezultati bili su tema godišnje skupštine decembra 1984. godine. Diskutanti su uočili slabosti u radu i pad umetničkog nivoa. Disciplina je opala, dok je zbog velike fluktuacije smanjen broj aktivnih pevača. Postojeći način rada nije delovao podsticajno. Kao i obično, odlučeno je da se

¹³ A. Levi, „Gostovanje hora 'Braća Baruh' u Barceloni”, *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXIV, broj 9-10, septembar-oktobar 1983, str. 19.

¹⁴ *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXV, broj 11-12, novembar-decembar 1984, str. 43.

raspiše audicija za prijem novih članova, a izabrano je i novo rukovodstvo hora.

Maja 1985. godine hor je napravio vrlo interesantan koncert sa kvartetom Flori Jagode. Ona je bila Amerikanka, rođena u sarajevskoj sefardskoj porodici. Od ranog detinjstva napajana je folklorom španskih Jevreja, a u zrelosti je postala, već kao američka državljanka, ugledni izvođač sefardskih romansi. Kamenko Berić, nekadašnji dirigent hora, obradio je za mešoviti hor, solistu i klavir četiri ljubavne pesme sa njenog repertoara. To su "Sefardske pesme" koje pevaju već generacije baruhovaca. O zajedničkom nastupu hora i kvarteta Flori Jagode, napisao je Andrija Preger vrlo nadahnutu kritiku: „Evokacija od davnina poznatih melodija koje su pevane još u roditeljskom domu, koje su iz detinjstva ostale u pamćenju starije generacije, izazvala je kod mnogih sećanje na porodicu, na zajedničke praznike, na radosne i tužne događaje u jevrejskoj zajednici. Pa, ako je svrha koncerta da proдре u slušaočevu dušu, da stvori zajedništvo izvođača i publike, da uzdigne duh, donese prazničnu radost, vedrinu, pa i tugu zbog izgubljenog, onda se može reći da je ta svrha u celini postignuta ovim koncertom.”¹⁵

Dve godine hor nije učestvovao na međunarodnoj turneji. Najzad, septembra 1985. baruhovci su otputovali na Treći međunarodni horski festival u Kardici (Grčka). Festival nije imao takmičarski karakter, ali je na kraju manifestacije internacionalni žiri davao ocenu o prikazanom umetničkom nivou svakog ansambla. U sklopu priprema za nastup u Grčkoj, hor je održao jedan celovečernji koncert u Galeriji fresaka. Koncert je pratio Dušan Maksimović Dumaks, dirigent koji je tokom dugogodišnje karijere radio sa svim beogradskim amaterskim horovima, uključujući i „Baruh”. Svoje utiske sa koncerta objavio je u *Politici ekspres*, u kritici naslovljenoj „Od koralu do bećarca”. Pohvalio je stilski raznolik program, koji je sadržavao jedan gregorijanski koral, ranovizantijski napev, kompoziciju Žoskina de Prea, i standardne jevrejske i srpske kompozicije, sve do dela „Kondurice i opanci – Prvi splet srpskih narodnih pesama za mešoviti hor, harmoniku, gitaru i kontrabas” Aleksandra Vujića. Poseban prostor posvetio je tada mladom asistentu dirigenta, Dejanu Saviću, danas dirigentu Beogradske opere.¹⁶

¹⁵ A. Preger, „Koncert u Galeriji fresaka u Beogradu”, *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXVI, broj 5-6, maj-juni 1985, str. 50.

¹⁶ D. Maksimović, „Od koralu do bećarca”, *Politika ekspres*, Beograd, 4. septembar 1985.

U Kardici, nevelikom gradu u srcu Tesalije, okupilo se 25 horova iz više evropskih zemalja. Prema propozicijama festivala, svaki hor je imao dvadeset minuta da se predstavi publici i žiriju. „Baruhov” program je sadržavao kao obaveznu kompoziciju “Karagunu” Nikosa Eftimijadisa i nekoliko standardnih jevrejskih i srpskih dela. Žiri se pohvalno izrazio o dometima hora, a dodelio mu je i posebno priznanje za izvođenje. Osim u Kardici, hor se predstavio grčkoj publici još dva puta, celovečernjim koncertima u letovalištu Aspro Spiti i u Janici, blizu antičkog grada Pela, rodnog mesta Aleksandra Makedonskog. Oba nastupa bila su veoma uspešna. Grčka publika je, naravno, najtoplije pozdravila izvođenje „Karagune”.¹⁷

U proleće 1986. godine ponovo je održan celovečernji koncert u jednoj od prestižnih beogradskih sala. U aprilu hor se predstavio programom „Koncert pesama naroda sveta”, u dvorani Kolarčevog narodnog univerziteta. Posle krize i osipanja članstva, tako karakteristične pojave za amaterske ansamble, „Baruh” se omasovio i predstavio vrlo šarolikim programom. Devedeset pevača, koliko ih se smestilo na binu, izvelo je dvadesetak kompozicija iz sledećih zemalja: Italije, Francuske, Španije, Čehoslovačke, Velike Britanije, Nemačke, Mađarske, Rusije, Grčke, Izraela, Jugoslavije, čak i iz Venecuele. Kompozitor Enriko Josif je napisao sledeće reči o nastupu: „Bio je to pravi i promišljeni izazov za proširenje i osveženje obuhvatnijeg repertoara koji je pogodan za kultivisanje horskog amaterizma. Aleksandar Vujić je interpretaciono izvlačio dinamičnu, poletnu dramatiku iz sadržaja; ostvareni su ritmička gipkost, nenametljiva dikcija, neisforsiranost forte zvuka, toplina tihog pevanja, uz neprestani polet i radost pristupa delima različito umetnički stilizovanih folklornih idioma ... Interpretacije Dejana Savića odlikovale su se lirskom mekoćom, lepotom i sadržajnošću – odraz njegove prirodne istančanosti pokreta ruku i tela što je predstavljalo poseban estetski doživljaj.”¹⁸ Na koncertu su nastupili već provereni solisti, Jasminka Nikolić (sopran) i Slavoljub Kocić (tenor). Instrumentalnu pratnju činili su Silvio Abinun (harmonika), Danilo Stefanović (gitara) i Dejan Savić (kontrabas).

Posle više od dve decenije ponovo u Izraelu! Hor „Braća Baruh” dobio je priliku avgusta 1986. da se predstavi u jevrejskoj pradomovini, na „Zimriji” – najprestižnijem jevrejskom horskom festivalu, koji se počev od 1952. godine redovno održavao svake treće, a kasnije svake druge go-

¹⁷Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXVI, broj 9-12, septembar-decembar 1985, str. 77.

¹⁸E. Josif, „Koncert pesama naroda sveta”, Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXVII, broj 3-4, mart-april 1986, str. 41.

dine. Pravila festivala bila su uvek ista: horovi su u okviru jednog od ateleja uvežbavali kompozicije za zajednički nastup, a izvodili su i sopstveni petnaestominutni program – kombinaciju jevrejskih kompozicija i dela iz zemlje koju predstavljaju. „Baruh” se predstavio izraelskoj publici kraćim ili dužim nastupima u Jerusalimu i Tel Avivu, te u pojedinim kibucima. Prilikom različitih susreta sa drugim horovima, u okviru manifestacija „Hor horu”, izvodio je pretežno dela jugoslovenskih autora. Po povratku iz Izraela baruhovci su se iskrcali na Kipar, gde su održali jedan koncert u antičkom amfiteatru kod letovališta Pafos, blizu luke Limasol.¹⁹ „Zimrija” 1986. bila je ujedno i kraj jednog značajnog razdoblja u novijoj istoriji hora „Braća Baruh”. Maestro Aleksandar Vujić, koji je ostavio vidnog traga na horu ne samo kao dirigent, već i kao kompozitor i aranžer, povukao se ustupivši mesto svom dotadašnjem asistentu Dejanu Saviću. Ova promena je dala horu novi kvalitet, jer sa novim dirigentom počelo je negovanje većih muzičkih formi, kao što su kantate, mise i druga vokalno-instrumentalna dela.

Prilika da se predstavi beogradskoj publici kao šef – dirigent hora „Braća Baruh” ukazala se Dejanu Saviću juna 1987. na ponoćnom koncertu jevrejske duhovne muzike u Likovnoj galeriji Kulturnog centra Beograda. Na programu su bile sledeće kompozicije:

- 1) R. Blam, „Jošev besejter”;
- 2) A. Vujić, „Avinu malkenu”;
- 3) Š. Vinaver, „Mašpil gejim”;
- 4) L. Levandovski, „Enoš”;
- 5) L. Levandovski, „Ma tovu”;
- 6) L. Levandovski, „Psalm 150”;
- 7) F. Šubert, „Tov lehodos”;
- 8) S. Sulcer, „Psalm 111”.

Kompozitor Enriko Josif opisao je nastup kao pravu renesansu hora, koji je podsećao na dane kada ga je vodio proslavljeni dirigent Bogdan Babić. Nije štedeo reči da opiše kvalitet izvođenja: usklađenost glasa, dobro odabranu dinamiku, dobru dikciju: „Dejan Savić je uspeo da hor dovede do bitne tačke prevazilaženja onih inače zavodljivih zamki kojima ne odolevaju mnogi amaterski horovi i da uverljivo ostvari sadržaj izvedenih kompozicija.”²⁰

¹⁹ A. Levi, „Hor 'Braća Baruh' u Izraelu i na Kipru”, *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXVII, broj 7-8, juli-avgust 1986, str. 9.

²⁰ E. Josif, „Koncert jevrejske duhovne muzike”, *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXVIII, broj 5-8, maj- avgust 1987, str. 49.

Učešće hora na festivalu u Kardici 1985. godine nije ostalo neapaženo i „Baruh” je septembra 1987. dobio priliku da se ponovo predstavi grčkoj publici. Nastup hora je bio toplo primljen i „Baruhu” je ukazana čast da zatvori festival, u društvu jednog grčkog i jednog poljskog hora, izvođenjem kantate „Gloria” kompozitora T. Trakta. U Grčkoj je dirigovao i asistent Aleksandar Spasić, mnogo godina kasnije i sam šef – dirigent Hora „Braća Baruh”.²¹

Sledeća, 1988. godina, ostala je zapamćena po trima značajnim turnejama. Prvo, početkom meseca jula, „Baruh” se predstavio ljubiteljima horskog zvuka na XII jugoslovenskim horskim svečanostima u Nišu. Mesec dana kasnije učestvovao je na novoj „Zimriji”, posvećenoj 40-todišnjici osnivanja države Izrael. Najzad, početkom oktobra hor je nastupio na smotri u Peskari. Hor je učestvovao i na festivalu na niškoj tvrđavi, koji je uživao izuzetan ugled u socijalističkoj Jugoslaviji: na njemu su se svake parne godine okupljali vodeći horovi iz cele bivše SFRJ. Redovno je učestvovalo i par inostranih horova, ovog puta „Studio vocale” iz Karlsruoa (SR Nemačka) i Madrigalski hor iz Kardice. Svaki ansambl je participirao u nekom od ateljea i samostalno nastupao. „Baruh” se predstavio sledećim programom:

- 1) A. Vajner, M. Gebirtig, „Es brent”;
- 2) M. Živković, „Najmanja pesma”;
- 3) R. Blam, „A-Dudele”;
- 4) S. S. Mokranjac, „Jedanaesta rukovet”;
- 5) S. Sulcer, „Psalm 111”.

U društvu hora iz Karlsruoa i beogradskog „Španca” uvežbavan je atelje „Čičesterski psalmi” Leonarda Bernštajna, efektno delo koje je do dana današnjeg ostalo jedan od hitova hora „Braća Baruh”. Aleksandar – Aca Levi nadahnuto opisao je nastup hora na Dvanaestom niškom festivalu: uzbudljivu i potresnu interpretaciju pesme „Es brent”, sa solistkinjom Anom Jovanović, „čiji mecosopran pleni lepotom”, kao i mladalački poletno izvođenje „Najmanje pesme” Mirjane Živković. Najveći prostor posvetio je izvođenju Mokranjčeve „Jedanaeste rukoveti”, jer kod ovog toliko puta slušanog dela „uvek treba pronaći nešto novo u izvođenju, a pri tom ne zanemariti njegovu autentičnost i tradicionalnu prepoznatljivost”.²² Nasuprot Leviju, žiri i kritika bili su manje naklonjeni „Baruhu”.²³

²¹Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXVIII, broj 9-10, septembar-oktobar 1987, str 50.

²²A. Levi, „Veliki uspeh hora 'Braća Baruh' u Nišu”, *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XXXIX, broj 5-8, maj-avgust 1988, str. 69.

²³V. kritiku Mirjane Ivanović, *Narodne novine*, Niš, 8. jula 1988.

Hor je ipak imao jednu osobinu, koja ga je oduvek krasila, a to je neverovatna sposobnost da se dopadne publici, čak i onda kada nastup nije baš na visini! Verovatno je tajna bila u jednom slobodnijem odnosu na relaciji dirigent – ansambl i, u celini, rasterećenijem pristupu nastupima, koji su oslobađali pevače od treme na koncertnom podijumu. Tako je „Baruh” osvojio prvu nagradu publike i plaketu Stenlija Tompsona, koja je dodeljivana najpopularnijem horu.

Veliki uspeh hora na „Zimriji” 1986. doprineo je da „Baruh” bude počastvovan pozivom da učestvuje na proslavi posvećenoj 40-togodišnjici osnivanja moderne države Izrael 1988. godine. Ugled koji je ansambl stekao dve godine ranije omogućio mu je da svojim nastupom, u amfiteatru Hebrejskog univerziteta na Maunt Skopusu u Jerusalimu, zatvori festival. Štaviše, „Baruh” je jedini dobio mogućnost da peva na bis, na veliku radost publike. Boravak u Izraelu protekao je i u znaku susreta sa značajnim ličnostima javnog života zemlje domaćina. Upriličen je bio ručak Dejana Savića sa izraelskim ministrom kulture i obrazovanja Jichakom Navonom. Nisu izostali ni manji nastupi, kao ni turističko razgledanje Svete zemlje.²⁴

Na kraju uspešne godine, usledilo je učešće na „Incontri Polifonici” u Peskari. Hor se predstavio na tri samostalna nastupa:

- 1) Svetski klasici;
- 2) Jevrejski autori;
- 3) Jugoslovenski autori.

Na završnoj večeri svi horovi su izveli „Antiphon” Antona Bruknera. Čast da diriguje ovim zajedničkim nastupom pripala je Dejanu Saviću.²⁵

Naredna, 1989. godina, koja se završila iznenadnim, ali i dugo priželjkivanim padom Berlinskog zida, nije za „Baruh” bila ispunjena događajima kao prethodnih nekoliko. Hor je tokom leta učestvovao na Prvom međunarodnom festivalu muzike XX veka u Levadiji (Grčka). Imao je dva nastupa: prve večeri izvedena su dela Rafajla Blama, Minte Aleksinačkog, Bele Bartoka, Stevana Hristića i Julijusa Hajesa, a druge večeri je na programu bio čuveni Foreov „Rekvijem”. Solisti su bili Jasminka Nikolić i Zoran Maksić, dok je klavirska pratnja bila poverena Aleksandru Spasiću. Po povratku iz Grčke, hor je nastupio na Vranjanskom kulturnom letu i na smotri „Mermer i zvuci” u Arandelovcu. Uprkos velikoj sparini i potom

²⁴Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXIX, broj 5-8, maj-avgust 1988, str. 70.

²⁵Jevrejski pregled, Beograd, godina XXXIX, Broj 9-12, septembar-decembar 1988, str. 53.

pljusku, publika je do kraja pratila nastup hora na otvorenoj sceni. Ovog puta se kao solista istakao tenor Damir Simončić.²⁶

U godini obeleženoj optimizmom

Godine 1990. pred Jugoslavijom su se otvorile sjajne perspektive: dinar je postao stabilan, plate visoke. Zemlja je doživela pravi ekonomski procvat, dok je crvotočni samoupravni socijalizam počeo da se raspada. Mladi su verovali da im predstoji blistava budućnost u ujedinjenoj i odinstinski demokratskoj Evropi. Međutim, san čitave jedne generacije srušile su autistične nacionalne birokratije. Ubrzo je nastupio dugogodišnji jugoslovenski košmar.

Te godine hor „Braća Baruh” bio je veoma aktivan. Tokom proleća izveo je, u saradnji sa orkestrom „Natan” Mocartovu „Misu Brevis”. Usledila je turneja po unutrašnjosti Srbije, u okviru tada popularne kampanje osnivanja podružnica Društva srpsko-jevrejskog prijateljstva. Hor je izvodio prigodan program u Lazarevcu, Šapcu, Valjevu i Sokobanji. Tada se publici prvi put predstavila nova asistentkinja dirigenta Tatjana Mihić „koja je odmah pokazala da je spremna da se uhvati u koštac i sa najtežim zadacima.”²⁷

Početak jula „Baruh” je učestvovao na XIII jugoslovenskim horskim svečanostima u Nišu. U društvu tada elitnih jugoslovenskih horova našli su se gosti iz inostranstva: „Zaus kantatski hor”, iz Zandama (Holandija), „Reut” iz Ra’anane (Izrael), Gradski kamerni hor iz Madrida i „Siriul” iz Rumunije. U propozicijama festivala tražilo se da se odabrani program horova bazira na folklornoj baštini. Takođe, svaki hor je mogao da uzme učešća u jednom od ponuđenih ateljea, seminara i diskusionih tribina. Ateljei su bili: „Mladi dirigenti”, „Bedžih Smetana, češka pesma”, „Horska tradicija severa i juga” i „Horska muzika mediteranskog područja”. Tema seminara bila je „Moteti i korali J. S. Baha”. Hor „Braća Baruh” nije učestvovao u ponuđenim ateljeima, ali je sa „Proleterom” iz Sarajeva i horom niške više muzičke škole, na završnoj večeri, premijerno izveo delo „Naissi laudes”. Ova „moderna elektronska muzika praćena nizom scenskih efekata, najviše svetlosnih” (kako se izrazio kritičar prištinskog *Jedinstva*), sarajevskog kompozitora Josipa Magdića, napisana je kao porudžbina festivala. Prilikom samostalnog nastupa „Baruh” je izveo sledeći program:

²⁶ *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XL, broj 1-4, januar-april 1989, str. 51

²⁷ *Jevrejski pregled*, Beograd, godina XLI, broj 3-6, mart-juni 1990, str. 53.

- 1) S. S. Mokranjac, „Primorski napjevi“;
- 2) Li Po, „Noćno veselje“;
- 3) Minta Aleksinački, „Svatovske šaljivke“;
- 4) K. Berić, „Sefardske pesme“;
- 5) M. Lavri, „Hora“.²⁸

Mediji su vrlo intenzivno pratili ove, poslednje opštejugoslovenske horske svečanosti. Sačuvano je više prikaza i kritika nastupa pojedinih ansambala, kao i festivala u celini. Tako je kritičar niških *Narodnih novina* Mihailo Ignjatijević zapisao da se „estetskim vrhuncem prve festival-ske večeri može smatrati nastup hora 'Braća Baruh'“, i u metaforičnom stilu zaključio: „Geometrijska preciznost izraza, koji nijednog trenutka nije bio lišen svežine i prijemčivosti, svedoči da je ovo ansambl kvalitetnih pevača koji seizmografski precizno reaguju na maštovite pokrete dirigenta Dejana Savića“²⁹ Prema kritičarki Branki Radović, „Baruhov“ program bio je sastavljen „po meri JHS ... od naše tradicije, preko svetske folklorne baštine, do premijernog izvođenja domaćeg dela.“³⁰

Leto započeto nastupima u Nišu nastavljeno je učešćem na festivalu u Kantonigrosu, Španija. Hor je izvedeci standardna dela sa svog repertoara imao solidan uspeh. Najzad, krajem avgusta, hor je učestvovao na festivalu „Budva, grad teatar“. Ovim je završena jedna veoma uspešna sezona.

Istrajavanje uprkos teškoćama

Započete sa tako puno optimizma, devedesete godine su se pretvorile u jednu od najtragičnijih epoha u novijoj istoriji zapadnog Balkana. Besneli su ratovi u kojima Srbija „nije učestvovala“, dok su na zidovima širom zemlje visile čitulje sa fotografijama mladih vojničkih lica: ime i prezime, 1972–1991... Sankcije, potpuna izolacija, ekonomski slom, pljačka, glad, kolone izbeglica... Slom svih pravih vrednosti: ružičasta televizija i bahatost i primitivizam kao poželjni modeli ponašanja. Na kraju i bombardovanje avijacije Severnoatlatske vojne alijanse! Jedinu svetlu tačku te decenije činili su uspesi jugoslovenskih košarkaša na velikim takmičenjima i građanski protesti koji su, najzad, 5. oktobra 2000. urodili plodom i omogućili perspektivu Srbiji i njenim građanima.

²⁸ Program trinaestih Jugoslovenskih horskih svečanosti, Niš, 3-7. jul 1990.

²⁹ Narodne novine, Niš, 6. juli 1990.

³⁰ „Jugoslovenske horske svečanosti“, Niš, Bilten br. 4, 6. juli 1990.

Hor „Braća Baruh” je opstajao uprkos nepovoljnim opštim društvenim okolnostima. U uslovima krize, inflacije i ratne psihoze bio je pribežište svima onima koji su kroz pesmu želeli da se oslobode bremena deprimirajuće stvarnosti. Hor je čak ostvario i neke značajne nastupe i turneje. Jedan od prvih nastupa u poslednjoj deceniji XX veka bio je u novosadskoj sinagogi, jula 1991. Povod je bio otvaranje ovog hrama i koncertne dvorane, posle dugotrajne rekonstrukcije. Na programu su bile standardne sinagogalne kompozicije. „Sinagogu su ispunile religiozne melodije i tužni vapaji. Izuzetnoj atmosferi na ... koncertu svoj doprinos su dali i odlični solisti: Slavoljub Kocić, tenor, Ana Jovanović, alt, Jasminka Nikolić, sopran i Nikola Mijailović, bariton, koji su bili poneti značajem događaja i posebnim ugođajem. Glumac Predrag Ejduš je govorio stihove molitvi koje smo slušali. Solista na električnim orguljama bio je Srđan Jaraković, a na harfi Dijana Sretenović.”³¹

Avgusta 1991. hor je nastupio u Švajcarskoj, kao učesnik festivala u Nojšatelju. Turneja je održana u vreme zatišja između kratkotrajnog rata u Sloveniji i onog daleko dugotrajnijeg i krvavijeg u Hrvatskoj. „Baruh” je nastupio u dve kategorije: mešoviti hor od 20 do 50 pevača i ženski hor od 20 do 50 pevača. Obe kategorije imale su obavezni program i program po izboru učesnika u trajanju do 15 minuta, pri čemu je jedna od kompozicija morala da potiče iz zemlje koju je hor predstavljao.

Obavezne kompozicije za mešoviti hor bile su:

- 1) F. Pulank, „Belle et ressenblante”;
- 2) A. Kosevski, „Entliček”.

Program po izboru hora činili su:

- 1) Dž. Benet, „Weep, o mine eyes”;
- 2) S. Binički, „Hvalite”;
- 3) E. Amiran, „Ki mi Cion”.

U kategoriji ženski hor obavezan program bio je:

- 1) B. Martinu, „Daj mi, Bože”;
- 2) J. Brams, „Der Bräutigam”.

Program po izboru hora bio je:

- 1) J. Galus, „Pueri concinite”;
- 2) S.S. Mokranjac, „Primorski napjevi”;
- 3) V. Nees, „Ricordi di Sicilia”.

³¹ N. Savković, „Obilje koncerata”, *Dnevnik*, Novi Sad, četvrtak 11. jul 1991.

Hor je imao još jedan, netakmičarski nastup. Program je bio slobodan.³²

U proleće 1992. svega par dana pre nego što su Ujedinjene nacije izglasale embargo tada već formiranoj SR Jugoslaviji, hor je nastupio na festivalu u Korcu, u Irskoj. Takmičari su bili obavezni da sprema "à cappella program koji mora da pokrije period od 400 godina, da bude širok ali i izbalansiran i koherentan, pri čemu mora da sadrži i originalno delo živog kompozitora iz zemlje odakle dolazi hor". Poštujući propozicije, hor "Braća Baruh" je izveo sledeći program:

- 1) Dž. Benet, „Weep, o mine eyes“;
- 2) M. Hajdn, „Tenebrae factae sunt“;
- 3) S. S. Mokranjac, „Tebe Boga hvalim“;
- 4) E. Amiran, „Ki mi Cion“;
- 5) V. Simić, „Pošla moma na voda“.³³

Izvan takmičenja, hor je imao još nekoliko nastupa sa svojim uobičajenim programom.

Jula 1992. održane su XIV ugoslovenske horske svečanosti u Nišu. Surovi građanski rat besneo je širom bivše Jugoslavije, Srbija se već nekoliko meseci nalazila u izolaciji, tako da je ovaj, prvi niški festival održan po raspadu SFRJ, bio znatno skromnijeg obima. Trajao je svega tri dana i na njemu su učestvovali samo horovi iz Srbije i Crne Gore. Hor „Braća Baruh“ učestvovao je u ceremoniji svečanog otvaranja, izvodeći u saradnji sa Niškim simfonijskim orkestrom i združenim niškim horovima Betovenovu „Fantaziju za klavir hor i orkestar“. Dirigovao je Dejan Savić, tada šef – dirigent Niškog simfonijskog orkestra; solista na klaviru bio je Dušan Trbojević. Druge festivalske večeri hor je imao samostalan nastup. O njemu je zabeleženo sledeće: „Beogradski jevrejski hor 'Braća Baruh' izveo je interesantan i šarolik program od Orlanda di Lasa do muzike jevrejskih kompozitora malo poznatih u nas.“ Pohvaljen je izbor kompozicije „Oče naš“ Josifa Marinkovića (odlomak iz „Liturgije“), dok je kritičar bio manje naklonjen izvođenju Tajčevićevog „Jedin svjat“ i Puletkovog „Belle et ressemblante“. Lepim rečima bilo je praćeno izvođenje Bernštajnovog „Simhu'na“ i „Tov le hodos“ Levandovskog.³⁴

³² 4ème Festival choral international de Neuchatel.

³³ 39th Cork international Choral Festival, April 30th-May 3rd 1992, Programme.

³⁴ N. Todorović, „Drugo festivalsko veče, Jugoslovenske horske svečanosti“, Niš, Bilten br. 5, 5. jul 1992.

Godine 1993. i 1994. protekle su bez značajnijih događaja vezanih za hor. To je bio danak opštoj krizi društva. Rat u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, izopštenje čitave zemlje iz međunarodne zajednice, rekordna inflacija i potpuni ekonomski slom, primitivizam... Takve okolnosti nisu mogle povoljno da deluju na umetnički amaterizam u celini, pa samim tim ni na razvoj hora. Ansambl se zadovoljio skromnijim nastupima, a kao značajniji događaj treba izdvojiti koncert u Banja Luci 1994. godine. Prolazak kroz ratom zahvaćena područja i pevanje u uslovima ratnog stanja predstavljali su značajno iskustvo učesnicima turneje. Naredne godine su Ujedinjene nacije delimično ublažile embargo SR Jugoslaviji. Hor „Braća Baruh” je tu povoljnu okolnost iskoristio i prijavio se na takmičenje u Arnhemu, Holandija. Festival, čiji je pokrovitelj bila poznata fabrika piva „Hajneken” (što je, podrazumeva se, podstaklo mnoge pevače da pohađaju redovno probe i time zasluže polazak na put) bio je mnogim članovima prva prilika da, posle nekoliko godina provedenih u izolaciji, otputuju i borave u jednoj razvijenoj zapadnoevropskoj zemlji. Pevači su bili smešteni po privatnim kućama. Imali su prilike da se upoznaju i druže sa domaćinima, pa su neki ostali u kontaktu sa njima i posle povratka kući. Jedan dan boravka u Holandiji bio je, naravno, rezervisan za organizovani obilazak Amsterdama. U okviru festivala, pored redovnih takmičarskih aktivnosti, „Baruh” je nastupio i na humanitarnom koncertu, održanom u naselju specijalno projektovanom za paraplegičare.³⁵ Krajem avgusta 1995. „Baruh” je učestvovao na festivalu „Horovi među freskama”, u Galeriji fresaka. Između ostalog, bio je izveden Verdiv „Stabat mater”.

Naredne, 1996. godine, hor je imao daleko više uspeha. Pre svega, maja meseca nastupio je u svečanoj sali Jevrejske opštine Beograd. Na programu je bila, osim uobičajenih sinagogalnih kompozicija, i „Gloria” Antonija Vivaldija.³⁶ Ovo efektno vokalno-instrumentalno delo baroknog majstora postalo je jedan od hitova hora „Braća Baruh”. Na istom koncertu nastupio je i tenor Nikola David, danas ugledni solista Opere u Augsburgu i predani tumač jevrejske solo pesme.

Jerusalim...

Posle solidnog nastupa na XVI jugoslovenskim horskim svečanostima u Nišu, avgusta 1996. krenuo je „Baruh” put Izraela, na novu „Zimri-

³⁵ *Usmena svedočenja pevača Desanke Drobac i Novaka Apića.*

³⁶ *Program koncerta, subota 11. maj 1996. u 20h.*

ju”, organizovanu u čast trihiljadite godišnjice od kako je Jerusalem postao prestonica jevrejskog naroda. Proteklo je osam godina od poslednjeg putovanja hora u jevrejsku pradomovinu. Njegov sastav se za to vreme značajno izmenio, pa je svega nekolicina pevača mogla da se pohvali da je učestvovala na „Zimriji”, 1988. godine. Štaviše, ogromnoj većini članova, tada studentima i srednjoškolicima, bio je to prvi put da su kročili na tlo Izraela. Doživljaj je bio izvanredan: u kampusu Hebrejskog univerziteta na Maunt Skopusu, u Jerusalimu, smestilo se više stotina pevača iz celog sveta. Bio je tu hor „Lira” (nekada „Moša Pijade”, hor pri Židovskoj općini Zagreb), jevrejski hor iz Beča, nekoliko jevrejskih horova iz Brazila, Urugvaja, SAD, dva iz Velike Britanije i više horova iz zemlje domaćina. Nastup hora bio je izvanredan. Ponovo je „Baruhu”, kao i 1988, pripala čast da svojim nastupom zatvori festival. Na programu su bili:

- 1) S. Hristić, „Svjati bože”;
- 2) M. Janovski, „Ahavat olam”;
- 3) M. Tajčević, „Staroserbijanske”;
- 4) S. S. Mokranjac, „Osma rukovet”;
- 5) A. Vujić, „Hasidska pesma”.

Većinom neiskusni pevači imali su jaku tremu kada su izašli pred ogromni jerusalimski auditorijum. Kao da im je to pomoglo da ostvare odličnu, potresnu interpretaciju vrlo zahtevnog Hristićevog dela. Sledila je kompozicija Janovskog, sa mecosopranom Jelenom Vlahović kao solistom, zatim Tajčevićev splet pesama iz stare Srbije i odlična interpretacija Mokranjčeve „Osme rukoveti”. Na kraju, „Hasidska pesma” – delo efektno, ali i veoma teško, koje zahteva apsolutnu ritmičku preciznost. Pogreši li ma koji glas u ritmu – sve je gotovo! Ponesen publikom koja je svaku izvedenu kompoziciju prihvatala sve zagrejanije, „Baruh” je izveo Vujićevu kompoziciju kao u transu. Eksplozija oduševljenja u publici! Frenetični aplauzi, povici „Bravo! Bravo! Biiiiis!” Sevanje bliceva iz gledališta! Mladi i neiskusni pevači, kao i oni iskusniji, stajali su zbunjeni, ne verujući da su ostvarili takav uspeh. Kao i prethodni put „Baruh” je jedini dobio privilegiju da peva na bis. Izveden je „Ki mi Cion” E. Amirana, praćen burnim bodrenjem publike.

Posle uspešnog nastupa, horisti su mogli da se posvete uživanjima u čarima Izraela. Usledila su uzbudljiva lutanja po starom delu Jerusali-
ma, penjanje na Masadu, kupanje u Mrtvom moru i Galilejskom jezeru, posete Haifi i Tel Avivu. Celu turneju hora pratila je ekipa Radio-televizije Srbije, predvođena novinarkom Vesnom Jugović. Bio je snimljen višečasovni materijal, od kog je napravljena odlična polučasovna TV reporta-

ža, koja je bila premijerno prikazana tokom 1997. godine. Na ovoj turneji se stvorilo jedno novo jezgro hora koje je bilo njegov motor narednih nekoliko godina.

... i posle njega

Posle uzbudljive zime 1996/97, kada je cela Srbija bila na nogama protestujući zbog krađe glasova na izborima, ponovo je proleće bilo rezervisano za celovečernje koncerte koji se pamte. Hor je aprila 1997. nastupio u prepunoj sali Kolarčeve zadužbine, izvodeći vrlo mudro sastavljen program. Naime, maestro Dejan Savić je odabrao desetak jevrejskih, pravoslavnih i luteranskih kompozicija, napisanih na tekst Davidovih psalama. Svaku horsku kompoziciju su najavljivali naratori, Nada Blam i Ivan Bekjarev, recitujući stihove iz Starog zaveta. Program je bio sledeći:

- 1) S. Rosi, „Elohim hašivenu” - Psalm 80;
- 2) F. Šubert, „Tov lehodos” – Psalm 92;
- 3) J. Brams, „Psalm 51”;
- 4) M. Tajčević, „Treći duhovni stih” – Psalm 39;
- 5) P. Konjović, „Na rijekah vavilonskih, duhovni koncert” – Psalm 137;
- 6) R. Blam, „Jošev besejter” – Psalm 91;
- 7) Z. Kodalj, „Psalm 121”;
- 8) S. Sulcer, „Psalm 111”;
- 9) L. Bernštajn, „Čičesterski psalmi”;
- 10) L. Levandovski, „Psalm 150”.³⁷

Te večeri se na bini „Kolarca” stisnulo preko devedeset pevača. Pevali su nadahnuto i izražajno. Vrhunac koncerta, nesumnjivo, bilo je izvođenje Bernštajnovih „Čičesterskih psalama”. Ovo efektno delo u tri stava za hor, vokalne soliste, harfu, udaraljke i orgulje (orkestar) izazvalo je ovacije publike. Kao vokalni solisti nastupili su: Marina Trajković – sopran, Ana Jovanović – mecosopran, dečak Marko Imšir – sopran, Slavoljub Kocić – tenor i Živojin Ćirić – bariton. Željka Sponza-Verbič je svirala harfu, Srđan Palačković udaraljke, a Olga Đorđević orgulje. Čitav spektakl režirao je Egon Savin.

U prvoj polovini 1997. godine „Baruh” je nastupio i u Banja Luci, na zajedničkom koncertu sa svojim domaćinom, horom „Jedinstvo”. Na

³⁷ Program koncerta, Dvorana Kolarčevog narodnog univerziteta, utorak 15. april 1997.

samostalnom nastupu, u okviru ove turneje izvedeni su, između ostalog, odlomci iz Vivaldijeve „Glorije”. Pred početak leta hor je nastupio u Galeriji fresaka, izvodeći delimično izmenjen program iz „Kolarca”.

Godina 1998. nije bila uspešna kao prethodne dve. Uzroka je bilo više: umor, zasićenje i fluktuacija – neizlečiva boljka svih amaterskih ansambala. Hor se prijavio za učešće na novoj „Zimriji”, ali zbog finansijskih i još nekih razloga od puta u Izrael nije bilo ništa. U isto vreme, neki drugi, tek formirani horovi, obezbedili su jake sponzore koji su im omogućili atraktivne turneje. U leto 1998, posle solidnog nastupa na XVII jugoslovenskim horskim svečanostima u Nišu, na kojem je dirigovala asistentkinja Ana Simić, hor je bio pred raspadom. Ne tako mali broj pevača, privučen zanimljivim putovanjima, prešao je u druge ansamble. Sa prilično oslabljenim sastavom, „Baruh” je krajem godine nastupio na Smotri horova u organizaciji Saveza kulturno-umetničkih društava Beograda (naslednica nekada čuvene manifestacije “Jugoslavijo, jačaj sve moćnija...”). Dirigujući standardni program, beogradskoj publici se tada predstavio novi asistent, Uroš Stepanović, danas umetnički rukovodilac Hora „Braća Baruh”. Nekoliko dana kasnije, hor je u svečanoj sali Jevrejske opštine Beograd ponovo izveo Vivaldijevu „Gloriju”. Dirigovao je ponovo Uroš Stepanović, kome je ovo ujedno bio i jedan od ispita u okviru magistarskih studija.

Godine 1999. Srbiju i njene građane zadesila je nesreća na koju nije ni potrebno podsećati. Posle višemesečne psihoze, žestokih oružanih borbi na Kosovu između državnih organa i albanskih pobunjenika i diplomatskih pritisaka velikih sila, usledilo je tromesečno svakodnevno bombardovanje vojnih i civilnih ciljeva širom Srbije. Svega tri nedelje pre intervencije Severnoatlantske alijanse, hor je izveo u dvorani Kolarčevog narodnog univerziteta „Stabat Mater” Đoakina Rosinija, u saradnji sa Beogradskom filharmonijom. Nastup je bio ispod očekivanja. Osetilo se da novi, prilično podmlađeni sastav, nije uspeo na probama da do kraja savlada zahtevnu partituru. Verovatno je i strah od neizvesne budućnosti, koji je tog ranog proleća ovladao svim građanima Srbije, uticao na kvalitet izvođenja.

Hor je bio aktivan tokom sva tri meseca bombardovanja. Probe su se održavale u uobičajenim danima – utorkom i petkom, ali u neobičnim popodnevним terminima. Tog proleća, čiju odistinsku lepotu niko nije primetio, odlazak na hor omogućio je pevačima da makar privremeno zaborave na stvarnost, na besmislenost položaja u kome su se našli. Jednog majskog popodneva u dvorani Kolarčeve zadužbine izvedene su u društvu orkestra „Pro Klasika” dve Mocartove kompozicije, „Sancta Maria” i divni „Ave verum corpus”.

Krajem avgusta 1999. hor je otputovao u severnu Grčku. Kako se izrazila Desanka Drobac, dugogodišnji i predani član „Baruha”, bila je to ubedljivo najdinamičnija, najudobnija i najlepša turneja, u trajanju od 12 dana. Hor je održao desetak koncerata u Janjini i okolnim manjim mestima. Program je bio uobičajen, obogaćen numerom „Fortuna imperatrix mundi” iz „Karmine burane” Karla Orfa i Eftimijadisovom „Karagunom”. Kao što to obično biva, kod grčke publike najbolje prolaze kompozicije grčkih autora, i „Karaguna” je uvek bila praćena gromkim aplauzima. Uprkos pevačkim obavezama, horisti su imali vremena da obilaze mnoge znamenitosti Epira i okoline. Bili su u Zevsovom proročištu u Dodoni, boravili su ceo dan na Krfu. Turneju je vodio, zbog prezauzetosti Dejana Savića, asistent Uroš Stepanović.

Krajem godine hor je ponovo predvođen Urošem Stepanovićem gostovao u Banja Luci. Još jednom je održan zajednički koncert sa banjalučkim „Jedinstvom”.

Poslednja godina u XX veku protekla je u znaku izvođenja Bahove Kantate br. 61 „Nun komm, der Heiden Heiland” i Vivaldijeve „Glorije” i „Creda”. Ova vokalno-instrumentalna dela izvođena su u nekoliko navrata u Beogradu i Novom Sadu. Početkom jula 2000. hor je nastupio na XVIII jugoslovenskim horskim svečanostima u Nišu.

Jesen 2000. bila je burna: izbori od 24. septembra, izborna krađa, masovni protesti i demokratska revolucija 5. oktobra. Hor tada, naravno, nije radio, a pevači su, svako na svoj način, dali svoj doprinos demokratskim promenama. Te iste jeseni došlo je do promene dirigenta hora „Braća Baruh”. Dejan Savić se povukao, posle gotovo decenije i po rada, preopterećen obavezama u Beogradskoj operi (čiji je postao direktor), kao i različitim gostovanjima u inostranstvu. Novi dirigent postala je Tatjana Mihić, koja je imala debi upravo sa „Baruhom”, u leto 1990. godine.

Posle dvehiljadite

Prevažodni zadatak Tatjane Mihić, prvog dirigenta Hora „Braća Baruh” u XXI veku, bio je obnova članstva jer, kao što to obično biva, svaka promena horovođe dovodi do osipanja pevača. Ovog puta je osipanje bilo ozbiljno, zato što je Dejan Savić ostavio vidnog traga na horu i mnogi su članovi ansambla bili nezadovoljni promenom. Tokom proleća 2001. primljen je veliki broj novih pevača, koji sada čine novo jezgro hora. Njihov debi bio je jula 2001. u okviru smotre „Kastel 2001” u Banja Luci.

Tokom jeseni 2001. održan je veći broj manjih koncerata u Beogradu, što samostalnih, što u saradnji sa horom „Mladen Stojanović” iz Prijedora.

U proleće 2002. godine, „Baruh” je imao dva zajednička koncerta sa „Hašiom”, horom pri Jevrejskoj opštini u Novom Sadu, i nastupio je na Drugom međunarodnom festivalu horova „Zlatna vila” u Prijedoru.

Prve nedelje avgusta „Baruh” je učestvovao na takmičenju „Vivace 2002” u Mađarskom gradiću Vespreamu. Nastupio je u interesantnom društvu horova iz Finske, Poljske, ruske republike Alanije (Severna Osetija), Estonije i Grčke. Moto festivala bio je „Radost življenja”, tako da je „Baruh” za takmičarski nastup odabrao lakši program, čiju su okosnicu činile kompozicije koje je horu ustupio prof. Džoša Džekobson, osnivač i dirigent hora „Zamir” iz Bostona (SAD), ujedno i najveći autoritet kada je u pitanju jevrejska muzika. „Baruh” je ostavio lep utisak i kod publike i kod žirija, ali su nagrade izostale: apsolutni i zasluženi pobednik bio je hor „Arion” iz Vladikavkaza (Alanija, Rusija), dok je nagradu publike osvojio simpatični Hor prijatelja moderne muzike iz Atine, koji je izvodio obrade pop pesama. „Baruh” je možda nastupio previše akademski pa zato, uprkos kvalitetnom izvođenju programa i toplom prijemu publike, nije imao sreće prilikom dodele nagrada. U okviru festivala „Vivace 2002” hor je održao koncert jevrejske, pravoslavne, katoličke i luteranske muzike u gradskoj katedrali u Vespreamu.³⁸ Kao i obično, turneja je imala i onu neobaveznu stranu, koja se često trajnije ureže u sećanje od njenog službenog dela. Nisu izostala druženja sa članovima drugih horova, žurevi, nestašluci i kupanje u obližnjem Balatonu.³⁹ Pri povratku u Beograd hor je nastupio u sali Balint centra u Budimpešti. Kako je to jevrejski kulturni centar, program je bio sastavljen iz jevrejskih kompozicija.

Marta 2003. Tatjana Mihić je otišla na porodiljsko odsustvo, a novi dirigent postao je Aleksandar Spasić, takođe nekadašnji asistent. Tokom jednogodišnje saradnje sa Spasićem hor je osvežio repertoar nekim novim duhovnim kompozicijama, imao je više kraćih nastupa, tri celovečernja koncerta i dva učešća na festivalima: na „Zlatnoj vili” u Prijedoru i XLII međunarodnom konkursu horskog pevanja „Segizi” u Goriciji, u Italiji.

Učešće „Baruha” na „Zlatnoj vili” 2002. godine ostavilo je veoma povoljan utisak kod prijedorske publike, pa je solidan nastup hora na

³⁸ Vivace 2002. *Nemzetközi Kórusfesztivál, Veszprém 2002.* augusztus 2-5.

³⁹ L. Vesnić, „*I veselo i ozbiljno*”, Bilten Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, septembar 2002. str. 9.

ovom, trećem po redu festivalu, aprila 2003. godine, bio veoma toplo primljen. Na programu hora bili su:

- 1) J. Arkadelt, „Ave Maria”;
- 2) S. S. Mokranjac, „Osma rukovet”;
- 3) M. Tajčević, „Jedin svjat”;
- 4) L. Levandovski, „Enoš”;
- 5) L. Levandovski, „Ma tovu”.

Hor je u sklopu priprema za takmičenje u Goriciji, održao dva celovečernja koncerta: krajem maja u Kikindi i krajem juna u Galeriji fresaka, u okviru smotre „Horovi među freskama”. Maestro Spasić je kikindskoj publici pripremio poseban poklon izvođenjem kompozicije Franca Lissta „U slavu sv. Ćirila i Metodija”. Ovo delo za muški hor i orgulje imalo je svoju premijeru baš u Kikindi, davne 1885. godine.⁴⁰

U okviru festivala „Horovi među freskama”, hor se beogradskoj publici predstavio sledećim, multikonfesionalnim programom:

- 1) S. Hristić, „Svjati bože”;
- 2) M. Tajčević, „Jedin svjat”;
- 3) S. S. Mokranjac, „Njest svjat”;
- 4) J. Arkadelt, „Ave Maria”;
- 5) Anonim, „Adeste fideles”;
- 6) V. A. Mocart, „Ave verum corpus”;
- 7) K. Monteverdi, „Adoramus te Christe”;
- 8) Z. Kodalj, „Psalm 121”;
- 9) R. Blam, „Jošev besejter”;
- 10) L. Levandovski, „Enoš”;
- 11) L. Levandovski, „Ma tovu”;
- 12) L. Levandovski, „Tov lehodos”;
- 13) M. Finkelštajn, „Le dor va dor”.

Lepi šestoglasni motet „Adoramus te Christe” Klaudija Monteverdija bio je izveden po prvi put u Beogradu.

Najzad, prve nedelje jula, započelo je dugo očekivano putovanje u Italiju, na XLII međunarodni konkurs horskog pevanja „Segizi” u Goriciji. Hor „Braća Baruh” našao se u društvu dvadesetak izuzetno kvalitetnih ansambala iz više evropskih zemalja, SAD i Tajvana. „Baruh” je nastupio u tri kategorije:

⁴⁰ „Muzika tri konfesije”, Kikindske, 23. maj 2003.

- 1) Istorijski program:
 - a) K. Monteverdi, „Adoramus te Christe”;
 - b) L. Levandovski, „Enoš”;
 - c) Z. Kodalj, „Psalm 121”.
- 2) Vokalni ansambl do 12 pevača:
 - a) K. Manojlović, „Likuj dnes, Sione”;
 - b) M. Tajčević, „Jedin svjat”;
 - c) S. Hristić, „Svjati bože”;
 - d) S. S. Mokranjac, „Statija treća”.
- 3) Muzika bazirana na folkloru zemlje učesnika:
 - a) S. S. Mokranjac, „Druga rukovet”;
 - b) I. Bajić, „Srpkinja”;
 - c) S. S. Mokranjac, „Osma rukovet”.⁴¹

Za razliku od festivala u Vespremu, hor se u Goriciji nije pokazao u najboljem svetlu. Nastupi nisu bili na visini i samim tim je plasman bio loš. To je dovelo do izvesnih nesuglasica, koje su obeležile naredni period, ali, uprkos tome, u sećanju učesnika ostao je onaj lepši, turistički aspekt turneje. Baruhovci su imali priliku da uživaju u slikovitom severnoitalijanskom gradiću, da istražuju njegovu odlično očuvanu tvrđavu i da provedu ceo dan na izletu u Veneciji.

Decembra 2003. godine hor je nastupio na božićnom koncertu u ambasadi Italije. Program je, pored standardnih dela sa „Baruhovog” repertoara, sadržavao i neke prigodne kompozicije, kao što su božićna himna „Sveta noć”, „Božanski tropar” Isidora Bajića i numera „La tua danza”, iz Rosinijeve opere „Vilijem Tel”.

Naš put kroz vreme na ovom mestu se završava. Ove, 2004. godine, obeležava se 125. godišnjica postojanja Hora „Braća Baruh”. Na početku jubilarne godine ansambl je dobio novog umetničkog rukovodioca, Uroša Stepanovića, koji je, kao i njegovi prethodnici Dejan Savić, Tatjana Mihić i Aleksandar Spasić, načinio prve dirigenstke korake upravo sa „Baruhom”, kao asistent. Pred njim je odgovoran zadatak da od podmlađenog i nedovoljno iskusnog ansambla stvori ozbiljan hor, dostojan imena i reputacije koju je sticao tokom više od jednog veka. U tome će, verujemo, imati svesrdnu podršku i pevača i uprave.

⁴¹ 42° Concorso internazionale di canto corale “Seghizzi”, Gorizia, 3-7 luglio 2003.

Slika 15: Kolarčev narodni univerzitet, 1984. (vlasništvo H. Levija)

Slika 16: Pred nastup sa kvartetom Flori Jagode, Galerija fresaka 1985.
(vlasništvo M. Levija)

Osvrt na prošlost – pogled u budućnost

Danas možemo sa ponosom da se osvrnemo na pređeni put. U zemlji kao što je Srbija, čija istorija obiluje diskontinuitetima, u kojoj je retko koja ustanova starija od dva veka, 125 godina, koliko deluje Srpsko-jevrejsko pevačko društvo (Hor „Braća Baruh”), predstavlja veoma dug period. Za to vreme je hor, koji je prema istraživanjima profesora Džošue Džekobsona (Joshua Jacobson, North-Eastern University, Boston MA) verovatno najstariji aktivni jevrejski hor na svetu, prošao složen razvojni put, neodvojiv od razvojnog puta jevrejske zajednice sa trusnog južnoslovenskog prostora. Nastao je kao neveliki muški ansambl, u sredini koja nije mogla da prihvati bilo kakav javni angažman žene, uključujući i pevanje u horu. Počeo je sa radom u skućenoj školskoj učionici, u jevrejskoj mahali na današnjem Dorćolu, a prvo sredstvo za korepeticiju bila mu je violina. Postepeno, modernizacijom srpskog društva u celini, uključio se od kraja XIX veka, kao mešoviti hor, u javni i kulturni život Beograda i Kraljevine Srbije. Usledili su prvi zapaženiji nastupi, kao što su izvođenja Smetanine „Prodane neveste” i Mendelsonovog „Elijasa”, te prva putovanja u inostranstvo.

Posle prekida izazvanog balkanskim ratovima i Prvim svetskim ratom hor je nastavio sa radom. U Beogradu, u kome se posle 1918. godine značajno razvio društveni i kulturno-umetnički život, Srpsko-jevrejsko pevačko društvo igralo je zapaženu ulogu. Naročiti podstrek horu, u čijem su se radu u jednom trenutku osetili umor i zasićenje pevača, dalo je njegovo fuzionisanje sa mladim i perspektivnim Jevrejskim akademskim horom, izvršeno krajem tridesetih godina XX veka. Obnovljeni i podmlađeni hor imao je sve uslove za uspešan rad u jednom dužem periodu. Nažalost, usledili su Drugi svetski rat, slom Kraljevine Jugoslavije, okupacija i tragedija holokausta. Pedeset pevača, gotovo celokupno članstvo predratnog ansambla, i tri dirigenta našli su smrt u koncentracionim lo-

gorima, logorima smrti, i u borbi protiv fašizma. Takav gubitak nije imalo nijedno kulturno-umetničko društvo na ovim prostorima. Rat je ostavio teške i dugoročne posledice, ali se život morao nastaviti. Grupa preživelih članova hora angažovala se oko obnove njegovog rada. Tako je od 1952. godine ansambl postao ponovo aktivan, najpre kao Hor pri Jevrejskoj opštini Beograd, a od 1962. kao hor „Braća Baruh”. Obnovljeni ansambl brzo je počeo da igra značajnu ulogu u društvenom životu Beograda i socijalističke Jugoslavije. Tokom pet decenija obnovljenog rada hor je, predvođen istaknutim dirigentima, u saradnji sa brojnim solistima i orkestrima, ostvario veliki broj nastupa u zemlji i inostranstvu, gostovao u mnogim radio i TV emisijama, snimio dve LP ploče i jedan CD. Osvojio je više domaćih i međunarodnih priznanja.

Na kraju, mora se istaći uloga Hora „Braća Baruh” u savremenom društvu. To je oduvek bio hor mladih ljudi, dakle onih koji čine budućnost jednog društva, koji su po pravilu nosioci progressa. Njihovo nacionalno i versko opredeljenje je raznoliko, jer je hor, uprkos tome što je oduvek bio deo jevrejske zajednice, od početka okupljao i zbližavao Jevreje, Srbe, ostale južnoslovenske narode i pripadnike drugih nacionalnih grupa; okupljao je pripadnike različitih verskih zajednica i ateiste. Način na koji funkcionišu ovaj hor, čiji je repertoar ekumenski, kome je važno samo da li je muzika dobra, a ne čija je – treba da posluži kao uzor sličnim ustanovama. Jer, da bi jedno društvo bilo moderno i demokratsko, nije dovoljno da ima samo demokratske institucije, već mora da bude otvoreno prema drugima, da prihvati pravo na različitost, da poštuje baštinu drugih, kako bi drugi poštovali njegovu. Polazeći od sopstvenih tradicija, kao i od tragičnog istorijskog iskustva jevrejskog naroda Hor „Braća Baruh” treba da igra prosvetiteljsku ulogu, ulogu branitelja ideje etničke, verske i svake druge tolerancije. Na taj način može da doprinese usmeravanju srpskog društva ka pravim vrednostima, tokom njegovog trnovitog puta kroz tranziciju, i da i u budućnosti ostane paradigma moderne, otvorene i demokratske zajednice.

Prilozi

I. Izbor iz kritika

Rad Srpsko-jevrejskog pevačkog društva (Hora „Braća Baruh”) pratili su mnogi muzički kritičari i novinari kulturnih redakcija različitih listova, kasnije i elektronskih medija. Napisan je veliki broj tekstova o različitim nastupima hora tokom njegove duge istorije, ali ih je, zbog poznatih događaja iz prve polovine četrdesetih godina XX veka, sačuvano tek nekoliko iz perioda 1879–1941. Međutim, u periodu 1952–2004. broj kritika rasutih po različitim dnevnim listovima i časopisima i onih izgovorenih na radiju i televiziji zaista je veliki. Na ovom mestu pružićemo čitaocima izbor iz kritika od najstarije sačuvane, iz 1911. godine, do onih napisanih u novije doba.

Venac, 1911–1912, sv. 7, str. 435–436:

„Elija”, od F. Mendelsona. Posle prilično dobrog duhovnog koncerta družine „Stanković”, dolazi ovaj drugi, još uspeli, koncert Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Sam „Elija” je jedna od težih i finijih kompozicija Mendelsonovih te je čast od uspeha utoliko veća. Stoga našim sugrađanima Jevrejima neka je hvala, što su dali prilike beogradskoj publici da uživa u ovako dobro izvedenom koncertu.

O izvođenju Mendelsonovog oratorijuma „Elias” pisao je i poznati kompozitor Miloje Milojević u Srpskom književnom glasniku, 16. februara 1912:

Srpsko-jevrejsko pevačko društvo je sa dobrim materijalom sa kojim raspolaze, ne popunjavajući hor „ljubiteljima” pesme, marljivo pripremilo i, uz pratnju orkestra Kraljeve Garde, vrlo dopadljivo izvelo „Eliasa”. Na mene je prijatno uticala solidna, nepretenciozna, nenametljiva, skromna ali gotovo potpuno uspela interpretacija. Ranije nisam poznavao ovo društvo, i iz-

nenadio sam se, kada sam ga čuo. Ensemble jedan koji raspolaže najlepšom sposobnošću da kao celina utiče.

Muzički kritičar Pavle Stefanović je u beogradskoj *Pravdi* napisao veoma nadahnut tekst o celovečernjem koncertu Srpsko-jevrejskog pevačkog društva (neutvrđeni datum između dva svetska rata):

Dužnost muzičkog kritičara odvela me je jednog poznog sata prošlog dana u jevrejski hram, sefardsku sinagogu „Bet Jisrael”, gde je Srpsko-jevrejsko pevačko društvo priredilo duhovni koncert. Ozarilo me je to veće veličanstvenih vokalnih litanija nemačkog staroklasičara Mendla, nemačkog romantičara Mendelzona i francuskog impresioniste Ravela. Ozarilo me je mišlima uzvišenosti i osećanima čovečne i čovečanske ganutosti ...

Jedna visoko kulturna muzička priredba. Jedan vokalni koncert izatkan iz dramatski grandioznih tonskih priča o moćnom kralju Saulu, čija se duša zatrova zavišću i zlobom na mladog i odanog Davida ... Jedna duhovna manifestacija, teško ozbiljna i sumorna, puna sabranosti i nade u isti mah. Jedan prisebni i dostojanstveni gest zajednice i opštine, gorde na svoju visoku kulturnu tradiciju, ponosne na svoju prilagodljivost i toleranciju.

Zastajem na poslednjoj reči o značaju i vrednosti koncerta Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Zastajem setivši se reči proroka Jeremije (glava 29, stav 77): „I tražite dobro gradu u koji vas preselih i molite se za nj Gospodu, jer u dobru njegovu biće vaše dobro.”

Od doba kada ga Nabukadnezar¹ odvede u ropstvo vavilonsko pa do danas, sleđuje Izrael toj reči. Osvrćem se u dane svog detinjstva iz kog me zovu blage senke ratnih slika, Kumanovske bitke, Cera, Kosmaja, Prepolca, Lebane i ispolinske patnje srpske; gladnog i krvavog albanskog karavana nacije. Osvrćem se u te dane kada sam u novinama čitao imena i razabirao likove na nevešt看 fotografijama: Isak, Jakov, Nahmijas, Aron – pali za otadžbinu.

G. dr. Jakov Kalderon, uvodeći prisutne u koncert jednim odmerenim prostosrdačnim, istinskim, čestitim i vrlo obaveštajnim govorom, odao je priznanje narodu koji to drugarsko umiranje pamti i uvažava. Narodu koji prima vrednosti Mendelzona, vrednosti Ravela, vrednosti kulturnog Jevrejstva, vrednosti svečovečanske, jer ima vrednosti sopstvene. Iza toga, u osmo predvečerje Hanuke, blagdana veselja i slave za pobeđu Jude Makabejskog nad Antiohusom Epifanesom, kraljem rimskim² zapevao je hor Srpsko-jevrejskog pevačkog društva uzvišene polifone stavove grandioznog Hendlovo

¹Navuhodonosor, vladar Haldejskog Vavilona.

²Kraljem države Seleukida.

oratorijuma „Saul”. Horom je dirigovao znalački, nadahnuto, iskusno i visoko muzikalno g. Milan Bajšanski. Tenorske solo partije pevao je usrdno, toplo, mirno, sa dirljivom čestitošću, g. Isak Amar. Mendelsonove solo partije izvijao je čisti, bistri, od same rođene prirode lepi sopran g-ce Žane Meniše. Mesto orkestra, za klavirom je pratila zrelo, sigurno i spokojno, g-ca Vida Todorović. Tragičnu priču Njuberg Hemiltona, Hendlovog poete za „Saula”, jasnom dikcijom, poletno i samosvesno izgovarao je g. Moše Beraha (program je označavao kao korepetitora g. Moisa Hasona). Izvanredni, divni program dao je večeru pečat svečane, uzvišene čovečnosti. Onako uzvišene, kao što je to Mikelandelov uzvišeni kip Mojsija, prikaz „Večnog Žida” u teatru Habima, čovečanskog Jevrejstva u veličanstvenoj patetici Hendlovih oratorija ili Stari Zavet u prevodu Daničićevom.

Reč predavača, muzika Hendla, Mendelsona i Ravela, dočaraše nam nepromašivo ispolinski put Jevrejstva kroz vekove.

Beogradsko Vreme je u broju od 10. juna 1926. objavilo sledeću kritiku:

Gosp. Ivan Brezovšek osvetlao je obraz i sebi kao dirigentu i svome Srpsko-jevrejskom pevačkom društvu. Ono što su učinili zbilja je podvig i prevazilazi skromne mogućnosti prosečnih amatera i društva amaterskoga.

G. Brezovšek u moramo da zahvalimo da je izneo pred muzičku publiku delo ovoga opsega i ovoga zamaha. Kad bi inače mogao Beograd čuti jedan Hendlov oratorijum?³ Naravno, ne smeju se prevideti i sve teške strane ovakvoga poduhvata ... Osobito su završni horovi bili izraziti i čisti. Ženski horovi bili su izrađeni u ispravnom i ubedljivom stilu.

Kritičar Politike u broju od 10. juna 1926. piše o istom koncertu:

Srpsko-jevrejsko pevačko društvo stara je muzička ustanova (1879), i kroz dugi niz godina davala je ozbiljne i lepe priloge razvoju beogradskog muzičkog života. I ono se sa vremenom razvijalo paralelno sa rezultatima savremenih muzičkih nastojanja, utvrđujući tako i svoj vlastiti napredak. Ova sasvim ozbiljna nastojanja dokazao je u punoj meri i njegov preksinoćni koncert, na kome je izveden „Juda Makabejac”, veliko delo čuvenog starog nemačko-engleskog majstora Georga Fridriha Hendla (1685–1759) ... Hor društva, ne baš podjednakih pevačkih sposobnosti (najbolji su soprani), dobro je disciplinovan, pa i školovan za pojedinačne teške zahteve (osobito teški koloraturni stavovi), mogao je da nam u glavnim konturama donese vrednost i lepotu „Jude Makabejca” – jer horovi su mu najdivnije strane partiture.

³Oratorijum „Juda Makabejac” Georga Fridriha Hendla.

Kritika objavljena u *Politici*, povodom nastupa hora na proslavi pedesetogodišnjice umetničkog rada Hinka Maržineca, aprila 1938. godine:

G. Milan Bajšanski sa svojim horom, Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom, razvio je jednu izvanredno odrešitu, pregnantno ličnu, silno religioznu koncepciju Mokranjčevog slavnog „Kozara“.

Nekoliko meseci nakon obnove rada, 1952. godine, hor je učestvovao na prvom „Zimriji“ u Jerusalimu. Izraelska štampa je pratila nastupe hora i rezultat toga je kritika objavljena u *The Jerusalem Postu* 27. avgusta 1952. godine:⁴

Koncert jevrejskog hora iz Jugoslavije kojim je dirigovao prof. Andrija Preger u dvorani YMCA⁵ u utorak, bio je prijatno iznenađenje. Mladi ansambl ima izvrstan materijal i pripremio je privlačan i karakterističan program. Pevali su à cappella. Koncert je počeo sa „Taemi Evrim“ i „Kulanu Ahim“. Čuli smo odličnu intonaciju i lep piano jednog homogenog ansambla. Henske kompozicije Mokranjca, Tajčevića, Žganeca, Paščana, Danona i Slavenskog bile su bogate folklorom, pune slovenskog kolorita i živahnosti, a katkada su imale blještavi accelerando na kraju, u čemu je hor bio izvrstan. Bilo je divnog nijansiranja.

Drugi deo koncerta imao je veselu crtu narodnih motiva. Prof. Rafajlo Blam dokazao je svoju virtuoznost na prvoklasnoj harmonici. Breda Kalef (sopran) oduševila je slovenskim narodnim pesmama. Od srpskih, makedonskih i dalmatinskih pesama – poslednje su bile najprivlačnije. Vrtoglavo kolo bilo je vrhunac programa.

Godine 1955. hor je gostovao u Beču. Kritičar *Arbeiter Zeitung*a je u broju od 25. juna napisao sledeće:

Hor Jevrejske opštine u Beogradu kojega je pozvala Jevrejska opština u Beču, predstavio se u Brahms sali i tom prilikom požnjeo veliki uspeh. Hor Jevrejske opštine u Beogradu je vrlo ambiciozan i dobar amaterski hor. On može da se pohvali neistrošenim i prirodnim, dobrim zvučnim glasnim materijalom, kao i solistima i svojim mladim, vrednim dirigentom, koji ume da iskoristi pomenuta svojstva i da na ceo ansambl deluje vatreno. Zove se Borislav Paščan.

⁴Tekst je preuzet iz izveštaja predsednika Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, dr Alberta Vajsa, koji se čuva u Arhivu Jugoslavije, fond Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ (317), f. 89, dok. br. 7910, od 3. novembra 1952.

⁵Hrišćanska zajednica mladih ljudi.

Budimpeštanski list *Magyar Nemzet* je o nastupu hora u Budimpešti novembra 1957. napisao sledeće reči:

Muzičke varijacije, virtuozna tehnika odličnog mešovitog hora i veliko znanje muških i ženskih solista do kraja su se lepo afirmisali. U prvom delu programa isticala se pesma „Es brent” koja je svojom tragičnom veličanstvenošću evocirala pobunu i propadanje Varšavskog geta. U drugom delu programa upoznali smo srpske i hrvatske narodne pesme, partizanske pesme, kao i horska dela savremenih jugoslovenskih muzičkih autora.

U Švajcarskom dnevnom listu *Neue Züricher Zeitung*, u broju od 13. novembra 1957. napisana je sledeća kritika:

Znatan broj jevrejskih pevačica i pevača koje smo slušali u zgradi Jevrejske opštine u Cirihu 9. novembra o. g. sa obimnim programom, pod rukovodstvom dirigenta Beogradske opere Bogdana Babića, istakao se svojim prekrasnim glasovnim materijalom i vrlo preciznim i disciplinovanim izvođenjem. Hebrejske i jidiš pesme prve polovine programa bile su većim delom izvedene u vanrednoj umetničkoj obradi, koja je jasno pokazala sposobnost hora.

U *The Jerusalem Postu* od 13. avgusta 1958. o nastupu hora na „Zimriji” napisano je sledeće:

Hor Jevrejske opštine u Beogradu pod rukovodstvom Borislava Paščana uvećao je veče svojom srčanom muškom pojavom i divnom reprodukcijom makedonskih i dalmatinskih pesama. To je bio jedini hor koji je publika primorala da otpeva jednu pesmu na bis.

O istom nastupu pisalo je u telavivskom *Haarecu* sledeće:

Pravo umetničko, horsko pevanje čuli smo te večeri u izvođenju jevrejskog hora iz Jugoslavije, pod sjajnim rukovodstvom Borislava Paščana. Sem izraelskih i jevrejskih pesama, hor je pevao i pesme iz Dalmacije i Makedonije. Neosporno je da je Borislav Paščan junak „Zimrije”.

La Metropol iz Anversa (Belgija) u broju od 23. oktobra 1959 objavljuje:

Prvorazredni kvaliteti ovog hora manifestuju se vokalnim bogatstvom i stvarnim oduševljenjem: glasovi su zvonki i puni, a ansambl pokazuje sigurnost i čvrstinu koju Slobodan Krstić postiže savršenom lakoćom i razumevanjem.

Nieuwe Gazet iz Anversa je povodom istog nastupa objavio:

Hor iz Beograda uživa svetski renome. U sredu uveče u sali „Mažestik” on je priredio jedinstveni koncert. Taj hor predstavlja izvanredan vokalni instrument.

Kritičar sarajevskog *Oslobođenja* je u broju od 26. decembra 1960. napisao sledeće reči o jednom od nastupa:

Najdublji utisak su ostavili Blanka Danon, Breda Kalef, Dušan Cvejić i Branislav Simonović. Oni su vrlo impresivno i doživljeno tumačili melodiku bogatu melizmima i ispunjenu orijentalnom tugom, čežnjom i radošću. Blanka Danon i Breda Kalef su pjevale i nekoliko solo pjesama uz pratnju klavira, pisanih pod uticajem hebrejske tradicije. Dirigent Slobodan Krstić pokazao se kao dobar poznavalac horskog pjevanja: temeljnim radom postigao je mnogo od pjevača amatera, a preciznom manuelnom tehnikom vodio ih je sigurno.

Telavivski list *Omer* je u broju od 24. jula 1964. zabeležio:

... jevrejski hor „Braća Baruh” [je] bogat sočnim glasovnim materijalom slovenskog tembra. Hor je pored narodnih pesama otpеваo i “Pesmu jevrejskih partizana” na jidišu. Bilo je to izvođenje koje je doprlo do srca.

Ženevski list „*La Suisse*” u broju od 15. oktobra 1964:

Disciplinovan, poletan, originalan, jevrejski hor iz Beograda pokazao je juče plodove zadivljujućeg rada koji ovaj ansambl svrstava među najbolje. Ovaj uspeh je sigurno zasluga kvaliteta Krešimira Paskutinija, dirigenta, koji je kao retko ko imao smisao za nijansiranje zvuka i na čije najmanje pokrete hor reaguje.

Profesor Enriko Josif je u *Jevrejskom pregledu* br. 11–12/65 napisao sledeću kritiku:

Istrajnim, upornim, kontinuiranim radom – bez kojeg ni jedna grana izvođačke umetnosti ne može da ostvari željene rezultate u granicama datih uslova – mešoviti hor „Braća Baruh” beleži i dalje plodove svoga pregalačkog napora.

Ozbiljno koncipiranim koncertnim programom sa delima počev od Mendelsona, preko Levandovskog, Honegera i drugih do izraelskog kompozitora Bika i jugoslovenskih Pristera i Blama, mešoviti hor „Braća Baruh” ostvario je jedno solidno izvođačko veče.

U sigurnim rukama dirigenta Slobodana Krstića koji je delima prišao znalački, sa jasnom izvođačkom koncepcijom i njemu svojstvenim iskustvima, hor je uspeo da interpretira jedan složen i nimalo lak program na visini postavljenog mu zadatka. Znatne zasluge za nesumnjiv uspeh ove večeri, pred punom salom Kolarčevog narodnog univerziteta, pripadaju izvrsnim solistima Bredi Kalef, dru Dušanu Cvejiću, Branislavu Simonoviću i Vladislavu Mijuškoviću. Svojim toplim lirskim sopranom skrenula je na se-

be pažnju mlada Venecija Levi Breder. Klavirska pratnja Konstantina Vinavera i Dragomira Radojevića [bila je] sigurna, jasna i plastična.

Jedno ostvareno i zapaženo umetničko veče.

Kritičar Branko Dragutinović je u *Politici* od 6. decembra 1966. napisao sledeće:

I pored izvesne intonativne težnje naniže, hor „Braća Baruh” pevajućí, pod umetničkim rukovodstvom Slobodana Krstića, veoma složenu i visoko postavljenu „Ličku baladu” Oskara Danona, ostvario je najbolju interpretaciju na ovogodišnjoj smotri horova, kako po plemenitosti horskog zvuka, sigurnosti vokalne tehnike, suptilnosti dinamičkog nijansiranja, finesama dikcije, tako i po psihološkom tumačenju teksta i izgrađivanju formalne strukture kompozicije. To je bilo stvaralačko vezivanje za najčistiju tradiciju jugoslovenskog horskog pevanja i ukazivanje na pravi put kojim naši horovi treba da idu u nadograđivanju izvođačke tradicije jugoslovenskog horskog pevanja.

Profesor Enriko Josif u *Jevrejskom pregledu* br. 1–2/73 piše:

Negovanje horskog pevanja u svakoj sredini, a posebno u našoj, značajna je kulturna obaveza za razvoj, muzičko uzdizanje i duhovno uzdizanje.

Za 20 godina svoga postojanja hor „Braća Baruh” svakako je jedan od onih, ne više malobrojnih horova u nas, koji istrajno nastavlja ovu značajnu tradiciju negovanja horskog pevanja.

Svečani koncert 5. I 1973. godine u dvorani Kolarčevog narodnog univerziteta predstavlja svakako jedan od najvećih uspeha hora „Braća Baruh”.

Svestan svečanog trenutka, poletno, sveže, spontano, prirodno i uigrano hor je izveo bogat niz brižno probranih i poznatih dela horske literature počev od Galusa, Mokranjca, pa preko Levandovskog, Vinavera, Janovskog i Gebirtiga, sve do Danona, Simonitija, Firfova i Blama. Dirigent i sadašnji umetnički rukovodilac ansambla Slobodan Krstić uspeo je da nas sa svojim horom, punim zahvatom, obaspe pregrštima nadahnutih horskih umotvorina, zahvaljujući svome velikom horskom znalračkom iskustvu i bujnom temperamentu.

Profesor Andrija Preger je u *Jevrejskom pregledu* br. 1–2/78 napisao:

Treba reći odmah na početku da je koncert hora „Braća Baruh”, održan 24. decembra 1977. u sali Kolarčevog narodnog univerziteta, bio u celini veoma uspešan. Publika je gotovo do kraja napunila salu, što već po sebi predstavlja uspeh. Ansambl ima svoju publiku i ta publika s poverenjem

prati rad hora koji je tokom 25 godina obnovljene delatnosti dao niz odličnih nastupa.

U prvom redu treba istaknuti lepu ujednačenost horskog zvuka, punoću pojedinih deonica i jasnu dikciju – što predstavlja znatan napredak horske kulture ansambla. Zasluga za ovo pripada pre svega novom dirigentu hora Kamenku Beriću koji je svojim predanim radom u ovo kratko vreme uspeo da horu nametne glasovnu i horsku disciplinu i tako postigne intonativnu sigurnost i ritmičku preciznost ...

U trećem delu programa upevanost hora došla je još više do izražaja. Iako je sastav ansambla obnovljen, što je veoma doprinelo svežini svih deonica i opštoj zaobljenosti horskog zvuka, mislim da je znatan udeo imalo i poznavanje repertoara od strane velikog broja ranijih članova. Pevalo se sa velikom neposrednošću i iskrenim osećanjem, a to je imalo odraza na umetničko ostvarenje.

Poznati i znalački obrađeni 150. Psalm Levandovskog dat je s preciznošću i jasno izvedenom polifonijom, što takođe vredi za kompoziciju „B' cet Jisrael" od Segora – rađena u strogom stilu. Borbeni smisao „Pesme jevrejskih partizana" (J. Hajesa) na tekst jidiš pesnika iz geta Hirša Glika dobro je podvučen, iako bi se u ovoj dramatičnoj pesmi mogla postići još veća gradacija. Lirika izraelskog kompozitora Moše Bika o ponovnom rađanju plodova na obnovljenoj zemlji dobila je svoj puni smisao u interpretaciji hora „Braća Baruh". Naš kompozitor Rafajlo Blam bio je zastupljen popularnom pesmom „Kineret". Na kraju je ovaj treći deo koncerta – koji je uspeo da istinski ponese publiku – završen sa dve sefardske i dve jidiš narodne pesme ...

The Cleveland Jewish Press u broju od 24. marta 1978. donosi:

Dikcija hora bila je kristalno jasna, a nijansa maksimalno prefinjena. Kvalitet glasova menjao se prema kompozicijama, onako kako se ulazilo u karakter pojedinih kompozicija.

Posle pauze hor je izveo jugoslovensku polovinu programa. Bio je briljantan! Sastojao se iz raznih stilova iz raznih naroda Jugoslavije, počev od Slovenije na severu, do Makedonije na jugu...

Kao dodatak, pevači su igrali u auditorijumu i pevali „Hava nagilu". Ali to nije bio kraj. Koncert se završio zajedničkim pevanjem izvođača i publike.

Sve u svemu, bilo je to jedno divno veče, tako uzbudljivo da je vreme prosto letelo. Nije bilo ni trenutka dosade.

U listu *The Press* iz Atlantik Sitija (28. mart 1978) pisalo je sledeće:

Berić ima jaku kontrolu nad svojim pevačima i može da postigne zapanjujuće tonske efekte. Izvanredni su bili snažni počeci, punog tona, precizni

zni i u sekundu ujednačeni. Čini se da su pevači gotovo predviđali njegove zahteve i reagovali su jasno i precizno. Bilo je divno slušati duboke basove koji toliko nedostaju u mnogim horovima izvan slovenske sfere.

Možda je najdramatičnija tačka večeri bila kompozicija „Es brent” Mordehaja Gebirtiga sa Bredom Kalef kao solistom. Pesma govori o jevrejskom štetlu koji gori i dramatično poziva stanovnike: „Gasite vatru sopstvenom krvlju”. Pesma je otada postala vrsta himne. Dirigent Berić je postigao dramatičnu interpretaciju od koje podilazi jeza.

Kritika profesora Enrika Josifa u *Jevrejskom pregledu*, br. 3–4, 1981. godina:

Stepen izvođačke uigranosti podmlađenog i obnovljenog hora „Braća Baruh” došao je do punog izražaja naročito u impresivnim homofonim tihim delovima napeva, sa tananom i razgovetno izdiferenciranom artikulacijom, sa pročišćenom stilskom uravnoteženošću i potpunim usredsređenjem na unutarnju duboku izvođačku koncentraciju, ne žrtvujući ništa površnoj estradnoj egzibiciji ... Ovim smelim zahvatom ... hor „Braća Baruh” ukazao je na znatno proširene mogućnosti negovanja amaterskog horskog zvuka poduhvatima koji bogato unapređuju i programsku politiku hora i proširuju umetničku kulturnu misiju hora.

Muzički kritičar Dušan Mihalek napisao je za novosadski *Dnevnik* od 16. septembra 1981. sledeće reči:

Izbegavajući standardne klišee repertoara amaterskih horova koji vrve od stotinama puta ponavljanih Matona i Mara Resavkinja, Aleksandar Vujić je sa svojim kolektivom izveo izuzetno interesantan i privlačan program koji se do sada nije čuo u Jugoslaviji ... Iz bogate riznice jevrejskih obrednih napeva (skupljenih uglavnom u zbirci Abrahama Cvi Idlsona), Vujić je odabrao i za hor aranžirao najkarakterističnije, koji pripadaju različitim epohama jevrejske istorije, različitim podnebljima i jezicima ... Relativno mlad kolektiv, još neopterećen zahtevima belkantističke vokalne tehnike, bio je veoma autentičan tumač vokalnih deonica koje dolaze iz druge kulture i drugog shvatanja ljudskog glasa.

Profesor Anrija Preger o zajedničkom koncertu hora „Braća Baruh” i kvarteta Flori Jagode (*Jevrejski pregled*, br. 5–6, 1985):

Evokacija od davnina poznatih melodija koje su pevane još u roditeljskom domu, koje su iz detinjstva ostale u pamćenju starije generacije, izazvala je kod mnogih sećanje na porodicu, na zajedničke praznike, na radosne i tužne događaje u jevrejskoj zajednici. Pa, ako je svrha koncerta da prodre u slušaočevu dušu, da stvori zajedništvo izvođača i publike, da uzdig-

ne duh, donese prazničnu radost, vedrinu, pa i tugu zbog izgubljenog, onda se može reći da je ta svrha u celini postignuta ovim koncertom.

Kritika muzikologa Ane Kotevske, Drugi program Radio Beograda, subota, 7. januara 1989. u 12 časova, emisija „Muzički nedeljnik“:

Hor „Braća Baruh“ ... od nedavno pod upravom svog tridesetogodišnjeg preduzimljivog, sugestivnog dirigenta Dejana Savića, počeo je značajno da menja svoj sastav. Novi i, kako se to obično kaže, još neupevani članovi, mala disproporcija među glasovima a pre svega na štetu tenora i promena soliste, koja je usledila verovatno u poslednji čas, razlog je povremenim dinamičkim i intonativnim labilnostima, prisutnim na ovom koncertu. One, naravno, uopšte nisu dovele u pitanje one dobre osobine ovog hora – pre svega fleksibilan, neforsiran, kultivisan ton, prilagođen kako nevelikim dimenzijama Galerije SANU, tako i pretežno meditativnom, nostalgičnom karakteru jevrejskih pesama. Isto tako, mladi dirigent Savić uspeo je da napravi zanimljiv, dinamičan program, pre svega zahvaljujući svom poznavanju prave prirode jevrejske muzike koja nije nacionalna, već predstavlja muziku koja je putovala i tokom putovanja asimilirala najrazličitije folklorne uticaje, pre svega slovenske, španske i nemačke.

Članovi Hora „Braća Baruh“ 1952–2004⁵

Soprani:

1) Dr Rena Abravanel	11) Anžela Avedisijan
2) Ivana Acimović	12) Rene Azriel
3) Mira Adanja	13) Zorica Babarogić
4) Jelena Agbaba	14) Anita Bačinski
5) Alisa Ajhenštajn	15) Ljiljana Bačović
6) Jelena Aleksandrov	16) Slađana Bakić
7) Irena Altarac	17) Tamara Banković
8) Maša Anđelković	18) Sida Baruhović
9) Tamara Anđelković	19) Milica Basurić
10) Rut Antunović	20) Mirjana Baum

⁵Popis koji ovde objavljujemo nije kompletan: nisu sačuvane knjige evidencije članova za pojedine godine, a sačuvane povremeno nisu dovoljno uredno vođene. Zato se unapred izvinjavamo čitaocima ako smo neko ime propustili, ili smo ga, što je takođe moguće, pogrešno napisali.

- 21) Nada Bebić
- 22) Milena Begović
- 23) Olgica Begović
- 24) Marija Beljin
- 25) Jana Belojević
- 26) Rea Bencion
- 27) Milica Beraha
- 28) Svetlana Bibin
- 29) Jelena Biljić
- 30) Mina Bižić
- 31) Marija Bobić
- 32) Jelena Bojanin
- 33) Jelena Bošković
- 34) Sofija Bošnjak
- 35) Jasmina Bouali
- 36) Milica Božić
- 37) Nina Božinoska
- 38) Dunja Branković
- 39) Anđela Brkić
- 40) Irena Brkić
- 41) Snežana Brzaković
- 42) Jelena Bubulj
- 43) Biljana Bućan
- 44) Ljiljana Bućan
- 45) Sanja Budimir
- 46) Zorica Bujošević
- 47) Jelena Buza
- 48) Julija Caran
- 49) Jelka Crnobrnja
- 50) Maja Colić
- 51) Tijana Cvetić
- 52) Ivana Čorbić
- 53) Tatjana Čučkovska
- 54) Aleksandra Ćiraković
- 55) Ana Ćulafić
- 56) Ksenija Dančević
- 57) Blanka Danon
- 58) Ana Dapčević
- 59) Svetlana Davičo
- 60) Jelena Diklić
- 61) Isidora Dimić
- 62) Jelena Dimić
- 63) Aleksandra Dimitrov
- 64) Rea Dizdar
- 65) Olivera Dostanić
- 66) Ivana Dragutinović
- 67) Ljiljana Dragutinović
- 68) Ljiljana Đokić
- 69) Milica Đokić
- 70) Bojana Đonić
- 71) Aleksandra Đorđević
- 72) Jelena Đorđević
- 73) Ljiljana Đorđević
- 74) Milica Đorđević
- 75) Sonja Đorđević
- 76) Dejana Đurđević
- 77) Suzana Đurđević
- 78) Dina Đurović
- 79) Dara Fanka
- 80) Dijana Filipović
- 81) Tijana Filipović
- 82) Mazalta Finci
- 83) Tamara Fir
- 84) Radmila Gagogić
- 85) Ljiljana Gajić
- 86) Rifka Gaon
- 87) Ljubica Gavanski
- 88) Ljilja Gavran
- 89) Svetlana Glamočanin
- 90) Nevenka Gilčvert
- 91) Olivera Glišić
- 92) Svetlana Goločorbin

- 93) Martina Govednik
94) Aleksandra Graovac
95) Tanja Grbić
96) Anđela Gregović
97) Elza Gutman
98) Ljubica Gvozdić
99) Ela Hara
100) Ivana Hofman
101) Mirjana Hrnjak
102) Bojana Ilić
103) Tatjana Ilić
104) Mirna Ilijević
105) Gordana Ivanović
106) Mirjana Ivanović
107) Vesna Ivanović
108) Gordana Ivić
109) Mirjana Ivković
110) Ela Izrael
111) Nada Jagodić
112) Jelena Janić
113) Tatjana Janičijević
114) Marija Jankijević
115) Gordana Janković
116) Ljubica Jelača
117) Tamara Jerković
118) Miroslava Jevtić
119) Dragana Jevtović
120) Radmila Joksimović
121) Vesna Jovanoski
122) Ivana Jovanović
123) Jovanka Jovanović
124) Milica Jovanović
125) Jelena Jović
126) Nataša Jović
127) Katarina Jovičević
128) Ružica Jovičić
129) Ružica Jurišić
130) Tamara Kadelburg
131) Vesna Kajmak
132) Breda Kalef
133) Dragana Kaličanin
134) Laura Kapon
135) Mirjana Karalić
136) Vera Karaoglanović
137) Teodora Karas
138) Nina Katan
139) Ivana Knežević
140) Jelena Knežević
141) Milica Knežević
142) Zorica Knežević
143) Rahela Koen
144) Vesna Konfino
145) Ljiljana Korda
146) Irena Kostić
147) Mirjana Kostić
148) Snežana Kostić
149) Tanja Kovač
150) Ninela Kovačević
151) Snežana Kovačević
152) Marinela Koželj
153) Marina Krivokapić
154) Vesna Krneta
155) Jasmina Krpo
156) Nataša Kuburović
157) Sofija Kukić
158) Elizabeta Kužnik
159) Tatjana Kužnik
160) Divna Lalević
161) Hajdi - Mila Larvol
162) Ljiljana Lazić
163) Milica Lazić
164) Tijana Lazić

- 165) Jasna Levi
166) Mirjana Levi
167) Nela Levi
168) Sida Levi
169) Venecija Levi
170) Dragana Lukić
171) Desanka Ljeskovac
172) Tatjana Madić
173) Vjeročka Mahać
174) Biljana Maksimović
175) Nevena Mančić
176) Biserka Marčeta
177) Darka Marinković
178) Gordana Marinković
179) Sanja Marinković
180) Vera Marinković
181) Vilma Market
182) Duška Marković
183) Sanja Marković
184) Zorana Marković
185) Ana Martinović
186) Olivera Martinović
187) Marija Marušić
188) Nina Mataušek
189) Gordana Matijašević
190) Gordana Meničanin
191) Lana Mesaroš
192) Dr Ana Mešulam
193) Ružica Mešulam
194) Biljana Mičić
195) Elizabeta Mičić
196) Jelena Mihailović
197) Nevena Mihailović
198) Maja Mijajlović
199) Slađana Mijajlović
200) Lidija Mijatović
201) Jelica Mijović
202) Lidija Miladinović
203) Biljana Milanović
204) Aleksandra Milenković
205) Ratomirka Miler
206) Aleksandra Milić
207) Ana Milićević
208) Tatjana Miličić
209) Vera Milijanović
210) Olivera Milojević
211) Radmila Milojević
212) Slađana Milojković
213) Gordana Milosavljević
214) Tatjana Milosavljević
215) Ivana Milošević
216) Snežana Milutinović
217) Dina Miović
218) Olga Mirković
219) Ljubinka Mitić
220) Ljiljana Mitrović
221) Snežana Mitrović
222) Jelena Mladenović
223) Maja Mladenović
224) Tijana Mladenović
225) Zora Mojsilović
226) Ana Mrkonić
227) Jasmina Nastoska
228) Zorica Nečajev
229) Ivanka Necić
230) Bojana Nikezić
231) Branka Nikolić
232) Ivana Nikolić
233) Jasminka Nikolić
234) Gordana Nikolić
235) Jelena Novaković
236) Maja Novković

- 237) Danijela Obradović
238) Milica Obradović
239) Bojana Orbović
240) Ivana Orbović
241) Dubravka Ostojić
242) Lea Ovadija
243) Jelena Pajić
244) Marija Pajić
245) Nataša Paloška
246) Biljana Paunović
247) Mila Pavlović
248) Snežana Pavlović
249) Regina Pesah
250) Borislava Pešić
251) Zorica Pestić
252) Rozalija Peter
253) Dragana Petkoski
254) Sonja Petković
255) Jasna Petrić
256) Jelena Petrović
257) Jovana Petrović
258) Marija Petrović
259) Marijana Petrović
260) Milica Petrović
261) Nadežda Petrović
262) Snežana Petrović
263) Verica Petrović
264) Zorana Petrović
265) Vesna Pifat
266) Maja Pilipović
267) Sofija Pilipović
268) Ljiljana Plećaš
269) Dobrila Polak
270) Julijana Popović
271) Maja Popović
272) Milana Popović
273) Milica Popović
274) Miona Popović
275) Vesna Popović
276) Jelena Potje
277) Iva Purić
278) Milica Putnik
279) Aleksandra Radan
280) Andrijana Radojičić
281) Marijana Radosavljević
282) Tatjana Radosavljević
283) Sandra Radovanović
284) Zorica Rahović
285) Dubravka Rajh
286) Milica Rančić
287) Vesna Ranković
288) Vera Raušenberger
289) Gordana Repac
290) Jelena Ristanović
291) Slađana Ristić
292) Aleksandra Rizovska
293) Aleksandra Rnjak
294) Tamara Roić
295) Jelena Rusov
296) Mirjam Salom
297) Margareta Samoran
298) Danka Savić
299) Darja Savić
300) Svetlana Savić
301) Marijana Savov
302) Afrodita Sekros
303) Branka Simić
304) Rajna Simić
305) Jasna Slavić
306) Dragana Smiljanić
307) Zorica Sovilj
308) Marina Spajić-Jeličić

- 309) Marina Spasić
310) Marija Stamenković
311) Ana Stanić
312) Marina Stanić
313) Mina Stanimirović
314) Aleksandra Stanković
315) Irena Stanković
316) Nikolina Stanković
317) Tatjana Stanković
318) Miljana Stanojević
319) Nataša Stanojević
320) Biljana Starešina
321) Teodora Stepančić
322) Svetlana Stepanović
323) Divna Stevanović
324) Dragana Stevanović
325) Brankica Stević
326) Dragana Stijepović
327) Aleksandra Stjepanović
328) Maja Stojačković
329) Ana Stojanović
330) Jovana Stojanović
331) Sandra Stojanović
332) Biljana Stojković
333) Snežana Stojnić
334) Nataša Strahinjić
335) Jasmina Streoski
336) Aleksandra Strundžalić
337) Aleksandra Stupar
338) Iva Subotić
339) Jelena Sudić
340) Dragana Šarić
341) Jasmina Šehić
342) Bojana Šemsedinović
343) Jasmina Šironja
344) Riki Šlozberg
345) Beti Šošić
346) Mirjam Štajner
347) Divna Šugović-Divić
348) Maja Šumar
349) Aleksandra Šupica
350) Olivera Šušić
351) Vera Švarc
352) Ivana Tadić
353) Milica Tapavički
354) Anemarie Teler
355) Slavica Telić
356) Ana Teodorčević
357) Nevena Tišma
358) Tijana Tišma
359) Aleksandra Todorović
360) Ivana Todorović
361) Milena Todorović
362) Tijana Todorović
363) Valentina Todorović
364) Sofija Tonžetić
365) Katarina Topić
366) Gizela Tot
367) Slavica Trailović
368) Lidija Trninić
369) Vesna Tutnjavić
370) Milica Ubavčić
371) Vesna Ugriča
372) Nela Uvodić
373) Lana Vajnberger
374) Mila Vajs
375) Radmila Vasić
376) Marija Vasiljević
377) Veronika Već
378) Jelena Vejnović
379) Ivana Veljović
380) Jelena Veljović

- 381) Vesna Verčon
- 382) Jelena Vidaković
- 383) Persida Vidaković
- 384) Kristina Vidić
- 385) Ljiljana Vidojković
- 386) Mirjana Vidović
- 387) Jelena Vlahović
- 388) Ivana Vlak
- 389) Marina Vojinović
- 390) Mirjana Vojinović
- 391) Ana Vračarević
- 392) Jelena Vrtikapa
- 393) Jelena Vučetić
- 394) Sanda Vučković
- 395) Ksenija Vujović
- 396) Nada Vukadinović

- 397) Anđelka Vukobratović
- 398) Ljiljana Vuković
- 399) Milica Zarić
- 400) Jasmina Zec
- 401) Gorjana Zekić
- 402) Mira Zonenšajn
- 403) Ljubica Zrnić
- 404) Beja Zumbulović
- 405) Tijana Živanović
- 406) Jelena Živković
- 407) Irena Živojinović
- 408) Bojana Žižić
- 409) Nađa Žižić
- 410) Dijana Žukovec

Altovi:

- 1) Slavica Abinun
- 2) Lidija Aćimović
- 3) Milena Adamović
- 4) Luna Albahari
- 5) Vera Amar
- 6) Vera Anaf
- 7) Danica Anđelković
- 8) Smilja Anđelković
- 9) Jelena Arandelović
- 10) Aleksandra Aratiković
- 11) Milena Atanacković
- 12) Zorica Banjac
- 13) Gordana Begović
- 14) Erna Bencion
- 15) Dušica Benvenisti
- 16) Mimi Beraha
- 17) Magda Bezdan

- 18) Gordana Bošković
- 19) Vojislavka Brajović
- 20) Sanja Bulbić
- 21) Tanja Carin
- 22) Ana Crnčević
- 23) Đurđija Cvetić
- 24) Dijana Cvetković
- 25) Sanja Cucić
- 26) Vesna Čapo
- 27) Biljana Čavić
- 28) Lidija Čegre
- 29) Mirjana Čekerevac
- 30) Vesna Čekerevac
- 31) Smilja Čukulić
- 32) Viktorija Damnjanović
- 33) Marina Danić
- 34) Ester Danon

- 35) Matilda Danon
- 36) Mirjana Dedić
- 37) Ljiljana Dević
- 38) Jelena Dimitrijević
- 39) Marijana Dimitrijević
- 40) Vesna Dinić
- 41) Gordana Dojčinović
- 42) Ružica Dragašević
- 43) Desanka Drobac
- 44) Glorija Dražović
- 45) Gordana Đermanović
- 46) Vera Đorđević
- 47) Ljubica Đurić
- 48) Zagorka Đurin
- 49) Marta Engler
- 50) Netuška Farkić
- 51) Marija Filfer
- 52) Danijela Filifer
- 53) Brankica Filipović
- 54) Jasmina Filipović
- 55) Radmila Filipović
- 56) Sofija Francuski-Levi
- 57) Aleksandra Gaćeša
- 58) Hana Gadomska
- 59) Marijana Gelo
- 60) Jelena Gemaljević
- 61) Aleksandra Girić
- 62) Gordana Gligorijević
- 63) Nataša Goati
- 64) Slađana Gombar
- 65) Ninela Grbović
- 66) Marica Gužvić
- 67) Suzana Haker
- 68) Malvina Humski
- 69) Gina Izrael
- 70) Bosiljka Janković
- 71) Ljubinka Janković-Levi
- 72) Ljiljana Joksimović
- 73) Ljiljana Jotić
- 74) Marija Jovanić
- 75) Jelena Jovanović
- 76) Nada Jovanović
- 77) Svetlana Jovanović
- 78) Smiljana Kadelburg
- 79) Eva Kalef
- 80) Klara Kapon
- 81) Emilija Kecić
- 82) Radmila Knežević
- 83) Zlatica Knežević
- 84) Danica Koprivica
- 85) Ksenija Korać
- 86) Mirjana Kostić
- 87) Marija Kovač
- 88) Suzana Kovačević
- 89) Leposava Kuzmanović
- 90) Vesna Latinger
- 91) Aleksandra Lazarević
- 92) Nada Ler
- 93) Vesna Lesić
- 94) Ruža Lihner
- 95) Jana Lipkovska
- 96) Maja Lučan
- 97) Darinka Ljubisavljević
- 98) Zagorka Ljubisavljević
- 99) Rita Maestro
- 100) Jovanka Maletić
- 101) Paulina Mančić
- 102) Vera Marjanović
- 103) Dušica Marković
- 104) Zorana Marković
- 105) Hajrija Mehović
- 106) Tatjana Micić

- 107) Biljana Milčić
108) Ljiljana Milčić
109) Lidija Milićević
110) Vesna Milojević
111) Aleksandra Milosavljević
112) Ljiljana Milosavljević
113) Mirjana Milovanović
114) Divna Mladenović
115) Dolores Moreno
116) Vesna Nedeljković
117) Katarina Nedić
118) Vidosava Nedomački
119) Gordana Nikolić
120) Jelena Nikolić
121) Mara Nikolić
122) Violeta Nikolić
123) Biljana Oplakan
124) Nina Orlić
125) Jasmina Pantić
126) Radmila Papić
127) Milica Papo
128) Dragana Pavlović
129) Dubravka Pejaković
130) Svetlana Pekarov
131) Dragana Petrović
132) Radmila Petrović
133) Snežana Petrović
134) Zina Petrović
135) Božana Plačkov
136) Gordana Polak
137) Gordana Popović
138) Mirjana Prica
139) Mirjana Radić
140) Rajna Radić
141) Ivana Radivojević
142) Vladanka Radulović
143) Ivana Rakić
144) Sofija Rastovan
145) Aleksandra Ristić
146) Branislava Ristić
147) Nevenka Ristić
148) Ljiljana Rob
149) Vera Rosić
150) Mira Rudić
151) Gordana Rutar
152) Branislava Ružić
153) Nevenka Samardžić
154) Ljiljana Saso
155) Jasmina Savić
156) Jelena Savić
157) Zvezdana Simić
158) Simonida Simonović
159) Vera Sinrajh
160) Slavka Slavujević
161) Ljiljana Spasić
162) Jelena Sremčević
163) Ljubica Stanisavljević
164) Teodora Stefanović
165) Svetlana Stepanović
166) Melanija Stijaković
167) Marijana Stojanović
168) Nevena Stojanović
169) Sonja Stojanović
170) Zlata Šijan
171) Nada Šimon
172) Edita Širc
173) Marija Štajner
174) Zoravka Štajner
175) Sara Šternberg
176) Tina Šternberg
177) Tatjana Trajkovska
178) Dragana Trandafilović

- 179) Maja Vajnštangl
- 180) Milka Varat
- 181) Radmila Vasić
- 182) Olivera Vasiljević
- 183) Gordana Veselinović
- 184) Lucia Vesnić
- 185) Jelena Vidić
- 186) Jelica Vitas
- 187) Katarina Vitas
- 188) Milica Vitas
- 189) Vera Vrbica
- 190) Željka Vučković
- 191) Slavica Vučetić

Tenori:

- 1) Čedomir Aćimović
- 2) Dragomir Aleksić
- 3) Joško Alkalaj
- 4) Aleksandar Anastasijević
- 5) Ljubomir Andrić
- 6) Saša Andrić
- 7) Miodrag Andrijašević
- 8) Alen Anđelković
- 9) Novak Apić
- 10) Aleksandar Apler
- 11) Marko Babić
- 12) Veselin Bakoč
- 13) Dragan Bakočević
- 14) Nebojša Balatov
- 15) Dragan Banković
- 16) Jakov Bencion
- 17) Raka Beraha
- 18) Jugoslav Bogojević
- 19) Ivan Breder
- 20) Nikola Brnjas

- 192) Dragica Vučković
- 193) Ana Vujić
- 194) Branka Vujić
- 195) Gordana Vukelić
- 196) Stanka Vukojević
- 197) Jelena Zdravković
- 198) Snežana Zdravković
- 199) Zlata Zupančić
- 200) Dragana Živančević
- 201) Dušanka Živančević
- 202) Tamara Živanović
- 203) Tatjana Žugić

- 21) Sreten Brujić
- 22) Žika Bujuklić
- 23) Dragan Cenić
- 24) Dr Dušan Cvejić
- 25) Milan Čakarević
- 26) Dragan Čolaković
- 27) Slobodan Ćirković
- 28) Srećko Danković
- 29) Nedeljko Davidović
- 30) Mía Dedić
- 31) Teofik Dedić
- 32) Radovan Dikanović
- 33) Nebojša Dimitrijević
- 34) Vojo Dimšić
- 35) Vladimir Dulić
- 36) Branislav Đorđević
- 37) Marko Đorđević
- 38) Miloš Eremić
- 39) Svetislav Filipović
- 40) Stevan Gajić

- 41) Svetomir Glogovac
- 42) Slađana Gombar
- 43) Danijel Grahovac
- 44) Nenad Gužvić
- 45) Ivan Hofman
- 46) Dragoš Holclajtner
- 47) Milivoje Ikonić
- 48) Teodor Izrael
- 49) Saša Jakovljević
- 50) Bogdan Jančić
- 51) Vladimir Jankijević
- 52) Srećko Janković
- 53) Stevan Jelić
- 54) Marko Jobst
- 55) Borislav Jovanović
- 56) Branko Jovanović
- 57) Dragoslav Jovanović
- 58) Živojin Jovanović
- 59) Stevan Jovićević
- 60) Lazar Kalmić
- 61) Milko Katić
- 62) Ratko Klašnja
- 63) Igor Knežević
- 64) Slavoljub Kocić
- 65) Samuilo Koen
- 66) Karlo Kolar
- 67) Miroslav Komljenović
- 68) Nataša Komnenić
- 69) Naftali Konforti
- 70) Pavle Kop
- 71) Nikola Kostadinov
- 72) Miodrag Kostić
- 73) Ješa Krajner
- 74) Elijas Levi
- 75) Jakob Levi
- 76) Adil Maksutović
- 77) Časlav Mančić
- 78) Aleksa Marković
- 79) Branimir Marković
- 80) Goran Marković
- 81) Milorad Marković
- 82) Branislav Matić
- 83) Nikša Matić
- 84) Jovan Medić
- 85) Ladislav Mezei
- 86) Slobodan Micić
- 87) Aleksandar Mihajlov
- 88) Raško Miladinović
- 89) Vladislav Miletić
- 90) Vladimir Milisavljević
- 91) Milena Milivojev
- 92) Dragan Miljanović
- 93) Duško Miljavec
- 94) Karmen Milojević
- 95) Vladimir Miloradović
- 96) Blagoje Milosavljević
- 97) Vladimir Milosavljević
- 98) Bogdan Milovanović
- 99) Čedomil Momčilović
- 100) Hajim Moreno
- 101) Siniša Mrkajić
- 102) Predrag Mudrinić
- 103) Branko Nastoski
- 104) Sreten Nenezić
- 105) Milan Nikolić
- 106) Dejan Novaković
- 107) Slobodan Novković
- 108) Aleksandar Obradović
- 109) Nenad Obradović
- 110) Mladen Palatinaš
- 111) Milovan Pančić
- 112) Vojislav Paunović

- 113) Aleksandar Pavlović
114) Dragan Perić
115) Marko Perić
116) Milan Perić
117) Stevan Peter
118) Branimir Petković
119) Vladan Petrović
120) Dragan Pilipović
121) Stanko Plećaš
122) Isak Poljokan
123) Nikola Popović
124) Radovan Popović
125) Miloš Prodanović
126) Dejan Radojčić
127) Veka Radonjić
128) Dragan Radosavljević
129) Mikoslav Radović
130) Zoran Radović
131) Bratislav Rajić
132) Dušan Rančić
133) Lazar Rančić
134) Milan Rančić
135) Olivera Ranković
136) Tomislav Reno
137) Predrag Ristanović
138) Milan Ristić
139) Miroslav Ristović
140) Vesna Sajić
141) Boris Šakić
142) Davor Salom
143) Darko Savić
144) Zoran Savić
145) Dragan Šerbanović
146) Nikola Simić
147) Petar Simić
148) Damir Simončić
149) Branislav Simonović
150) Goran Simonović
151) Vladimir Stajčić
152) Dejan Stanimirović
153) Vladimir Stanišić
154) Dragan Stanković
155) Predrag Starčević
156) Milan Stavrić
157) Vlastimir Stefanović
158) Miroljub Stojadinović
159) Vladan Stojanović
160) Aleksandar Šipetić
161) Goran Šipetić
162) Branko Šnap
163) Milan Šotra
164) Aurel Špirel
165) Zaviša Špirić
166) Egon Štajner
167) Miloš Šutilović
168) Laslo Švrtlih
169) Vladimir Tibl
170) Statistat Todorović
171) Ivan Tomić
172) Jane Trandafiloski
173) Slobodan Varsaković
174) Goran Veličković
175) Mirko Vincetić
176) Božidar Vranković
177) Nikola Vučković
178) Vladimir Vujić
179) Mladen Vujović
180) Nikola Vulićević
181) Čedomir Zekić
182) Dr Borislav Žarković
183) David Žarković

Basovi:

- 1) Silvio Abinun
- 2) Dr Nisim Abravanel
- 3) Brane Adžić
- 4) Zoran Aleksandrić
- 5) Nikola Aleksandrov
- 6) Vojislav Aleksić
- 7) Žak Alkalaj
- 8) Isak Amar
- 9) Miomir Anđelković
- 10) Siniša Antić
- 11) Nikola Aratiković
- 12) Sava Arsenov
- 13) Teodor Ast
- 14) Branko Atanacković
- 15) Zoran Atijas
- 16) Šemaja Avramović
- 17) Vladimir Babić
- 18) Goran Babunović
- 19) Nikola Babunović
- 20) Dr Artur Bader
- 21) Dimitrije Barašnjikov
- 22) Jozef Baruh
- 23) Bojan Bekić
- 24) Rajko Benvenisti
- 25) David Bižić
- 26) Dušan Bižić
- 27) Đorđije Bošković
- 28) Nikola Božović
- 29) Robert Brezovar
- 30) Bogdan Brukner
- 31) Boško Cvetković
- 32) Marko Čabrić
- 33) Milan Čačkov
- 34) Dane Čeranić
- 35) Igor Čičin-Šain
- 36) Svetolik Čukulić
- 37) Nenad Čupina
- 38) Vladimir Damjanović
- 39) Goran Danilović
- 40) Nedeljko Dikić
- 41) Vladeta Dimitrijević
- 42) Nikola Diskić
- 43) Dejan Dizdar
- 44) Vojno Dizdar
- 45) Joža Druker
- 46) Slavko Dukić
- 47) Zoran Dželetović
- 48) Božidar Đermanović
- 49) Miodrag Đorđević
- 50) Srđan Đošić
- 51) Rade Đukanov
- 52) Zlatko Gardašević
- 53) Petar Gavrić
- 54) Veljko Gavrilović
- 55) Ljubomir Gerić
- 56) Igor Ginsberg
- 57) Branko Grubor
- 58) Vladimir Gruška
- 59) Milan Gutović
- 60) Nikola Hamburg
- 61) Leonard Hara
- 62) Samuilo Isaković
- 63) Dragoslav Ivanović
- 64) Boško Jakovljević
- 65) Saša Jakovljević
- 66) Dušan Jakšić
- 67) Žarko Jakšić
- 68) Mirko Jankov
- 69) Vladimir Jeličić
- 70) Ljubiša Jovanović

71) Pinkas Kabiljo	107) Milenko Maletić
72) Đorđe Kaćanski	108) Čedomir Mančić
73) Dušan Kalanović	109) Mika Mandić
74) Riko Kalef	110) Mile Manojlović
75) Leo Kaloper	111) Anđelko Maraković
76) Nebojša Kandić	112) Petar Marić
77) David Kapon	113) Ljubomir Marković
78) Marin Karanikolas	114) Đorđe Martinović
79) Branko Kerkez	115) Boško Matić
80) Jovan Kićanović	116) Bojan Medojević
81) Dragan Kićović	117) Anri Mešulam
82) Danilo Kiš	118) Josif Mevorah
83) Jovo Knežević	119) Nenad Mičić
84) Radoslav Knežević	120) Nikola Mihailović
85) Srđan Kokotović	121) Stevan Mihailović
86) Petar Kolarević	122) Dragomir Mijatović
87) Predrag Kon	123) Vladislav Mijušković
88) Milorad Konrad	124) Dragoslav Milić
89) Stevan Kosovac	125) Milan Milijanović
90) Branislav Kovačević	126) Božidar Milosavljević
91) Dragan Kozlica	127) Miloš Milosavljević
92) Goran Krasojević	128) Uroš Milošević
93) Zoran Krsić	129) Vojislav Mitrović
94) Pavle Lebl	130) Petar Nađ
95) Aleksandar - Aca Levi	131) Aleksandar Naumović
96) Aleksandar - Saša Levi	132) Marko Naumović
97) Hajim Levi	133) Dejan Nedeljković
98) Josif - Bata Levi	134) Veljko Nedeljković
99) Jozef Levi	135) Dušan Nikačević
100) Mirko - Miša Levi	136) Zoran Nikolić
101) Moric Levi	137) Nikola Novaković
102) Raka Levi	138) Dušan Omorac
103) Slobodan Levi	139) Mario Pajić
104) Goran Maglov	140) Andreja Pantović
105) Zoran Maksić	141) Dragan Paraušić
106) Ratko Maksimović	142) Dušan Pavišić

- 143) Đorđe Pavlović
 144) Aleksandar Peršić
 145) Nikola Perunović
 146) Zoran Perunović
 147) Mario Petani
 148) Aleksandar Petrović
 149) Branimir Petrović
 150) Miodrag Petrović
 151) Mile Popov
 152) Blaža Popović
 153) Dan Popović
 154) Ratko Popović
 155) Zoran Popović
 156) Marko Pribićević
 157) Željko Prpić
 158) Nikola Radić
 159) Siniša Radović
 160) Aleksandar Radulović
 161) Vljako Ralić
 162) Pavle Repović
 163) Mihailo Ristić
 164) Miroslav Ristić
 165) Ljuba Romanović
 166) Radovan Rošulj
 167) Boško Rudić
 168) Danilo Rutar
 169) Pantel Serdar
 170) Zlatko Sofronijević
 171) Aleksandar Stamatović
 172) Danilo - Bata Stefanović
 173) Nebojša Stepanović
 174) Ivo Stipković
 175) Pavle Stojanović
 176) Marko Šćekić
 177) Boris Šilić
 178) Gideon Šnicler
 179) Miodrag Tatić
 180) Zoran Tišma
 181) Petar Todorović
 182) Vlastimir Todorović
 183) Đorđe Tomić
 184) Nikola Tomić
 185) Atila Tot
 186) Miša Trbović
 187) Vladimir Trikić
 188) Aleksandar Tutulić
 189) Vladimir - Ladi Uršić
 190) Vladimir - Vljako Uršić
 191) Milan Utržan
 192) Dubravko Vaić
 193) Miloš Vasiljević
 194) Eugen Verber
 195) Bojan Vidas
 196) Miomir Vitas
 197) Miljan Vlahović
 198) Goran Vojinović
 199) Mihailo Vrbica
 200) Aljoša Vučković
 201) Božidar Vulković
 202) David Zaharija
 203) Predrag Zdjelar
 204) Stefan Zekić
 205) Vuk Zekić
 206) Nikola Zorić
 207) Saša Žarevac
 208) Dejan Živković
 209) Dušan Živković
 210) Danijel Žure

Ako pažljivije pregledamo popis članova Hora „Braća Baruh” od 1952. do 2004. godine primetićemo da su u njegovom radu učestvovala kraće ili duže vreme neke danas poznate ličnosti. To su, na primer, poznata novinarka Radio-televizije Srbije Mira Adanja-Polak (sopran), zatim glumica Đurđija Cvetić (alt), danas ugledna članica Jugoslovenskog dramskog pozorišta, poznati pozorišni, filmski i televizijski glumci Aljoša Vučković (bas) i Milan Gutović (bas). Među nekadašnjim pevačima nalazili su se i istaknuti hebraista Eugen Verber (bas) i možda najznačajniji srpski pisac posle Ive Andrića, Danilo Kiš (bas).

Aktivni članovi Hora „Braća Baruh” u proleće 2004.

Soprani:

1) Ivana Aćimović	18) Slađana Milojković
2) Anđela Brkić	19) Snežana Mitrović
3) Jelena Dimić	20) Bojana Nikezić
4) Bojana Đonić	21) Mila Pavlović
5) Sonja Đorđević	22) Milica Popović
6) Tatjana Grbić	23) Marijana Radosavljević
7) Mirjana Ivanović	24) Slađana Ristić
8) Miroslava Jevtić	25) Jelena Rusov
9) Ivana Jovanović	26) Svetlana Savić
10) Teodora Karas	27) Nikolina Stanković
11) Nataša Kuburović	28) Dragana Stijepović
12) Tijana Lazić	29) Maja Stojačković
13) Zorana Marković	30) Biljana Stojković
14) Biljana Mičić	31) Ana Teodorčević
15) Nevena Mihailović	32) Jelena Vejnović
16) Ratomirka Miler	33) Ljiljana Vidojković
17) Olivera Milojević	

Altovi:

1) Bojana Abazović	5) Ljiljana Dević
2) Milena Adamović	6) Desanka Drobac
3) Dijana Cvetković	7) Zagorka Đurin
4) Viktorija Damnjanović	8) Jelena Gemaljević

- 9) Ljiljana Jotić
- 10) Emilija Kecić
- 11) Vesna Lesić
- 12) Paulina Mančić
- 13) Ljiljana Milosavljević
- 14) Mirjana Milovanović
- 15) Mara Nikolić

- 16) Zorana Radošević
- 17) Vladanka Radulović
- 18) Jelena Savić
- 19) Nevena Stojanović
- 20) Sara Šternberg
- 21) Lucia Vesnić
- 22) Jelena Zdravković

Tenori:

- 1) Dragan Cenić
- 2) Mia Dedić
- 3) Radovan Dikanović
- 4) Ivan Hofman
- 5) Dragoš Holclajtner
- 6) Zoran Janjić
- 7) Vladimir Jankijević

- 8) Nikola Mirjanić
- 9) Siniša Mrkajić
- 10) Marko Perić
- 11) Ivan Tomić
- 12) Mirko Vincetić
- 13) Božidar Vranković

Basovi:

- 1) Silvio Abinun
- 2) Brane Adžić
- 3) Nikola Diskić
- 4) Hajim Levi
- 5) Mirko - Miša Levi
- 6) Ratko Maksimović
- 7) Miloš Milosavljević
- 8) Aleksandar Naumović

- 9) Marko Naumović
- 10) Stefan Pavlović
- 11) Aleksandar Radulović
- 12) Nebojša Stepanović
- 13) Marko Šćekić
- 14) Stefan Zekić
- 15) Vuk Zekić
- 16) Nikola Zorić

Izvori i literatura

Neobjavljena arhivska građa

- 1) Jevrejski istorijski muzej, Beograd: dokumenta pod signaturom SE 259, oktobar 1966.
- 2) Arhiv Jugoslavije, Beograd: Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ (fond 317), f. 89, dok. br. 7910, 3. novembar 1952.
- 3) Programi koncerata, pozivnice na različite manifestacije, isecci iz novina, u vlasništvu maestra Dejana Savića.

Usmena svedočanstva

- 1) Morica Levija
- 2) Sare Šternberg
- 3) Mirka – Miše Levija
- 4) Aleksandra – Saše Levija
- 5) Desanke Drobac
- 6) Novaka Apića

Periodika

- 1) *Jevrejski pregled*, Beograd, godine XXXI–XLI.
- 2) *Jugoslovenske horske svečanosti*, Bilten br. 4, Niš, 6. jul 1990.
- 3) *Jugoslovenske horske svečanosti*, Bilten br. 5, Niš, 5. jul 1992.

Rasprave i monografije

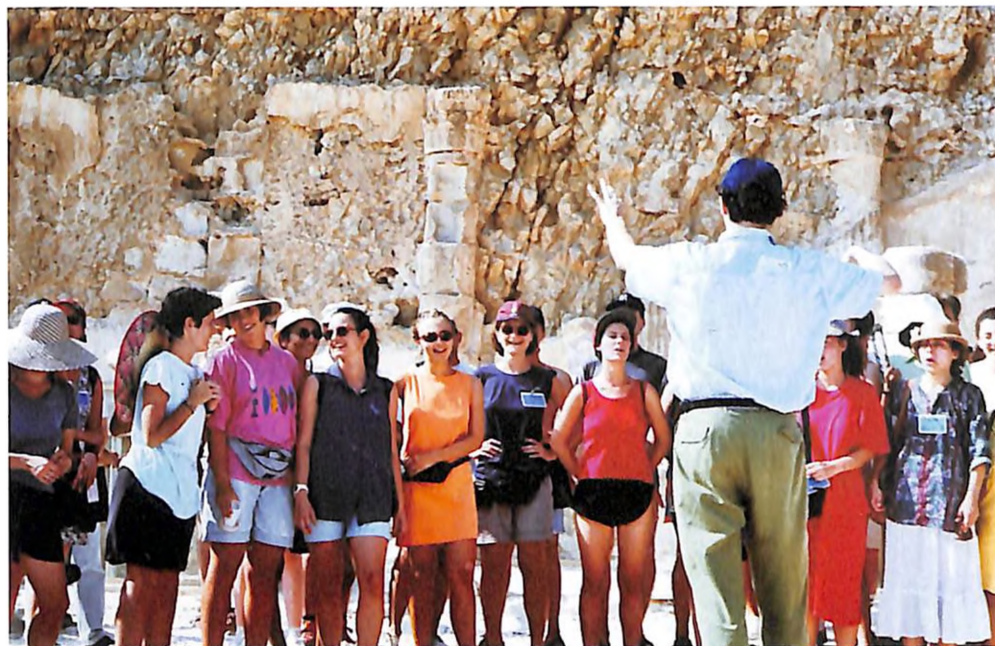
- 1) A. Levi, *Srpsko-jevrejsko pevačko društvo – Hor „Braća Baruh”*. Spomenica 1879–1979, Beograd, 1979.
- 2) N. Popović, *Jevreji u Srbiji 1918–1941*, Beograd, 1997.

- 3) K. Vidaković-Petrov, *Kultura španskih Jevreja na jugoslovenskom tlu (XVI–XX vek)*, Beograd, 2001.
- 4) J. Romano, *Jevreji Jugoslavije 1941–1945. Žrtve genocida i učesnici NOR*, Beograd, 1980.
- 5) M. Belić-Koročkin, R. Davidović, *Povest o braći Baruh*, Beograd, 1988.
- 6) *Enciklopedija likovnih umjetnosti. Tom I*, Zagreb, 1959.
- 7) *Istorija srpskog naroda. Tom VI/1, Od Berlinskog kongresa do ujedinjenja 1878–1918*, Beograd, 1994.
- 8) D. Stojanović, *Srbija i demokratija 1903–1914. Istorijska studija o „zlatnom dobu srpske demokratije”*, Beograd 2003.
- 9) A. Mitrović, *Srbija u Prvom svetskom ratu*, Beograd, 1984.
- 10) Lj. Dimić, *Istorija srpske državnosti. Tom III, Srbija u Jugoslaviji*, Beograd, 2001.
- 11) Lj. Dimić, *Srbi i Jugoslavija: prostor, društvo, politika (pogled s kraja veka)*, Beograd, 1998.
- 12) Lj. Dimić, *Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji 1918–1941*, Beograd, 1996.
- 13) N. Žutić, *Sokoli. Ideologija u fizičkoj kulturi Kraljevine Jugoslavije 1929–1941*, Beograd, 1991.
- 14) I. Hofman, „*Separatističke organizacije u Savskoj banovini (od Marsejskog atentata do opštinskih izbora 1936. godine)*”, *Vojnoistorijski glasnik*, 1997, 2–3, str. 61–83.
- 15) B. Petranović, *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939–1945*, Beograd, 1992.
- 16) M. Ristović, *U potrazi za utočištem; jugoslovenski Jevreji u bekstvu od holokausta 1941–1945*, Beograd, 1998.
- 17) Lj. Dimić, *Agitprop kultura. Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945–1952*, Beograd, 1988.
- 18) R. Luburić, „*Istorijsko-politički okvir sukoba Jugoslavije i SSSR-a 1948. godine, Goli otok (1949–1956)*”, *Radovi sa okruglog stola*, Podgorica 27. juna 1995, Podgorica, 1998.
- 19) R. Luburić, „*Školovanje jugoslovenskih državljana u SSSR-u i sukob 1948. godine*”, *Glasnik odjeljenja društvenih nauka*, 12, Podgorica 1998. str. 154–179.
- 20) P. J. Marković, *Beograd između istoka i zapada 1948–1965*, Beograd, 1996.
- 21) M. Đilas, *Nova klasa*, Beograd, 1990.
- 22) Š. Cvajg, *Jučerašnji svet*, Beograd, 1952.

Slika 17: U Holandiji, jul 1995. (vlasništvo Desanke Drobac)

Slika 18: Izrael, avgust 1996. (vlasništvo autora)

Slika 19: Kolarčeva narodni univerzitet, april 1997. (vlasništvo autora)

Slika 20: U Nišu, jul 2000. (vlasništvo autora)

Slika 21: Svečana sala Jevrejske opštine Beograd, proleće 2002. (vlasništvo autora)

Slika 22: Prijedor, maj 2003. (vlasništvo autora)

Slika 23: U Veneciji, jul 2003. (vlasništvo autora)

Slika 24: „Radno letovanje”, Turska jul 2004. (vlasništvo autora)

Summary

The Serbian-Jewish Choral Society (The “Braca Baruh” Choir) – 125 Years of Existence

The founding of the Serbian-Jewish Choral Society in 1879 occurred as a consequence of a more favourable climate in which the Jews in Serbia started living in the second half of the XIX century. The Serbian milieu accepted them as equal right citizens and they started coming out of their ghetto and becoming engaged in the cultural, economic and, later on, political life of the country. For these reasons the choir was from the very start open to Serbs, who participated in its work as conductors and singers and, besides Jewish compositions, its repertoire included Serbian pieces of music as well. During the first twenty years of its existence the choir was exclusively male, which is understandable, considering the conservatism of the society at the time. Time showed that such a structure of the choir curbed its further development and, at the very end of the XIX century, women filled its ranks as well. Brilliant prospects opened for the mixed choir, as it was able to expand its repertoire. Finally, the participation of women accented the educational and emancipating role of the choir in the still backward Jewish milieu.

In the first years of the XX century the Serbian-Jewish Choral Society had several significant performances. Around 1910 it participated in the premiere performance of Smetana's opera “The Bartered Bride”, and in 1912 performed Mendelssohn's oratorio “Elijah”. These were exceptional endeavors, at a time when there were few educated musicians in Serbia. In those years the choir had its first guest performance abroad: in Bulgaria in 1905 and Habsburg Monarchy (Bosnia and Herzegovina) in 1912. After an interruption caused by World War I, the choir

continued working. The Serbian-Jewish Choral Society played a noteworthy role in Belgrade where, after the unification of Yugoslavia, the cultural and artistic life developed significantly. Momentous performances from that period were those of major vocal and instrumental pieces, as Handel's oratorios "Judas Maccabeus" and "Saul".

Mario Menashe Bronza, a German conductor of Jewish origin, found sanctuary in Belgrade in 1934 from Nazi persecutions. He founded the Jewish Academic Choir which operated within the Belgrade Ashkenazi Commune. This ensemble consisting of young, but qualified singers, was mostly engaged for services at the synagogue, but soon presented itself to a wider audience at concerts as well. Its program was of high quality consisting of compositions of Jewish, Yugoslav (Serbian) authors and world music literature pieces. The Jewish Academic Choir had been active until 1939 when Menashe Bronza was forced to leave Yugoslavia due to anti-Semitic measures of the government at the time. Members of the Jewish Academic Choir started to negotiate a fusion with the Serbian-Jewish Choral Society, which at the time was undergoing a serious crisis, its singers dispersing. The unification happened in 1939. The former members of the Academic Choir imposed themselves as new leaders of the old choir, thus contributing with exceptional momentum. The youthful choir had faced brilliant prospects, but World War II and the tragedy of the Jewish people brought everything to an abrupt stop. The choir fell apart in the spring of 1941 and its members shared the fate of the whole Jewish community.

In the first years after the end of World War II, survived members of the Jewish community were preoccupied by existential problems; therefore there were no serious considerations to renew the work of the choir. However, at the beginning of 1952, the Federation of Jewish Communes of Yugoslavia received an invitation from Hazamir, the world organization of Jewish choirs, to send an ensemble to Israel, to Zimriya, the festival of all Jewish choirs of the world. This encouraged the survived members of the former Serbian-Jewish Choral Society to renew the choir with the support of the Federation of Jewish Communes of Yugoslavia. The ensemble scored great success and since that time, led by many eminent conductors, performed numerous complete concerts, participated in many manifestations, presentations and competitions both in the country and abroad. It acquired great respect sustained up to this day when we are celebrating its jubilee.

The renewed choir did not keep its old name. The first couple of years it was named the Choir of the Belgrade Jewish Commune, and in

1962 it was named the “Braca Baruh” Choir. The Baruh brothers, Isidor, Bora and Josip-Jozi, after whom a Belgrade street, a primary school and a choir were named, were communists, revolutionaries and fighters against fascism; Bora Baruh was also a prominent Belgrade painter at the dawn of World War II. They treaded on the path of revolution disillusioned by the injustice and hypocrisy of the civil society. They naively believed that a new, communist society would bring true justice, equality and brotherhood to the people. They entered the fight against fascism instantly and without hesitation, not sparing their lives, as they recognized in Hitler’s ideology the evil that threatened to destroy not only their own Jewish people, but all true values of humanity. For this reason, we should not judge them for what is now considered to be a compromised ideological option. We should nourish the memory of them as fighters for a better world, therefore deserving to have the choir, the subject of this monography, named after them.

The Serbian-Jewish Choral Society (The “Braca Baruh” Choir) began its life in the Jewish environment and the first members were the Sephardim. However, from the very beginning, the choir was open to Serbs and accepted them into its ranks. The choir today does not consist of predominantly Jewish members, which is a direct consequence of the holocaust which decimated the majority of the Jewish population. But the fact that a large number of the singers are of Serbian (or other non-Jewish origin) bestows a novel and undeniable quality to the choir, as all of its non-Jewish members joyfully sing Jewish songs and support the promotion of Jewish culture, regardless of their national and religious background. In the same manner, Jews, members of the ensemble, joyfully sing Serbian songs, as well as music pieces of world cultural heritage.

The choir was led by numerous conductors. Some of them attained high artistic accomplishments, others left no notable trace. Those scoring highest among them were the great figures of Serbian music, like Stevan Stojanovic Mokranjac, Josif Marinkovic and Stevan Hristic, but we must not forget to mention distinguished conductors of the post World War II period: Borislav Pascan, Bogdan Babic, Slobodan Krstic, Kamenko Beric, and of recent times Aleksandar Vujic and Dejan Savic.

The work of the choir would be inconceivable without the support of certain institutions and individuals. The support is mostly financial and the Belgrade Jewish Commune, as well as the Federation of Jewish Communes of Yugoslavia (i.e. today Serbia and Montenegro) are the main financial supporters of all regular and particular choral activities. The American JOINT organization and the Dutch Jewish Humanitarian Fund

are amongst the major donors as well. The choir has always been supported by numerous individual donors from the Jewish community. Finally, the work of the choir would be inconceivable without the regular support of the state, i.e. the Secretariat for Culture of the City of Belgrade and the Ministry of Culture of the Republic of Serbia, as well as without the lump sum donations of some private companies and non-government organizations.

Besides financial support, the success of a cultural-artistic society depends also on the expert assistance of certain individuals and institutions. The Serbian-Jewish Choral Society (The "Braca Baruh" Choir) cooperates with numerous vocal soloists, instrumentalists and orchestras with whom the ensemble has held numerous concerts and recorded numerous compositions. The list of associates is extensive. A special place among the friends of the choir is held by an American, Joshua Jacobson, the art director of The Zamir Chorale of Boston.

The "Braca Baruh" Choir has for decades nourished a very specific repertoire consisting of Jewish and Serbian sacral and secular music, as well as of music pieces ranging from world authors of Gregorian chorales to contemporary composers. Performing Jewish music naturally stems from the basic role of the choir, as it is a section of the Belgrade Jewish Commune, whilst the promotion of the musical heritage of Serbian and other peoples, and of Christian orthodox, catholic and protestant music stems from the concept that this kind of art is something particular and comprehensible to all peoples of the world, as a form of communication that overcomes state borders, dissolving ideological and political barriers. Such repertoire policy has been a permanent option of the choir bestowing it the true quality that it has.

In the course of its long history, the Serbian-Jewish Choral Society (The "Braca Baruh" Choir) realized an immense number of performances. It regularly participated at all manifestations in the country, as well as within the Jewish community. The choir presented itself at over fifty international tours in 18 states. In Israel, at Zimriya, it participated seven times, and probably the choir's greatest success was the six-week tour around the United States of America in 1978.

In the last 25 years, the choir has accomplished numerous performances and tours; recorded two LP records, one CD and several radio and TV programs. During a greater part of that period the choir was burdened with unfavorable social, economic and political circumstances of the region. The break down of Yugoslavia, wars, the international isola-

tion of Serbia and its economic collapse, which marked the last decade of the XX century, definitely impeded or hindered the implementation of many projects, however, the choir survived and this year, in 2004, is celebrating its 125th anniversary.

We finally come to the role of the “Braca Baruh” Choir in contemporary society. It has always been a choir of the younger generation, the generation which creates the future of a country, and, by rule, generates progress. Their national and religious options are diverse, as the choir, in spite of the fact that it has always been part of the Jewish community, from its start gathered and brought together Jews, Serbs, other South-Slavic peoples, as well as members of other national groups; it has gathered members of different religious communities and atheists. The way in which the choir functions, the repertoire of which is ecumenical, where the important thing is only whether the music is good, and not who it belongs to, should be exemplary to other similar institutions. Because, in order for a society to be modern and democratic, it is not sufficient for it to merely have democratic institutions, but also to be open to others, to accept the right to be different, to respect the heritage of others, in order for others to have respect for it as well. The “Braca Baruh” Choir, stemming from its own tradition, as well as from the tragic historical experience of the Jewish community, should play an educational role, the role of the defender of the idea of ethnical, religious and every other kind of tolerance. In this way it might contribute in directing the Serbian society towards true values, on its difficult road of transition, and to maintain to be in the future as well the paradigm of a modern, open and democratic community.

